

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΑΚΟΥ - ΑΓΗΣΙΛΑΟΥ ΠΕΡΙΣΤΕΡΑΚΙ

ΑΡΧΑΙΑ Α/Γ

ΗΡΟΔΟΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ (ΕΚΛΟΓΑΙ)

Α' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

(ΕΙΣΑΓΩΓΗ, ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ, ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ)

002
ΚΛΣ
ΣΤ2Β
375

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1972

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΣΤ

89

ΣΧΒ

Απόδοσις

ΗΡΩΔΟΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

(ΕΚΛΟΓΑΙ)

Α' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΔΩΡΕΑ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΑ

ΑΡΙΘΜΟΣ

ΧΡΟΝΙΟΝ

ΔΟΡΕΑ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΑ

ΣΤ 89 ΣΧΒ
Hρόδοτος

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΑΚΟΥ - ΑΓΗΣΙΛΑΟΥ ΠΕΡΙΣΤΕΡΑΚΙ

ΗΡΟΔΟΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

(ΕΚΛΟΓΑΙ)

(ΕΙΣΑΓΩΓΗ, ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ, ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ)

Α' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΛΛΑΣ

21 ΑΠΡΙΛΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑΙ 1972

002
4AE
ET2B
375

ΗΡΩΔΟΤΟΥ ΓΕΓΡΗΜΕΝΑ
(ΕΚΛΟΓΑ)

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΣΟΥΛΗΣ
ΕΛΛΗΝΕΣ

Όργ. Έρω. Σιδ. Βιβλίων
αριθ. αλληλ. ελπιγ. 2255 - 5000 10042

1. Ὁ βίος τοῦ Ἡροδότου

Ὁ Ἡρόδοτος ἐγεννήθη τῷ 484 π.Χ. Πατὴρ του ἦτο ἡ Ἀλικαρνασσός, πόλις τῶν παραλίων τῆς Μ. Ἀσίας εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Καρίας, ἀνήκουσα εἰς τὴν ομάδα τῶν Δωρικῶν ἀποικιῶν τῆς Ἀσίας ἢ Δωρίδα, ἡ ὁποία ἤρχιζεν ἀπ' αὐτῆς καὶ ἐξετείνετο κατὰ μῆκος τῶν ἀκτῶν, ἀπέναντι τῆς σημερινῆς Δωδεκανήσου, μέχρι τῆς Παμφυλίας. Ὁ πατὴρ του ὠνομάζετο Λύξης καὶ ἡ μήτηρ του Δροιώ· ἦσαν δὲ οἱ γονεῖς του πλούσιοι καὶ ἀνήκον εἰς τὰς καλυτέρας οἰκογενεῖας τῆς πόλεως. Τοῦτο καὶ ἡ ἔμφυτος φιλομάθεια καὶ ἐπιμέλεια τοῦ Ἡροδότου συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ λάβῃ οὗτος πληρεστάτην διὰ τὴν ἐποχὴν του μόρφωσιν. Εἰς τοῦτο, φαίνεται, ἐβοήθησε καὶ ὁ ἀδελφὸς τῆς μητρὸς του ποιητῆς Πανύασις, ὁ ὁποῖος ἤσκησεν εὐμενῇ ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ φιλομαθοῦς ἀνεψιοῦ του.

Ἀσφαλῶς ὁ Ἡρόδοτος ἐμελέτησε τὰ ἔργα καὶ τῶν ἄλλων προγενεστέρων ποιητῶν, καθὼς καὶ τῶν πεζῶν συγγραφέων, οἵτινες ἀπεκλήθησαν λογογράφοι, σπουδαιότερος δ' ἐξ αὐτῶν ἦτο Ἐκασταῖος ὁ Μιλήσιος (545—475) π.Χ., ὅστις ἔγραψε «Γῆς περιόδον». Οὗτοι ὑπῆρξαν πρόδρομοι τοῦ Ἡροδότου, ὁ ὁποῖος ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν αὐτῶν. Διότι εἰς πολλὰ τοὺς ἐμιμήθη καὶ πλείστας πληροφορίας ἔλαβεν ἐξ αὐτῶν. Ἀλλ' ὑπερέβαλεν ὄλους, διότι, ἐνῶ ἐκεῖνοι κυρίως ἠσχολήθησαν εἰς τὸ νὰ συγγράψουν γενεαλογίας ἢ καταλόγους πόλεων, ὁ Ἡρόδοτος ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος κατ' ἐξοχὴν ἱστορικός· διότι πρῶτος κατέγινεν εἰς τὸ νὰ συγγράψῃ συστηματικὸν ἔργον, εἰς τὸ ὁποῖον περιέλαβε τὴν ἐξιστόρησιν τῶν ἀξιολόγων πράξεων καὶ τῶν σπουδαίων γεγονότων μιᾶς μακρᾶς χρονικῆς περιόδου, ἣτις εἶχε προηγηθῆ ἀμέσως τῆς ἐποχῆς του. Διὰ τοῦτο, ἐνῶ τὰ ἔργα ὄλων τῶν παλαιότερων του πεζογράφων—πλὴν ὀλίγων ἀποσπασμάτων—ἀπωλέσθησαν,

τὸ ἔργον τοῦ Ἡροδότου περισώζεται ἀκέραιον καὶ ἀποτελεῖ μέχρι σήμερον σπουδαῖον, τερπνὸν καὶ ὠφέλιμον ἀνάγνωσμα.

Ἀξίζει νὰ ἀναφέρωμεν μερικὰς ἀπὸ τὰς περιπετείας τοῦ βίου του. Νεαρὸς μετέσχε μετὰ τοῦ θείου του στάσεως, ἣτις ἀπέβλεπεν εἰς ἐκθρόνισιν τοῦ τυράννου τῆς Ἀλικαρνασσοῦ Λυγδάμιδος, ἐγγόνου τῆς Ἀρτεμισίας. Ἀλλ' ἡ στάσις αὕτη ἀπέτυχε καὶ ὁ μὲν Πανύασις ἀπέθανεν, ὁ δὲ Ἡρόδοτος κατέφυγεν εἰς τὴν γειτονικὴν νῆσον Σάμον. Βραδύτερον, τῷ 454 π. Χ., κατόπιν νεωτέρας ἐξεγέρσεως ὁ τυράννος Λύγδαμις ἀνετράπη πράγματι καὶ ὁ Ἡρόδοτος ἐπέστρεphen εἰς τὴν γενέτειραν. Μετ' ὀλίγον ἔνεκα νέων δυσαρσεκειῶν, ὀφειλομένων ἴσως εἰς φθόνον συμπολιτῶν του, ἐγκατέλειπε ἐκ δευτέρου καὶ ὀριστικῶς πλέον τὴν πατρίδα του.

Ἐκτοτε ἀρχίζει τὰς μεγάλας περιοδοίας του. Τῷ 445 π.Χ. ἦλθεν εἰς Ἀθήνας, ἔνθα ἐγνώρισε τὸν Περικλέα. Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἐπιδοθῆ εἰς τὴν συγγραφὴν τοῦ μεγάλου ἔργου του καὶ τμήματα αὐτοῦ ἀνέγνωσεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, οἱ ὅποιοι τοῦ ἀπένειμαν δι' αὐτὸ ἀμοιβὴν 10 τάλαντων. Τὸ ἐπόμενον ἔτος 444 π. Χ. μετέσχε τῆς ἀποικίας, τὴν ὁποίαν ἀπέστειλαν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς Θουρίους (τὴν πρῶην Σύβαριν) τῆς Κ. Ἰταλίας καὶ ἔγινε πολίτης αὐτῆς, διὸ καὶ Θούριος ἀπεκλήθη, ἀπέθανε δ' ἐκεῖ τῷ 424 π. Χ. (κατ' ἄλλους τῷ 410 π. Χ.).

Ἡ περιόρεια, ἡ δίψα τῆς μαθήσεως καὶ ἡ ἐπιθυμία νὰ ἐξακριβώσῃ τὴν ἀλήθειαν ὤθησαν τὸν Ἡρόδοτον εἰς μεγάλας περιηγήσεις καὶ μακρὰ ταξίδια, διὰ τὰ ὁποῖα ἐδαπάνησεν ἀφειδῶς χρόνον, κόπον καὶ χρῆμα. Τὸ πρῶτον μέγα ταξιδίον του φαίνεται, ὅτι ἐπεχείρησε περὶ τὸ 460 π. Χ. εἰς Αἴγυπτον, ὅπου τῇ βοηθείᾳ διερμηνέων ἦλθεν εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν καὶ συζητήσεις πρὸς τοὺς ἱερεῖς τῶν Αἰγυπτίων, παρὰ τῶν ὁποίων ἔλαβε πολυτίμους πληροφορίας, πρὸς Νότον δὲ ἔφθασε μέχρι τῆς Ἐλεφαντίνης πόλεως. Ἐτερον μέγα ταξιδίον ἐπεχείρησε περὶ τὸ 450 π. Χ. εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀσίας. Ἀναχωρήσας ἀπὸ τὴν Ἐφεσον διὰ μέσου τῶν Σάρδεων καὶ ἀκολουθῶν τὴν μεγάλην βασιλικὴν ὁδὸν τῶν Περσῶν, τὴν ὁποίαν διὰ νὰ διανύσῃ τις πεζοπόρος ἐχρηιάζετο τότε ἐνενήκοντα ἡμέρας, ἔφθασεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Περσίας, τὰ Σουσα. Εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπανῆλθε τῷ 432 π.Χ., πληρῶς ἄλλων μερῶν, ἐπεσκέφη τὸ πεδῖον τῆς μάχης τῶν Θερμοπυλῶν καὶ ἔφθασε μέχρι τοῦ ἀρχαίου μαντείου τῆς Δωδώνης τῆς Ἠπείρου. Ὁρμώμενος ἐκ τῶν Θουρίων ἐπεσκέφη τὴν λοιπὴν Κ. Ἰταλίαν καὶ τὴν Σι-

κελίαν. Εἰς ἄλλο μέγα ταξίδιον ἔφθασεν εἰς τὰ βάθη τοῦ Εὐξείνου Πόντου, εἰς τὴν Κολχίδα, καὶ πρὸς Βορρᾶν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου. Ἐπεσκέφθη ἐπίσης τὴν Κύπρον, τὴν Φοινίκην, τὴν Βαβυλωνίαν καὶ πλείστας ἄλλας χώρας.

Καρπὸς ὄλων αὐτῶν τῶν ἐπισκέψεων καὶ τῶν μελετῶν του ὑπῆρξε τὸ μέγα ἱστορικὸν του ἔργον.

2. Τὸ ἔργον τοῦ Ἡροδότου

Τὸ ἔργον τοῦ Ἡροδότου, τὸ ὁποῖον ὁ ἴδιος ὠνόμασεν «*Ἰστορίας ἀπόδεξις*», μεταγενέστερον δ' ὠνομάσθη ὑπὸ τῶν φιλολόγων τῆς Ἀλεξανδρείας διὰ τοῦ ὀνόματος «*Μοῦσαι*», διηρέθη ὑπ' αὐτῶν εἰς ἑννέα βιβλία, εἰς ἕκαστον τῶν ὁποίων ἀπεδόθη τὸ ὄνομα μιᾶς τῶν ἑννέα μουσῶν. Ἡ κεντρικὴ ἰδέα τοῦ ὄλου ἔργου στρέφεται περὶ τὴν σύγκρουσιν Ἑλλάδος καὶ Περσίας, γενικώτερον δὲ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας, κρίνει ὁμως σκόπιμον νὰ προσθέσῃ πᾶν ὅτι ἀφορᾷ ὄχι μόνον εἰς τοὺς ἰδίους, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς λαοὺς, πρὸς τοὺς ὁποίους Ἕλληνες καὶ Πέρσαι ἦλθον εἰς ἄμεσον ἢ ἔμμεσον ἐπαφὴν. Τοιοῦτοτρόπως τὰ τέσσαρα πρῶτα βιβλία ἀποτελοῦν τρόπον τινὰ εἰσαγωγὴν εἰς τὸ ὑπόλοιπον μέρος.

Εἰς τὸ Α' βιβλίον, τὸ ὁποῖον φέρει τὸν τίτλον «*Κλειώ*», ὁ Ἡρόδοτος ἐκθέτει ἐν ὀλίγοις τὰς μυθικὰς συγκρούσεις Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων, ἀμέσως δὲ κατόπιν μεταβαίνει εἰς τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους ἱστορεῖ τὰ τῆς ὑποταγῆς τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων τῆς Μ. Ἀσίας ὑπὸ τοῦ Κροίσου, τοῦ βασιλέως τῶν Λυδῶν, καὶ γενικώτερον τὰ κατὰ τοὺς βασιλεῖς τῆς Λυδίας καὶ τὴν κατάλυσιν τοῦ βασιλείου αὐτῶν ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Κύρου· ἐν συνεχείᾳ δὲ τὴν προέλευσιν τοῦ Περσικοῦ κράτους ἐκ τοῦ Μηδικοῦ καὶ τὴν ὑποδούλωσιν ὑπὸ τῶν Περσῶν τοῦ βασιλείου τῶν Βαβυλωνίων.

Εἰς τὸ Β' βιβλίον, τὴν «*Εὐτέρπη*», ἐκθέτει τὰ κατὰ τὸν υἱὸν καὶ διάδοχον τοῦ Κύρου Καμβύσην καὶ τὴν ἐκστρατείαν αὐτοῦ κατὰ τῆς Αἰγύπτου, καὶ ἐξ ἀφορμῆς αὐτῆς προσθέτει λεπτομερῶς καὶ πάσας τὰς πληροφορίας, τὰς ὁποίας ἔχει περὶ τῆς χώρας αὐτῆς, εἰς τρόπον ὥστε ἡ «*Εὐτέρπη*» σχεδὸν ὁμοιάζει πρὸς εἰδικὴν πραγματείαν περὶ τῆς Αἰγύπτου.

Εἰς τὸ Γ' βιβλίον, ὅπερ ὀνομάζεται «Θάλασσα», ἱστορεῖ τὴν ὑπὸ τοῦ Καμβύσου κατάκτησιν τῆς Αἰγύπτου, τῆς Κυρηναϊκῆς καὶ τῆς Λιβύης, τὸν θάνατον αὐτοῦ, τὴν ἀνάρρησιν τοῦ Ψευδοσμέρδιος καὶ τὴν καθάρωσιν αὐτοῦ, τὴν ἀνάρρησιν τοῦ Δαρείου καὶ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ὀργάνωσιν τοῦ Περσικοῦ κράτους.

Εἰς τὸ Δ' βιβλίον, τὴν «Μελομένην», περιγράφει τὴν πρώτην ἐπέκτασιν τῶν Περσῶν ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν ἀτυχῆ ἐκστρατείαν τοῦ Δαρείου κατὰ τῶν Σκυθῶν, ἐπανέρχεται δὲ εἰς τὰς κατακτήσεις τῶν Περσῶν εἰς τὴν Νότιον ἄκτὴν τῆς Μεσογείου, ἦτοι εἰς τὴν Λιβύην.

Εἰς τὸ Ε' βιβλίον, τὴν «Τεραχόρη», εἰσέρχεται ἐπὶ τέλους, εἰς τὴν σύγκρουσιν Ἑλλήνων καὶ Περσῶν ἐξιστορῶν τὰ κατὰ τὴν «Ἐπαναστάσιν τῶν Ἰώνων».

Εἰς τὸ Σ' βιβλίον, τὴν «Ἐρατώ», μετὰ τὴν καταστολὴν τῆς Ἐπαναστάσεως τῶν Ἰώνων ἐκθέτει τὰς πρώτας ἀποπειράς τῶν Περσῶν πρὸς κατάκτησιν τῆς κυρίως Ἑλλάδος, ἦτοι τὴν πρώτην ἀνεπιτυχῆ ἐκστρατείαν τοῦ Μαρδονίου κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν δευτέραν τοῦ Δάτιδος καὶ τοῦ Ἀρταφέρνης, ἧτις ἀπέληξεν εἰς τὴν «Μάχην τοῦ Μαραθῶνος».

Εἰς τὸ Ζ' βιβλίον, τὴν «Πολύμνιαν», περιγράφει τὴν τρίτην ἐκστρατείαν, ἦτοι τοῦ Ξέρξου, κατὰ τῆς Ἑλλάδος μέχρι τῆς «Μάχης τῶν Θερμοπυλῶν».

Εἰς τὸ Η' βιβλίον, τὴν «Ὀδρανίαν», περιέχονται κυρίως τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν «Ναυμαχίαν τῆς Σαλαμίνας».

Εἰς τὸ Θ' βιβλίον τέλος, τὴν «Καλλιόπη», ἱστορεῖ τὰ κατὰ τὴν «Μάχην τῶν Πλαταιῶν», ἐξακολουθῶν δὲ φθάνει μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Σηστοῦ τῷ 478 π. Χ., ἔνθα καὶ τερματίζεται τὸ ἔργον του, τὸ ὁποῖον πιθανὸν δὲν ἐπρόφθασε νὰ ἐπεξεργασθῆ περισσότερον λόγῳ τοῦ αἰφνιδίου θανάτου του.

3. Ὁ Ἡρόδοτος κρινόμενος ἀπὸ τὸ ἔργον του

Πολλοὶ τῶν νεωτέρων κριτικῶν κατέκριναν τὸν Ἡρόδοτον δι' ἐὺπιστίαν καὶ ἀφέλειαν· διότι πράγματι ὤρισμένοι ἐκ τῶν ἀοιθμῶν, τοὺς ὁποίους παραδίδει, ὑπῆρξαν ὑπερβολικοί. Πρέπει ἐπίσης

να ὁμολογηθῆ, ὅτι ὕστερεῖ ὡς πρὸς τὴν μέθοδον, διότι στερεῖται πείρας. Παρὰ ταῦτα ὅμως, ἂν καὶ ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος, ὅστις ἔγραψεν (ἱστορίαν), τὸ ἔργον του ὑπερέχει ἀσυγκρίτως τῶν ἔργων πολλῶν μεταγενεστέρων του, π.χ. τῶν χρονολογῶν τοῦ Μεσσαίου, ἀτινα γέμουν ἀνακριβείας καὶ προχειρότητος. Εἶναι ἀληθές, ὅτι καὶ ὁ Ἡρόδοτος παραθέτει εὐχαρίστως σχεδὸν αὐτολεξεί τὰς ἀφηγήσεις τῶν πληροφοριοδοτῶν του καὶ παρουσιάζει τάσιν τινὰ πρὸς τὴν ἀνεκδοτολογία. Πράττει ὅμως τοῦτο μετὰ προσοχῆς καὶ δὲν παραλείπει νὰ προειδοποιῇ ἐπαιλημένως τὸν ἀναγνώστην καὶ νὰ τὸν καθιστᾷ προσεκτικὸν ἐπ' αὐτοῦ. Λέγει («τὰ λεγόμενα ὑφ' ἐκάστου ἀκοῆ γράφω») ἢ «ὄφειλω λέγειν τὰ λεγόμενα», (πείθεσθαι μὲν οὐ παντάπασιν ὄφειλω καὶ μοι τοῦτο τὸ ἔπος ἐχέτω εἰς πάντα λόγον). Διὰ τοῦτο δὲν δύναται νὰ τεθῆ ἐν ἀμφιβόλῳ ἢ εἰλικρίνεια καὶ καλοπιστία του.

Κατηγορήθη βεβαίως ἤδη κατὰ τὴν ἀρχαιότητα διὰ μεροληψίαν καὶ σκόπιμον ἀνακρίβειαν, κυρίως λόγῳ τῆς μεγάλης του ἀσθηρότητος κατὰ τῶν Βοιωτῶν καὶ μάλιστα τῶν Θηβαίων. Κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους δὲ ἐγράφη καὶ βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον «Περὶ τῆς τοῦ Ἡροδότου κακοθηθείης», ἀποδοθὲν εἰς τὸν Χαιρωνέα Πλούταρχον. Ἄλλ' ὁ Ἡρόδοτος, ὅστις κατήγετο ἐκ τῆς Ἀλικαρνασοῦ, δὲν ἦτο πολίτης τῆς κυρίως ἢ μητροπολιτικῆς Ἑλλάδος καὶ δὲν διεκρίνετο διὰ τὸν στενὸν ἢ τοπικὸν πατριωτισμὸν (τοπικισμὸν), ὅστις συνήθως ἐχαρακτήριζε τοὺς ὁμοεθνεῖς μας τῆς κατὰ τὰ ἄλλα λαμπρᾶς ἐκείνης περιόδου. Διὰ τοῦτο τὰ ἐθνικὰ του αἰσθήματα ἦσαν ἐντόνως πανελλήνια καὶ εἰς τὸ ἔργον του ὁμιλεῖ παντοῦ περὶ τῆς Ἑλλάδος ὡς ἐνότητος. Δὲν ἠδύνατο λοιπὸν νὰ κατανοήσῃ καὶ συγχωρήσῃ—καὶ ἠσθάνετο ἀγανάκτησιν δι' αὐτὸ— τὸ ὅτι κατὰ τὴν μεγάλην ἀναμέτρησιν Ἑλλήνων καὶ Περσῶν εὐρέθησαν Ἕλληνες, οἵτινες ἐτάχθησαν προθύμως πρὸς τὸ μέρος τῶν δευτέρων καὶ κατὰ τὴν μεγάλην καὶ ἀποφασιστικὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν—τὴν μεγαλυτέραν τῆς ἀρχαιότητος—ἠγωνίσθησαν πεισιμόνως, ὡς ἔπραξαν οἱ Θηβαῖοι, παρὰ τὸ πλεονὸν τῶν βαρβάρων ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Ἡρόδοτος ἐπέτυχε τελικῶς τὸν μέγαν σκοπὸν, τὸν ὅποιον ἔταξεν ἐν τῇ προμετωπίδι τοῦ μεγάλου ἔργου του (Βιβλ. Α', κεφ. 1) «Ἴνα ἔργα μεγάλα καὶ θαυμαστὰ διαπραχθέντα τὰ μὲν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τὰ δὲ ὑπὸ τῶν βαρβά-

25. Ὁ Ἀλυάττης ὁ Λυδός, ποῦ ἐτελείωσε τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Μιλησίων, ἀπέθανεν, ἀφοῦ ἐβασίλευσε πενήτηντα ἑπτὰ ἔτη. Αὐτὸς δεῦτερος ἀπ' αὐτὴν τὴν οἰκογένειαν, διότι ἐθεραπεύθη ἀπὸ τὴν νόσον, ἀνέθηκεν εἰς τοὺς Δελφούς μεγάλον κρατῆρα ἀργυροῦν καὶ βάσιν κρατῆρος ἀπὸ σίδηρον κολλητόν, ἀπὸ ὅλα τὰ ἀφιερῶματα εἰς τοὺς Δελφούς πλέον ἀξιοθέατον, ἦτο δὲ ἔργον τοῦ Γλαύκου τοῦ Χίου, ὁ ὁποῖος πρῶτος ἀπ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἐφεῦρε τὴν κόλλησιν τοῦ σιδήρου.

26. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλυάττου ἔλαβε τὴν βασιλείαν ὁ υἱὸς του Κροῖσος εἰς ἡλικίαν τριάκοντα πέντε ἐτῶν. Αὐτὸς προσέβαλε πρῶτους ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας τοὺς Ἐφεσίους, οἱ ὅποιοι, ὅταν ἐπολιορκήθησαν ἀπ' αὐτόν, ἀφιέρωσαν τὴν πόλιν των εἰς τὴν Ἄρτεμιν δένοντες ἀπὸ τὸν ναὸν σχοινίον μέχρι τῶν τειχῶν των. Ἡ ἀπόστασις δὲ μεταξὺ τῆς παλαιᾶς πόλεως, ἡ ὅποια τότε ἐπολιορκεῖτο, καὶ τοῦ ναοῦ εἶναι ἑπτὰ στάδια. Ἐναντίον τούτων κατὰ πρῶτον ἐπετέθη ὁ Κροῖσος· ὕστερα δὲ ἐπολέμησε μίαν μίαν χωριστὰ καὶ μὲ τὴν σειρὰν τῆς τὰς Ἰωνικᾶς καὶ Αἰολικᾶς πόλεις προφασιζόμενος διάφορα παραπτώματα, εἰς ὅσας ἠδύνατο νὰ εὔρη μεγάλα, εἰς ἄλλας δὲ καὶ ἐντελῶς μηδαμινά.

27. Ἀφοῦ λοιπὸν κατέστησε φόρου ὑποτελεῖς ὅλους, τοὺς Ἕλληνας τῆς Ἀσίας, ἀπεφάσισε νὰ ἐξοπλίσῃ στόλον καὶ νὰ ἐπιτεθῆ κατὰ τῶν νήσων.

Ὁ Βίας ὁ Πριηνεὺς (ἢ κατ' ἄλλους ὁ Πιττακὸς ὁ Μυτιληναῖος) πείθει τὸν Κροῖσον ὅτι πρέπει νὰ παραιτηθῆ τῶν προετοιμασιῶν του κατὰ τῶν νησιωτῶν Ἑλλήνων, οἱ ὅποιοι οὐδὲν ἄλλο ἐπιθυμοῦν παρὰ νὰ ἐκδικηθοῦν αὐτόν, διότι ἔχει ὑποδουλώσει τοὺς ὁμογενεῖς των τῆς Μ. Ἀσίας. Τιοιουτοτρόπως προετίμησε καὶ ἔκαμε φίλους τοὺς Ἰωνας, οἱ ὅποιοι κατοικοῦσαν εἰς τὰς νήσους.

28. Ἀφοῦ ἐπέρασε χρόνος τὰ ἔθνη, ὅσα περικλείει ὁ Ἄλυς, ὑπεδουλώθησαν ὅλα ἢ σχεδὸν ὅλα...

2. Κροῖσος καὶ Σόλων

29. Εἶχον ὑποταχθῆ τὰ ἔθνη ταῦτα καὶ ὁ Κροῖσος τὰ εἶχεν ἐνώσει μὲ τὴν Λυδίαν, ὅταν εἰς τὰς Σάρδεις, αἱ ὅποιαί τότε διὰ τὰ πλοῦτη

των εύρίσκοντο εις μεγίστην άκμήν, ήρχοντο εκ τής 'Ελλάδος πάντες οί σοφοί τής εποχής εκείνης εις άλλον χρόνον και δι' άλλον σκοπόν έκαστος. Μεταξύ δέ αυτών ήλθε και ο Σόλων ο 'Αθηναίος, ο όποιος, άφοϋ έγινε νομοθέτης των 'Αθηναίων κατόπιν παρακλήσεώς των, άπεδήμησε διά δέκα έτη· άνεχώρησε δέ με την πρόφασιν να επισκεφθῆ διαφόρους τόπους, διά να μή άναγκασθῆ να καταργήση κανένα από τούς νόμους, που ένομοθέτησεν, καθόσον μόνοι των οί 'Αθηναίοι δέν ήδύναντο να κάμουν τούτο, διότι ήσαν ύποχρεωμένοι διά μεγάλων όρκων να πολιτεύωνται επί δέκα έτη με τούς νόμους, τούς όποιους ήθελεν επιβάλει εις αυτούς ο Σόλων.

30. Διά τούς λόγους λοιπόν τούτους και διά να περιγηθῆ διαφόρους τόπους ο Σόλων άπεδήμησε και ήλθεν εις την Αίγυπτον προς τόν 'Αμασιν και εις τας Σάρδεις προς τόν Κροΐσον. "Όταν έφθασεν, έφιλοξενεϊτο εις τά ανάκτορα από τόν Κροΐσον. Κατόπιν την τρίτην ή την τετάρτην ήμέραν κατά διαταγήν του Κροΐσου ύπηρέται περιέφερον τόν Σόλωνα μεταξύ των θησαυρών και έπεδείκνυσον εις αυτόν όλα όσα ήσαν μεγάλα και πλούσια. 'Αφοϋ παρετήρησε και έξήτασε τά πάντα με άνεσιν, ήρώτησεν αυτόν ο Κροΐσος τά ακόλουθα: «ώ ξένε 'Αθηναϊε, έχει φθάσει εις ήμάς ή μεγάλη φήμη τής σοφίας σου και των περιγητήσεών σου και ότι από επιθυμίαν να άποκτήσης γνώσεις και από περιέργειαν έχεις περιέλθει μέγα μέρος τής γῆς. 'Επιθυμώ λοιπόν να σε έρωτήσω, εάν από όλους τούς ανθρώπους είδες κανένα εύτυχέστατον». 'Ο Κροΐσος ήρώτα ταύτα, διότι ήλπιζεν ότι ήτο ο εύδαιμονέστατος πάντων. 'Αλλ' ο Σόλων χωρίς κολακείαν, αλλά λέγων την άλήθειαν άποκρίνεται: «τόν Τέλλον τόν 'Αθηναϊον, βασιλεϋ». "Εκπληκτος ο Κροΐσος από την άποκρισιν αυτήν τόν ήρώτησε με περιέργειαν. «'Από ποϋ συμπεραίνεις ότι ο Τέλλος είναι ο εύτυχέστερος των ανθρώπων ;» 'Ο Σόλων άπεκρίθη: «πρώτον μέν διότι ο Τέλλος, ενώ ή πατρις του ήτο εύτυχημένη, απέκτησε παιδιά ώραϊα και έναρета και από όλα αυτά είδε να γεννηθούν παιδιά, που έζησαν όλα. Δεύτερον δέ διότι και πλούσιος άρκετά ήτο ως "Ελλην και ο θάνατός του ύπῆρξεν ένδοξότατος: διότι εις μίαν μάχην των 'Αθηναίων προς τούς γείτονάς των τής 'Ελευσίνας, άφοϋ έπολέμησεν ο ίδιος και έτρεψε τούς έχθρους εις φυγήν, απέθανεν ένδόξως: οί δέ 'Αθηναίοι τόν έθαψαν δημοσία δαπάνη εκεί, όπου έπεσε, και του απέδωσαν μεγάλας τιμάς». 'Αφοϋ ο Σόλων ώμίλησε προς τόν Κροΐσον

περί τοῦ Τέλλου καὶ τοῦ ἀπαρίθμησε τοὺς λόγους, διὰ τοὺς ὁποίους τὸν ἐθεώρει εὐδαίμονα, ὁ Κροῖσος τὸν ἠρώτησε πάλιν, ποῖον εἶδεν εὐδαιμονέστατον μετ' ἐκεῖνον, μετὰ βεβαιότητος πιστεύων ὅτι θὰ τὸν κατέτασσε τοῦλάχιστον εἰς τὴν δευτέραν θέσιν. Ἄλλ' ὁ Σόλων ἀπεκρίθη· «τὸν Κλέοβιν καὶ τὸν Βίτωνα· αὐτοὶ δηλαδὴ ἦσαν Ἀργεῖοι καὶ εἶχον ἀρκετὴν περιουσίαν καὶ ἐπὶ πλέον σωματικὴν ρώμην τοιαύτην, ὥστε καὶ οἱ δύο ἦσαν νικηταὶ εἰς ἀγῶνας καὶ μάλιστα λέγεται τὸ ἐξῆς. Οἱ Ἀργεῖοι ἐτέλουν τὴν ἑορτὴν τῆς Ἑρας καὶ ἔπρεπεν ἀπαραιτήτως ἡ μήτηρ αὐτῶν⁽¹⁾ νὰ μεταφερθῆ ἐπὶ ἀμάξης εἰς τὸ ἱερόν. Οἱ βόες ὅμως δὲν τοὺς ἤρχοντο ἐγκαίρως ἀπὸ τοὺς ἀγρούς. Καθὼς ἐβλεπον οἱ νέοι ὅτι ἡ ὥρα παρήρηχτο, ἐδέθησαν οἱ ἴδιοι εἰς τὸν ζυγὸν καὶ ἔσυρον τὴν ἄμαξαν καὶ ἐπάνω εἰς αὐτὴν ἐφέρετο ἡ μήτηρ αὐτῶν. Τοιοῦτοτρόπως τὴν μετέφεραν τεσσαράκοντα πέντε στάδια καὶ ἔφθασαν εἰς τὸ ἱερόν. Ἀφοῦ ἐξετέλεσαν αὐτὴν τὴν πράξιν ὑπὸ τὰ ὄμματα ὅλης τῆς πανηγύρεως, εὗρον θάνατον ἄριστον καὶ ἔδειξεν εἰς αὐτοὺς ἡ θεότης ὅτι εἶναι καλῦτερον εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ ἀποθνήσκῃ παρὰ νὰ ζῆ. Διότι οἱ μὲν Ἀργεῖοι περιεστοίχισαν αὐτοὺς καὶ τοὺς ἐμακάριζον διὰ τὴν ρώμην των, αἱ δὲ Ἀργεῖαι τὴν μητέρα των, διότι εἶχε τοιούτους υἱούς. Τότε αὐτὴ γεμάτη ἀπὸ χαρὰν διὰ τὴν πράξιν καὶ τοὺς λόγους ἐκείνους ἐστάθη ἐμπρὸς εἰς τὸ ἀγάλμα καὶ παρεκάλει τὴν θεὰν νὰ δώσῃ εἰς τοὺς υἱούς της, Κλέοβιν καὶ Βίτωνα, οἱ ὅποιοι τόσον τὴν εἶχον τιμήσει, ὅ,τι δύναται νὰ συμβῆ εὐτυχέστερον εἰς τὸν ἄνθρωπον. Μετὰ τὴν προσευχὴν ταύτην, ἀφοῦ ἐθυσίασαν καὶ εὐωχῆθησαν, οἱ νέοι ἐκοιμήθησαν ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ καὶ δὲν ἐξύπνησαν πλέον, καὶ τοῦτο ἦτο τὸ τέλος τῆς ζωῆς των. Οἱ δὲ Ἀργεῖοι ἔκαμαν τὰ ἀγάλματά των καὶ τὰ ἀφιέρωσαν εἰς τοὺς Δελφοὺς εἰς ἐνδειξὴν ὅτι ὑπῆρξαν ἄριστοι ἄνδρες».

32. Ὁ Σόλων μὲν λοιπὸν ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς τὴν δευτέραν θέσιν μεταξὺ τῶν εὐτυχῶν ἀνθρώπων, ὁ Κροῖσος δὲ ὠργίσθη καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν· «ὦ ξένη Ἀθηναῖε, σοῦ φαίνεται λοιπὸν τόσον μικρὸν πρᾶγμα ἢ εὐτυχία μου, ὥστε δὲν τὴν παραβάλλεις οὔτε πρὸς τὴν εὐτυχιάν τῶν κοινῶν ἀνθρώπων ;» Ὁ Σόλων ἀπήντησεν· «ὦ Κροῖσε, ἐρωτᾷς περὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἄνθρωπον, ὅστις γνωρίζει ὅτι ἡ θεότης εἶναι φθονερά καὶ τῆς ἀρέσει νὰ συνταράσσῃ τὰ πάντα. Μὲ τὸν καιρὸν

1) Αὕτη ἦτο ἰερεία.

βλέπει κανείς και υποφέρει πράγματα, τὰ ὅποια δὲν ἤθελε μήτε νὰ υποφέρει μήτε νὰ ἴδῃ.

Οὐδεμία ἡμέρα ἐκ τῶν εἴκοσιν ἐξ χιλιάδων διακοσίων πενήκοντα ἡμερῶν τοῦ ἀνθρωπίνου μέσου βίου δὲν φέρει τὸ αὐτὸ ἀκριβῶς πρᾶγμα, πὺ ἔφερον ἢ προηγουμένη.

«Ὁ ἄνθρωπος λοιπὸν, ὦ Κροῖσε, δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ συνεχῆς μεταβολὴ περιστάσεων. Εἰς ἐμέ δὲ φαίνεται ὅτι εἶσαι καὶ πάρα πολὺ πλούσιος καὶ βασιλεὺς πολλῶν ἀνθρώπων· ἐκεῖνο ὅμως, πὺ μὲ ἠρώτησες, δὲν δύναμαι νὰ σοῦ τὸ εἶπω, πρὶν μάθω πῶς ἐτελειώσες καλὰ τὴν ζωὴν σου. Διότι, ὅποιος ἔχει πολλὰ πλοῦτη, δὲν εἶναι καθόλου εὐτυχέστερος ἀπὸ ἐκεῖνον, πὺ ἔχει τὰ καθημερινῶς ἀναγκαῖα, ἐκτὸς ἐὰν τοῦ μείνη ἢ τύχη πιστὴ καὶ τελειώσῃ τὸν βίον μὲ ὅλα του τὰ καλὰ. Πολλοὶ μὲν ἄνθρωποι πλουσιώτατοι εἶναι δυστυχεῖς, ἐνῶ ἄλλοι μὲ τὸ νὰ ἔχουν ὅσα πρέπει εἶναι εὐτυχεῖς. Ὅποιος εἶναι πλούσιος ἀλλὰ ἀτυχῆς, ὑπερτερεῖ τοῦ εὐτυχοῦς κατὰ δύο μόνον πράγματα· ὁ εὐτυχῆς ὅμως ὑπερτερεῖ τοῦ πλουσίου καὶ ἀτυχοῦς κατὰ πολλά. Ὁ πρῶτος μὲν ἔχει πολλὰ μέσα διὰ νὰ ἱκανοποιήσῃ τὰς ἐπιθυμίας του καὶ διὰ νὰ ἀνθῆξῃ εἰς ἐν μέγα δυστύχημα, πὺ θὰ τοῦ συμβῇ. Ὁ δὲ δεῦτερος ὑπερέχει ἀπὸ αὐτὸν κατὰ τὰ ἐξῆς: Δὲν δύναται μὲν νὰ υποφέρῃ τὰς συμφορὰς του καὶ νὰ ἱκανοποιήσῃ τὰς ἐπιθυμίας του ὅπως ἐκεῖνος, ἢ εὐτυχία δὲ ἀπομακρύνει αὐτὰς ἀπὸ αὐτόν. Οὔτε πάσχει οὔτε ἀσθενεῖ οὔτε θλίβεται, ἔχει καλὰ παιδιά, εἶναι ὠραῖος· ἐὰν δὲ ἐπὶ πλέον ἔχῃ καὶ καλὸν τέλος τοῦ βίου του, ὁ ἄνθρωπος οὗτος εἶναι ἐκεῖνος, διὰ τὸν ὅποιον ἐρωτᾷς καὶ ἀξίζει νὰ καλῆται εὐτυχῆς. Πρὶν ὅμως ἀποθάνῃ, πρέπει νὰ εἴμεθα προσεκτικοὶ καὶ νὰ μὴ τὸν καλοῦμεν εὐτυχῆ, ἀλλ' εὐνοοῦμενον τῆς τύχης. Ὅλους μὲν λοιπὸν τοὺς ὅρους τῆς εὐτυχίας νὰ συγκεντρώνῃ εἰς ἄνθρωπος εἶναι ἀδύνατον, καθὼς οὐδεμία χώρα ἐπαρκεῖ νὰ παράγῃ ὅλα ὅσα εἶναι ἀναγκαῖα εἰς αὐτήν, ἀλλ' ἢ μὲν ἔχει ἐκεῖνο, πὺ ἀκριβῶς ἐλλείπει ἀπὸ τὴν ἄλλην, ἐκεῖνη δὲ πὺ ἔχει τὰ περισσότερα, αὐτὴ εἶναι ἢ ἀρίστη. Τιοιουτρόπως καὶ οὐδεὶς ἄνθρωπος ὡς ἄτομον εἶναι αὐτάρκης· ἀλλ' ὁ μὲν ἔχει ἐκεῖνο, πὺ ἐλλείπει ἀπὸ τὸν ἄλλον· ὅποιος δὲ ἔχει τὰ περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ καὶ τὰ διατηρεῖ, τελειώνει δὲ καὶ τὸν βίον του εἰρηνικῶς, ἐκεῖνος κατ' ἐμέ, ὦ Κροῖσε, δικαιούται νὰ φέρῃ τὸ ὄνομα τοῦτο. Πρέπει λοιπὸν εἰς κάθε πρᾶγμα νὰ βλέπωμεν, τὸ τέλος

του πῶς θὰ ἀποβῆ. Διότι ἡ θεότης, ἀφοῦ ὑπέδειξεν εἰς πολλοὺς ἀνθρώπους τὴν εὐτυχίαν, κατέστρεψεν ἔπειτα αὐτοὺς καθ' ὀλοκληρίαν».

33. Οἱ λόγοι οὗτοι δὲν ἤρσαν καθόλου εἰς τὸν Κροῖσον καὶ ἀποπέμπει τὸν Σόλωνα, χωρὶς νὰ τοῦ ἀπονεύμῃ καμμίαν τιμὴν, κρίνων ὡς ἀνόητον τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος περιεφρόνει τὰ παρόντα ἀγαθὰ καὶ συνίστα νὰ βλέπωμεν τὸ τέλος παντὸς πράγματος.

3. Ὀνειρον τοῦ Κροῖσου διὰ τὸν υἱόν του Ἄτυν

34. Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Σόλωνος σκληρὰ θεϊκὴ ὄργη ἐκτύπησε τὸν Κροῖσον, πιστεύω, διότι ὀνόμισεν ὅτι ὁ ἑαυτὸς του εἶναι ὁ εὐτυχέστατος ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Ἀμέσως δέ, ἐνῶ αὐτὸς ἐκοιμάτο, τοῦ ἐπαρουσιάσθη ὄνειρον, τὸ ὁποῖον τοῦ ἐφανεύωνε τὰ μέλλοντα νὰ συμβοῦν εἰς τὸν υἱόν του δυστυχήματα. Εἶχε δὲ ὁ Κροῖσος δύο υἱούς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ εἷς ἦτο ἀνάπηρος, ἦτο δηλαδὴ κωφός, ὁ ἄλλος ἦτο πρῶτος μεταξὺ τῶν συνομηλικῶν του καὶ ἐκαλεῖτο Ἄτυς. Τὸ ὄνειρον λοιπὸν φανερώνει εἰς τὸν Κροῖσον ὅτι αὐτὸς ὁ Ἄτυς ἐμελλε νὰ φονευθῆ ἀπὸ κτύπημα σιδηρᾶς αἰχμῆς.

Ὁ Κροῖσος, ὅταν ἐξύπνησε καὶ ἐσκέφθη μόνος του τὸ ὄνειρον, τὸ ἐφοβήθη καὶ νυμφεύει τὸν υἱόν του. Ἐπειδὴ δὲ οὗτος ἐστέλλετο συνήθως εἰς τοὺς πολέμους ὡς στρατηγὸς τῶν Λυδῶν, ἔπαυσε πλέον νὰ τὸν στέλλῃ ἀπειμάκρυνε συγχρόνως ἀπὸ τὰ δωμάτια τῶν ἀνδρῶν τὰ βέλη, τὰ ἀκόντια καὶ ὄλα, ὅσα οἱ ἄνθρωποι μεταχειρίζονται εἰς τὸν πόλεμον καὶ τὰ συνεχέντρωσεν εἰς θαλάμους κλειστούς, ἀπὸ φόβον μήπως, ἂν ἔμενε τίποτε κρεμασμένον, πέσῃ ἐπὶ τοῦ υἱοῦ του.

35 - 45. Ὁ Ἄδραστος, ὁ ὁποῖος εἶχεν εὐεργετηθῆ ὑπὸ τοῦ Κροῖσου καὶ ἐφιλοξενεῖτο ἀπὸ αὐτόν, φονεύει κατὰ λάθος διὰ βέλους τὸν Ἄτυν εἰς τὸ κνήγιον ἑνὸς ἀγριοχοίρου.

46 κ. ε. Ἀφήγησις τοῦ Ἡροδότου περὶ τοῦ πολέμου τοῦ Κροῖσου κατὰ τοῦ Κύρου. Πολύτιμα δῶρα αὐτοῦ πρὸς τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν. Ἱστορία τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Σπαρτιατῶν, τῶν ὁποίων τὴν συμμαχίαν ἐπικαλεῖται ὁ Κροῖσος πολιορκούμενος εἰς τὰς Σάρδεϊς ὑπὸ τοῦ Κύρου.

4. Ἡ πρὸ τῶν Σάρδεων μάχη Κύρου καὶ Κροΐσου

Πολιορκία καὶ ἄλωσις τῶν Σάρδεων

79 τέλος. Κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὴν Ἀσίαν ἔθνος ἀνδρειότερον καὶ πολεμικώτερον ἀπὸ τὸ Λυδικόν. Ἐμάχετο μὲ ἵππους, ἐκράτει μεγάλα δόρατα καὶ εἶχε πολὺ καλοὺς ἵππεῖς.

80. Οἱ στρατοὶ συνητήθησαν εἰς τὴν πρὸ τῶν Σάρδεων πεδιάδα, πού ἦτο μεγάλη καὶ ἄδενδρος· διασχίζουσι δὲ αὐτὴν καὶ ἄλλοι ποταμοί, πού μαζὶ μὲ τὸν Ὑλλὸν χύνονται εἰς τὸν μεγαλύτερον, τὸν Ἐρμον, ὁ ὁποῖος πηγάζει ἀπὸ τὸ ἱερὸν ὄρος τῆς μητρὸς Δινδυμῆνης καὶ ἐκβάλλει εἰς τὴν θάλασσαν πλησίον τῆς πόλεως Φωκαίας. Εἰς αὐτὸ τὸ μέρος ὁ Κύρος, μόλις εἶδε τοὺς Λυδοὺς νὰ παρατάσσωνται πρὸς μάχην, ἐφοβήθη τὸ ἵππικὸν τῶν καὶ κατὰ συμβουλήν τοῦ Μήδου Ἀρπάγου ἔκαμε τὰ ἐξῆς· ἀφοῦ συνεκέντρωσεν ὅλας τὰς καμήλους, αἱ ὁποῖαι ἠκολούθουν τὸν στρατὸν καὶ μετέφερον τροφίμα καὶ ἀποσκευάς, ἀφήρεσε τὰ φορτία καὶ ἀνεβίβασεν ἐπ' αὐτῶν ἀνδρας ἐνδεδυμένους μὲ στολὴν ἵππέως. Ἀφοῦ ἐτοίμασεν αὐτούς, διέταξε νὰ προπορεύωνται τοῦ ἄλλου στρατοῦ ἐναντίον τοῦ ἵππικοῦ τοῦ Κροΐσου, οἱ δὲ πεζοὶ νὰ ἀκολουθοῦν τὰς καμήλους. Ὅπισω ἀπὸ τοὺς πεζοὺς ἐποποθέτησεν ὅλον τὸ ἵππικόν. Ἀφοῦ παρετάχθησαν πάντες, ὁ Κύρος διέταξε, χωρὶς νὰ φεῖδωνται μὲν τῶν ἄλλων Λυδῶν, νὰ φονεύουν οἰονδήποτε, ὁ ὁποῖος θὰ προέβαλεν ἀντίστασιν, τὸν Κροΐσον δὲ μόνον νὰ μὴ φονεύσουν, ἀκόμη καὶ ἂν ἤθελεν ἀντισταθῆ οὗτος κατὰ τὴν σύλληψίν του. Αὐτὰς μὲν τὰς διαταγὰς ἔδωκεν. Ἴδου δὲ διατὶ τὰς καμήλους παρέταξεν ἀπέναντι τοῦ ἐχθρικοῦ ἵππικοῦ. Ὁ ἵππος φοβεῖται τὴν κάμηλον καὶ δὲν ἀνέχεται οὔτε τὴν θέαν τῆς, ὅταν τὴν ἴδῃ, οὔτε τὴν ὄσμήν τῆς, ὅταν τὴν ὀσφρανθῇ. Δι' αὐτὸν λοιπὸν τὸν λόγον εἶχεν ἐπινοήσει τὸ στρατήγημα, ἵνα ἀχρηστεύσῃ τὸ ἵππικόν τοῦ Κροΐσου, διὰ τοῦ ὁποῖου ὁ Λυδὸς ἐπίστευεν ὅτι θὰ κερδίσῃ λαμπρὰν νίκην. Καὶ πράγματι μόλις συνεπλάκησαν καὶ εὐθὺς ὡς οἱ ἵπποι ὠσφράνθησαν τὰς καμήλους καὶ τὰς εἶδον, ἐστράφησαν πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ ἠέλις τοῦ Κροΐσου ἀπέτυχεν. Οἱ Λυδοὶ ὅμως ἐξ αἰτίας αὐτοῦ δὲν ἐδειλίασαν, ἀλλ' εὐθὺς ὡς ἀντελήφθησαν αὐτό, πού ἔγινεν, ἐπήδησαν ἀπὸ τοὺς ἵππους καὶ συνεπλάκησαν μὲ τοὺς Πέρσας πεζοί. Κατόπιν δέ, ἀφοῦ ἐφονεύθησαν πολλοὶ καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη, οἱ Λυδοὶ

ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Περιεκλείσθησαν δὲ εἰς τὰ τείχη καὶ ἐπολιορκοῦντο ὑπὸ τῶν Περσῶν.

81. Ὁ Κροῖσος μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι θὰ παραταθῇ ἡ πολιορκία, ἐνῶ προηγουμένως ἐξήτει ἀπὸ τοὺς συμμάχους του νὰ συγκεντρωθοῦν εἰς τὰς Σάρδεεις τὸν πέμπτον μῆνα, τώρα διὰ νέων ἀπεσταλμένων ζητεῖ τὴν ἄμεσον βοήθειάν των, διότι πολιορκεῖται ὑπὸ τοῦ Κύρου.

5. Πόλεμος Σπαρτιατῶν καὶ Ἀργείων περὶ Θυρέας

82. Ἐπεμψε λοιπὸν πρὸς τοὺς ἄλλους συμμάχους του καὶ ἰδίως εἰς τὴν Λακεδαίμονα. Ἀλλὰ κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι οἱ Σπαρτιῶται εἶχε συμπέσει νὰ φιλονεικοῦν μὲ τοὺς Ἀργεῖους διὰ τὴν χώραν, ἣ ὁποία καλεῖται Θυρέα. Αὐτὴν λοιπὸν τὴν Θυρέαν, ποῦ ἦτο μέρος τῆς Ἀργολίδος, ἀπέσπασαν καὶ εἶχον ὑπὸ τὴν κατοχὴν των οἱ Λακεδαιμόνιοι. Ἄλλωστε καὶ ὅλον ἐκεῖνο τὸ μέρος πρὸς δυσμὰς μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ Μαλέα, τόσον ἡ ἠπειρος ὅσον καὶ τὰ Κύθηρα καὶ αἱ λοιπαὶ νῆσοι ἀνῆκον εἰς τοὺς Ἀργεῖους. Οἱ Ἀργεῖοι ἔσπευσαν διὰ νὰ ὑπερασπισθοῦν τὴν χώραν των, τὴν ὁποῖαν τοὺς εἶχον πάρει. Τότε ἕκαμαν σύσκεψιν καὶ συνεφώνησαν νὰ πολεμήσουν τριακόσιοι ἄνδρες ἐξ ἐκάστου τῶν δύο ἀντιπάλων καὶ ὅποιοι ἀπὸ τοὺς δύο νικήσουν, εἰς αὐτοὺς νὰ μείνῃ καὶ ἡ χώρα. Οἱ ὑπόλοιποι στρατοὶ καὶ τῶν δύο ἀντιπάλων ὤφειλον νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὰς πατρίδας των καὶ νὰ μὴ παρευρίσκωνται εἰς τὴν μάχην διὰ τὸν ἐξῆς λόγον· μήπως, ὅταν εἶναι παρόντες κατὰ τὴν μάχην καὶ βλέπουν τοὺς ἰδικούς των νὰ νικῶνται, ἀποπειραθοῦν νὰ τοὺς βοηθήσουν. Αὐτὰ ἀφοῦ συνεφώνησαν οἱ στρατοί, ἀπεχώρησαν. Ἐκεῖνοι δὲ οἱ ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἐπιλεγῆ καὶ ἀπὸ τὰς δύο παρατάξεις, παρέμειναν καὶ συνεπλάκησαν. Πολεμοῦν μετὰ τῆς αὐτῆς ἀνδρείας καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δέ, ὥστε ἐκ τῶν ἐξακοσίων ἀνδρῶν τρεῖς μόνον ἐπέζησαν, ὁ Ἀλκῆνωρ καὶ ὁ Χρόμιος ἀπὸ τοὺς Ἀργεῖους καὶ ὁ Ὄθρυάδης ἀπὸ τοὺς Λακεδαιμονίους. Ἐμείναν δὲ αὐτοὶ ζωντανοί, διότι ἐνύκτωσεν. Οἱ μὲν Ἀργεῖοι ἔτρεχον πρὸς τὸ Ἄργος ὡς νικηταί. Ἀλλ' ὁ Ὄθρυάδης τῶν Λακεδαιμονίων ἐσκόλευσε τοὺς νεκροὺς τῶν Ἀργείων, ἔφερε τὰ ὄπλα αὐτῶν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Λακεδαιμονίων καὶ παρέμενεν εἰς τὴν θέσιν του. Τὴν ἐπομένην καὶ οἱ δύο στρατοὶ ἤλθον,

ἀφοῦ ἔμαθον τὸ ἀποτέλεσμα. Ἄρκετὴν ὥραν καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ ἰσχυρίζοντο ὅτι ἦσαν νικηταί. Οἱ μὲν Ἄργεῖοι ἔλεγον ὅτι ἀπ' αὐτοὺς ἐπέζησαν οἱ περισσότεροι· οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἐπαρουσίαζον τοὺς δύο Ἄργεῖους ὅτι εἶχον φύγει, ἐνῶ ὁ ἰδικὸς των παρέμεινε καὶ ἐσκόλευσε τοὺς νεκροὺς ἐκείνων. Μὲ τὴν φιλονεικίαν κατέληξαν εἰς μάχην. Ἄφοῦ πολλοὶ καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη ἐφονεύθησαν, οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐνίκησαν. Οἱ Ἄργεῖοι μὲν λοιπὸν ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην κόπτουν τὴν κόμην των, ἐνῶ προηγουμένως ἄφιναν ἀναγκαστικῶς μακρὰ μαλλιά. Ἐκαμαν δὲ νόμον καὶ ἐψήφισαν κατάραν κατὰ παντὸς Ἄργεῖου, ὁ ὁποῖος θὰ ἄφινε μακρὰν κόμην καὶ κατὰ πάσης Ἀργείας, ἢ ὅποια θὰ ἐφόρει χρυσᾶ κοσμήματα, πρὶν ἀνακτηθῆ ἢ Θυρέα. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἔκαμαν ἀκριβῶς τὸν ἀντίθετον νόμον. Δηλαδή ἐνῶ προηγουμένως δὲν ἔτρεφον κόμην, ἀπ' ἐκείνης τῆς ἐποχῆς ἄφιναν αὐτὴν νὰ αὐξάνη. Διηγούνται δὲ ὅτι ἐκεῖνος ποῦ ἐπέζησεν ἀπὸ τοὺς τριακοσίους, ὁ Ὀθρυάδης, διότι ἐντρέπετο νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Σπάρτην, ἐνῶ ὅλοι οἱ στρατιῶται τοῦ λόχου του εἶχον φονευθῆ, ἠὺτοκτόνησεν ἐκεῖ εἰς τὴν Θυρέαν.

83. Ἐνῶ τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις εἰς τὴν Σπάρτην, ἔφθασεν ὁ κῆρυξ ἀπὸ τὰς Σάρδεις καὶ παρεκάλει τοὺς Σπαρτιάτας νὰ βοηθήσουν τὸν Κροῖσον, ὁ ὁποῖος ἐπολιορκεῖτο. Αὐτοὶ μόλις ἤκουσαν τὸν κῆρυκα, ἔσπευσαν πρὸς βοήθειαν. Καὶ ἤδη ἦσαν παρεσκευασμένοι καὶ τὰ πλοῖά των ἔτοιμα, ὅταν δευτέρα ἀγγελία ἤλθεν ὅτι ἐκυριεύθη τὸ τεῖχος τῶν Λυδῶν καὶ ὁ Κροῖσος συνελήφθη αἰχμάλωτος. Τοιουτοτρόπως λοιπὸν ἐθεώρησαν τὸ γεγονός ὡς μέγα δυστύχημα καὶ παρητήθησαν πάσης ἐνεργείας.

84. Αἱ Σάρδεις ἐκυριεύθησαν τὴν δεκάτην τετάρτην ἡμέραν τῆς πολιορκίας των διὰ τῆς καταλήψεως ἐνὸς τμήματος τῶν τειχῶν των, τὸ ὁποῖον δὲν ἐφρουρεῖτο, διότι ἦτο ἀπότομον καὶ ἀπροσπέλαστον.

6. Ὁ Κροῖσος αἰχμαλωτίζεται

85. Τὰ ἐξῆς συνέβησαν εἰς αὐτὸν τὸν Κροῖσον. Εἶχεν υἱόν, περὶ τοῦ ὁποῖου ὠμίλησα προηγουμένως, καλὸν μὲν κατὰ τὰ ἄλλα, ἀλλὰ ἄλαλον. Κατὰ τὸν καιρὸν τῆς εὐτυχίας του ὁ Κροῖσος εἶχε κάμει τὸ πᾶν δι' αὐτόν· μεταξύ ἄλλων εἶχε στείλει καὶ ἠρώτησε καὶ τὸ μαντεῖον τῶν

Δελφῶν περὶ αὐτοῦ. Ἡ δὲ Πυθία τοῦ εἶπε τὰ ἐξῆς: «ὦ Λυδέ, πολλῶν Βασιλεῦ, Κροῖσε ἀνοητότατε, μὴ εὐχεσαι νὰ ἀκούσης εἰς τὴν κατοικίαν σου τὴν ποθητὴν φωνὴν τοῦ ὀμιλοῦντος υἱοῦ σου. Συμπεριώτερον σοῦ εἶναι νὰ μένη ἄλαλος, διότι θὰ ὀμιλήσῃ διὰ πρώτην φοράν εἰς ἡμέραν δυστυχήῃ». Πράγματι, ὅταν ἐκυριεύθη τὸ τεῖχος, ἕνας ἀπὸ τοὺς Πέρσας ἤρχετο νὰ φονεύσῃ τὸν Κροῖσον χωρὶς νὰ τὸν γνωρίζῃ. Ὁ Κροῖσος μὲν λοιπὸν, ὅπως ἔβλεπεν αὐτὸν νὰ ὀρμᾷ ἐναντίον του, ἕνεκα τῆς παρούσης δυστυχίας εἶχε μείνει ἀπαθὴς καὶ οὐδὲν ἐνδιεφέρετο, ἂν θὰ ἐπληγῶντο θανασίμως. Ὁ υἱὸς του ὅμως ἐκεῖνος ὁ ἄλαλος, μόλις εἶδε τὸν Πέρσῃν νὰ ἔρχεται ἀπειλητικὰ, ἀπὸ φόβον καὶ βαθὺν πόνον ἐξέβαλε φωνὴν καὶ εἶπεν: «ὦ ἄνθρωπε, μὴ φονεύσης τὸν Κροῖσον». Αὐταὶ λοιπὸν ἦσαν αἱ πρῶται λέξεις, τὰς ὁποίας ἐπρόφερε τὸ παιδίον τοῦτο καὶ ἀπ' ἐκείνου τοῦ χρόνου ὠμίλει καθ' ὅλην του τὴν ζωὴν.

86. Οἱ Πέρσαι λοιπὸν κατέλαβον τὰς Σάρδεις καὶ συνέλαβον ζωντανὸν τὸν Κροῖσον, ὁ ὁποῖος ἐβασίλευσε δέκα τέσσαρα ἔτη καὶ δέκα τέσσαρας ἡμέρας ἐπολιορκεῖτο καὶ σύμφωνα μὲ τὸν χρησμὸν κατέστρεψε τὸ μέγα κράτος, τὸ ἰδικόν του. Οἱ Πέρσαι μόλις τὸν συνέλαβον, τὸν ἔφεραν εἰς τὸν Κῦρον. Οὗτος, ἀφοῦ διέταξε νὰ συσσωρεύουν ξύλα διὰ μεγάλην πυράν, ἀνεβίβασεν ἐπάνω εἰς αὐτὰ τὸν Κροῖσον δεμένον μὲ χειροπέδας καὶ μαζὶ μὲ αὐτὸν δέκα τέσσαρας Λυδοὺς νέους. Ἡ σκέψις του ἦτο νὰ προσφέρῃ τὰ ἀκροθίνια αὐτὰ ὡς θυσίαν εἰς κάποιαν θεότητα εἴτε διὰ νὰ ἐκπληρώσῃ κάποιον τάμα εἴτε καί, ἐπειδὴ εἶχεν ἀκούσει ὅτι ὁ Κροῖσος ἦτο θεοσεβής, ἤθελε νὰ ἴδῃ, ἂν ἐπὶ τῆς πυρᾶς κάποιος ἀπὸ τοὺς θεοὺς θὰ προεφύλασεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ νὰ καῖ ἡ ζωντανός. Αὐτὸς λοιπὸν διηγῶνται ὅτι ἔπραξεν αὐτά. Ὁ δὲ Κροῖσος ὅτι, ἐνῶ ἴστατο ἐπὶ τῆς πυρᾶς, ἐνεθυμήθη, ἂν καὶ εὐρίσκετο εἰς τοιαύτην συμφοράν, τοὺς λόγους τοῦ Σόλωνος, οἱ ὁποῖοι ὡς ἀπὸ θείαν ἔμπνευσιν εἶχον λεχθῆ ὅτι δηλαδὴ «οὐδεὶς ἄνθρωπος, ἐφ' ὅσον ζῆ, εἶναι εὐτυχής». Μόλις ἐνεθυμήθη τοῦτο, ἐπῆρε βαθεῖαν ἀναπνοήν, μέσα εἰς τὴν μακρὰν σιωπὴν ἀνεστέναξε καὶ ἐπανέλαβε τρεῖς φορές τὸ ὄνομα «Σόλων». Ὁ Κῦρος τὸν ἤκουσε καὶ διέταξε τοὺς διερμηνεῖς του νὰ ἐρωτήσουν τὸν Κροῖσον, ποῖον ἀκριβῶς ἐπικαλεῖται. Αὐτοὶ ἐπλησίασαν καὶ τὸν ἠρώτησαν. Ὁ Κροῖσος ἐρωτώμενος ἐπ' ἀρκετὸν χρόνον ἐσιώπα, ἀλλά, ὅταν τὸν ἠνάγκασαν, εἶπεν. «Εἶναι ἐκεῖνος, τοῦ ὁποίου μίαν συνομιλίαν μὲ ὄλους τοὺς βασιλεῖς θὰ ἐθεώρουν πολυτιμωτέραν ἀπὸ ὅλα τὰ πλοῦτη». Οἱ λόγοι του ἦσαν ἀσα-

φείς και ἐζήτουν πάλιν ἐξηγήσεις. Ἐπειδὴ ἐγίνοντο ἐνοχλητικοὶ μὲ τὰς ἐπιμόνους ἐρωτήσεις των, τοὺς ἔλεγεν ὅτι κάποτε ἦλθεν ὁ Σόλων ὁ Ἀθηναῖος εἰς τὰς Σάρδεεις καί, ἀφοῦ εἶδεν ὅλα του τὰ πλοῦτη, τὰ περιεφρόνησε μὲ ὅσα εἶπε καὶ ὅτι ἔχουν ἐπαληθεύσει ὅλα, ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνος προεῖπεν, ἂν καὶ δὲν ἀνεφέροντο καθόλου οἱ λόγοι του εἰς αὐτὸν ἀτομικῶς, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς πάντα ἄνθρωπον καὶ πρὸ πάντων εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι νομίζουν ὅτι εἶναι εὐτυχεῖς. Ὁ Κροῖσος διηγεῖτο ταῦτα, ἐνῶ ἡ πυρὰ ἦτο ἀναμμένη καὶ ἐκαίοντο τὰ ἄκρα. Ὁ δὲ Κύρος ἤκουσε μόνος του ἀπὸ τοὺς διερμηνεῖς ὅσα εἶπεν ὁ Κροῖσος, μετεμελήθη καὶ ἐσκέφθη ὅτι καὶ αὐτὸς, ἐνῶ εἶναι ἄνθρωπος, παραδίδει εἰς τὰς φλόγας ἄλλον ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος δὲν ὑπῆρξε κατώτερός του ὡς πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν, ἐπὶ πλέον ἐφοβήθη τὴν τιμωρίαν τῆς πράξεώς του καί, ἀφοῦ ἀνελογίσθη ὅτι τίποτε εἰς τοὺς ἀνθρώπους δὲν παραμένει σταθερόν, διέταξε νὰ σβήσουν τάχιστα τὴν πυρὰν καὶ νὰ κατεβάσουν τὸν Κροῖσον καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ. Ἀλλὰ παρὰ τὴν προσπάθειάν των δὲν ἠδύναντο πλέον νὰ σβήσουν αὐτήν. Τότε λέγεται ἀπὸ τοὺς Λυδοὺς ὅτι ὁ Κροῖσος, ἀφοῦ ἀντελήφθη τὴν μεταμέλειαν τοῦ Κύρου καὶ ὅτι πάντες προσεπάθουν νὰ σβήσουν τὴν πυρὰν, ἀλλὰ δὲν ἠδύναντο πλέον νὰ ἐπιτύχουν τοῦτο, ἐπεκαλέσθη μὲ δυνατὴν φωνὴν τὸν Ἀπόλλωνα ἱκετεύων αὐτόν, ἐὰν ποτὲ τοῦ προσέφερε δῶρον εὐχάριστον, νὰ τὸν βοηθήσῃ καὶ νὰ τὸν σώσῃ ἀπὸ τὸν ἔσχατον ἐκεῖνον κίνδυνον. Αὐτὸς μὲν μὲ δάκρυα ἐπεκαλεῖτο τὸν θεόν. Αἰφνιδίως δέ, ἐνῶ ὁ οὐρανὸς ἦτο αἴθριος καὶ ἡρεμος, συνεσωρεύθησαν νέφη, ἐξέσπασε θύελλα καὶ ἤρχισε νὰ βρέχῃ καταρρακτωδῶς καὶ ἡ πυρὰ ἐσβησεν. Ἀπὸ αὐτὸ ὁ Κύρος ἀνεγνώρισεν ὅτι ὁ Κροῖσος ἦτο καλὸς ἄνθρωπος καὶ ἀγαπητὸς εἰς τοὺς θεοὺς, τὸν κατεβίβασεν ἀπὸ τὴν πυρὰν καὶ τοῦ εἶπε τὰ ἐξῆς. «Κροῖσε, ποῖος ἄνθρωπος σὲ ἐπίεισε νὰ ἐκστρατεύσῃς κατὰ τῆς χώρας μου καὶ νὰ γίνῃς ἐχθρὸς ἀντὶ φίλος μου ; Αὐτὸς ἀπήντησεν· «ὦ βασιλεῦ, ἐπραξα τοῦτο διὰ τὴν ἰδικὴν σου εὐτυχίαν καὶ τὴν ἰδικὴν μου δυστυχίαν. Αἴτιος αὐτῶν ὑπῆρξεν ὁ θεὸς τῶν Ἑλλήνων, ὁ ὁποῖος μὲ παρεκίνησε νὰ λάβω τὰ ὅπλα. Διότι οὐδεὶς εἶναι τόσον ἀνόητος, ὥστε νὰ προτιμᾷ τὸν πόλεμον ἀπὸ τὴν εἰρήνην, καθ' ὅσον κατὰ τὴν εἰρήνην μὲν τὰ παιδιὰ θάπτουν τοὺς πατέρας των, κατὰ τὸν πόλεμον δὲ οἱ πατέρες τὰ παιδιὰ. Ἀλλὰ οἱ θεοί, ἂν δὲν ἀπατώμαι, ἠθέλησαν νὰ συμβοῦν αὐτά, ὅπως συνέβησαν.

ΕΥΤΕΡΨΗ

Ἡ Ἡρόδοτος εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο λαμβάνει ἀφορμὴν ἀπὸ τὴν ἐκστρατεῖαν τοῦ Καμβύσου, υἱοῦ τοῦ Κύρου, εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ ἀσχολεῖται διὰ μακρῶν μὲ τὴν γεωγραφίαν (κεφ. 1 - 99) καὶ τὴν ἱστορίαν αὐτῆς (κεφ. 99 κ. ἔ.). Μεταξὺ ἄλλων ὁ ποταμὸς Νεῖλος προκαλεῖ τὸ ἰδιαίτερον διαφέρον αὐτοῦ. Ὁ ἴδιος ἔφθασε μέχρι τῆς Ἐλεφαντίνης.

1. Πυγμαῖοι

31. Ἀπὸ τοῦ μέρους τούτου καὶ ἄνω (δηλαδὴ τῆς Ἐλεφαντίνης) κανεὶς δὲν δύναται νὰ εἴπῃ τίποτε τὸ βέβαιον, διότι ὁ τόπος εἶναι ἔρημος ἐξ αἰτίας τῆς ὑψηλῆς θερμοκρασίας.

32. Ἀπὸ μερικοὺς Κυρηναίους ὅμως ἤκουσα τὰ ἐξῆς. Μοῦ εἶπαν ὅτι μετέβησαν εἰς τὸ μαντεῖον τοῦ Ἀμμωνος καὶ συνωμίλησαν μὲ τὸν βασιλέα τῶν Ἀμμωνίων Ἐτέαρχον. Κατὰ τὴν συνομιλίαν αὐτὴν ἐγένετο λόγος καὶ διὰ τὸν Νεῖλον, ὅτι δὲν γνωρίζει κανεὶς τὰς πηγὰς αὐτοῦ. Ὁ Ἐτέαρχος τότε διηγήθη ὅτι Νασαμῶνες ἦλθον πρὸς αὐτὸν (ἦσαν δὲ αὐτοὶ λαὸς Λιβυκός, ὁ ὁποῖος κατοικοῦσεν εἰς τὴν Σύρτιν καὶ εἰς μικρὸν μέρος ἀνατολικῶς τῆς Σύρτιος).

Ὅταν ἔφθασαν οἱ Νασαμῶνες καὶ ἠρωτήθησαν, ἂν ἐγνώριζον νὰ εἴπουν τίποτε περισσότερον διὰ τὰς ἐρήμους τῆς Λιβύης, τοῦ ἀπεκρίθησαν ὅτι ὑπῆρχον εἰς τὴν πατρίδα των τολμηροὶ νέοι ἀπὸ προύχοντα γονεῖς, οἱ ὅποιοι, ὅταν ἔφθασαν εἰς ἀνδρικὴν ἡλικίαν, συνέλαβον τὴν ἰδέαν νὰ δοξασθοῦν μὲ ἐξαιρετικὰ κατορθώματα. Καὶ μάλιστα ὤρισαν διὰ κλήρου πέντε ἀπ' αὐτοῦς νὰ ἐρευνησοῦν τὰς ἐρήμους τῆς Λιβύης, μήπως ἀνακαλύψουν τίποτε περισσότερον ἀπὸ ἐκεῖνους, οἱ

ὅποιοι εἶδον τὰ πλέον μακρυνὰ μέρη. Διότι τὰ μὲν κατὰ τὴν βόρειον (= Μεσόγειον) θάλασσαν μέρη τῆς Λιβύης ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Σολόεντος, ὅπου τελειώνει ἡ Λιβύη, κατοικοῦν ὅλην αὐτὴν τὴν παραλίαν Λίβυες καὶ πολλὰ ἔθνη Λιβυκὰ, πλὴν τῶν μερῶν τὰ ὅποια κατοικοῦν Φοίνικες καὶ Ἑλληνες. Πέραν ὁμῶς ἀπὸ τὴν παραλιακὴν αὐτὴν περιοχὴν καὶ τὰ κατοικούμενα μέρη πρὸς τὴν θάλασσαν ἡ Λιβύη εἶναι κατοικητῆριον θηρίων καὶ πέραν ἀπὸ τὰ μέρη τῶν θηρίων μόνον ἄμμος ὑπάρχει, φοβερὰ ἄνυδρος καὶ ἐντελῶς ἔρημος. Οἱ νέοι λοιπὸν ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἐστάλησαν ἀπὸ τοὺς συνομηλικούς των ἐφωδιασμένοι καλὰ μὲ ὕδωρ καὶ μὲ τροφίμα, μετέβησαν πρῶτοι εἰς τὴν κατοικουμένην περιοχὴν. Ἀφοῦ διέσχισαν αὐτὴν, ἐφθασαν εἰς τὸν τόπον τῶν θηρίων καὶ ἀπὸ ἐκεῖ μὲ κατεύθυνσιν πρὸς δυσμὰς ἐπορεύοντο διὰ τῆς ἐρήμου. Ἐπέρασαν τοιοῦτοτρόπως μεγάλῃν ἀμμώδη ἔκτασιν καὶ μετὰ πολλὰς ἡμέρας εἶδον ἐπὶ τέλους εἰς πεδιάδα δένδρα. Ἐπλησίασαν καὶ ἔκοψαν τοὺς καρπούς τῶν δένδρων. Ἐνῶ ἔκοπτον τοὺς καρπούς, ἄνδρες μικρόσωμοι, χαμηλότεροι καὶ τοῦ μετρίου ἀνδρός, ὤρμησαν ἐναντίον των, τοὺς συνέλαβον καὶ τοὺς ἐπῆραν μαζὺ τῶν βιαιῶς. Οἱ Νασαμῶνες δὲν καταλάβαιναν καθόλου τὴν γλῶσσάν των οὔτε ἐκεῖνοι τὴν γλῶσσαν τῶν Νασαμῶνων. Τοὺς ἐπῆραν διὰ μέσου ἀπεράντου ἔλους καί, ἀφοῦ ἐπέρασαν αὐτό, ἐφθασαν εἰς πόλιν, εἰς τὴν ὁποίαν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶχον τὸ αὐτὸ ἀνάστημα μὲ αὐτούς, οἱ ὅποιοι τοὺς συνέλαβον. Ὅλοι ἦσαν μαῦροι. Πλησίον τῆς πόλεως ἔρρεε μέγας ποταμός, ὁ ὁποῖος ἔτρεχεν ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς. Μέσα εἰς αὐτὸν ἐφαίνοντο κροκόδειλοι.

33. Καὶ περὶ μὲν τῆς διηγήσεως τοῦ Ἀμμωνίου Ἐτεάρχου ἀρχοῦν ὅσα ἔχω εἶπει. Θὰ προσθέσω μόνον ὅτι ἔλεγε πῶς, σύμφωνα μὲ τὴν διήγησιν τῶν Κυρηναίων, οἱ Νασαμῶνες ἐπέστρεψαν καὶ ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖ εἶναι μάγοι. Ὁ Ἐτέαρχος λοιπὸν ἐπίστευεν ὅτι ὁ ποταμός αὐτός, ὁ ὁποῖος ἔρρεε πλησίον τῆς πόλεως, ἦτο ὁ Νεῖλος καὶ αὐτὸ ἀπαιτεῖ καὶ ἡ λογικὴ.

2. Αἱ Πυραμίδες

124. Μέχρι μὲν λοιπὸν τῆς βασιλείας τοῦ βασιλέως Ραμφσινίτου ἔλεγον οἱ ἱερεῖς ὅτι ἐπεκράτει εἰς τὴν Αἴγυπτον μεγάλη εὐνομία καὶ

ἡ χώρα εὐρίσκετο εἰς μεγάλην εὐτυχίαν. Ἄλλὰ μετὰ ἀπὸ αὐτὸν ἐβασίλευσεν ὁ Χέοψ, ὁ ὁποῖος τοὺς ὠδήγησεν εἰς μεγάλην ἀθλιότητα. Διότι κατὰ πρῶτον ἔκλεισεν ὄλους τοὺς ναοὺς καὶ ἀπηγόρευσε νὰ προσφέρουν θυσίας. Ἐπειτα ὑπεχρέωσε πάντας τοὺς Αἰγυπτίους νὰ ἐργάζωνται διὰ λογαριασμόν του. Εἰς ἄλλους ἐπέβαλε νὰ σύρουν μέχρι τοῦ Νείλου λίθους, τοὺς ὁποίους ἔκοπτον ἀπὸ τὰ λατομεῖα τοῦ Ἀραβίου ὄρους· εἰς ἄλλους ὥρισε μὲ πλοῖα νὰ περνοῦν τοὺς λίθους πέραν τοῦ ποταμοῦ καὶ ἄλλοι νὰ τοὺς σύρουν καὶ νὰ τοὺς μεταφέρουν εἰς τὸ Λιβυκὸν ὄρος. Εἰργάζοντο δὲ ἀδιακόπως ἑκατὸν χιλιάδες ἄνθρωποι, τοὺς ὁποίους ἀντικαθίσταν κατὰ τρίμηνον. Ὁ λαὸς ἐταλαιπωρεῖτο ἐπὶ δέκα ἔτη διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ δρόμου, διὰ τοῦ ὁποίου ἔσυρον τοὺς λίθους. Ἡ κατασκευὴ τοῦ δρόμου μόλις εἶναι ἔργον κατώτερον τῆς πυραμίδος κατὰ τὴν γνώμην μου, διότι τὸ μῆκος αὐτοῦ εἶναι πέντε στάδια, τὸ πλάτος δέκα ὀργυιαὶ καὶ τὸ ὕψος, εἰς τὸ σημεῖον ὅπου ἡ ἐπίχωσις εἶναι πλέον ὑψηλὴ, εἶναι ὀκτῶ ὀργυιαί. Κατεσκευάσθη ἀπὸ λίθους πελεκητοὺς μὲ σκαλιστάς παραστάσεις. Διέθεσαν λοιπὸν δέκα ἔτη διὰ τὸν δρόμον τοῦτον καὶ διὰ τὰ ὑπόγεια οἰκήματα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἐπάνω εἰς τὸν λόφον, ὅπου εὐρίσκονται αἱ πυραμίδες, τὰς ὁποίας ὁ Χέοψ προὐώριζε διὰ τάφους του εἰς μίαν νῆσον, τὴν ὁποίαν ἐσχημάτισεν ἐκεῖ μὲ διώρυγα, πού ἔφερεν ἀπὸ τὸν ποταμόν. Διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς πυραμίδος μόνον ἐχρηστάθησαν εἰκοσιν ἔτη. Εἶναι τετράγωνος καὶ ἐκάστη πλευρὰ της ἔχει ὀκτῶ πλέθρα πλάτος εἰς τὴ βᾶσιν καὶ ἄλλο τόσον ὕψος. Εἶναι ἀπὸ πελεκητοὺς λίθους πάρα πολὺ καλὰ ἐφηρμοσμένους καὶ κατεσκευασμένους ἀπὸ τοὺς λίθους· δὲν εἶναι μικρότερος τῶν τριάκοντα ποδῶν.

125. Κατεσκευάσθη δὲ ὡς ἐξῆς αὐτὴ ἡ πυραμὶς. Δηλαδή κατὰ πρῶτον ἔκαναν βαθμίδας, τὰς ὁποίας ἄλλοι ὀνομάζουν κρόσσας καὶ ἄλλοι βωμίδας. Ἀφοῦ τῆς ἔδιδον αὐτὸ τὸ σχῆμα, ὕψωνον τοὺς ἄλλους λίθους μὲ μηχανάς, πού κατεσκεύαζον ἀπὸ κοντὰ ξύλα. Ἀπὸ τὸ ἔδαφος τοὺς ἐσήκωνον μέχρι τῆς πρώτης σειρᾶς τῶν βαθμίδων. Ὅταν δὲ ἀνέβαιναν ὁ λίθος ἐπάνω εἰς αὐτὴν (τὴν σειρᾶν), ἐτοποθετεῖτο εἰς ἄλλην μηχανήν, ἡ ὁποία ἦτο τοποθετημένη εἰς τὴν πρώτην σειρᾶν, ἀπ' ἐδῶ ἐσύρετο ὁ λίθος εἰς τὴν δευτέραν σειρᾶν ἐπάνω εἰς ἄλλην μηχανήν. Διότι ὅσαι σειραὶ βαθμίδων ἦσαν, τόσαι ἦσαν καὶ αἱ μηχαναί. Πιθανὸν ὅμως μίαν καὶ τὴν αὐτὴν μηχανήν εὐκολοκίνητον νὰ μετέφερον εἰς ἐκάστην σειρᾶν, ἀφοῦ ἀφαιροῦσαν ἀπ' αὐτὴν τὸν λίθον. Διότι πρέπει

νά αναφέρω και τούς δύο τρόπους, όπως ακριβώς λέγονται.

Πρώτον λοιπόν έτελείωσεν ή κορυφή τής πυραμίδος, κατόπιν ή επομένη σειρά, τελευταία δέ τά κατώτατα τμήματα, που ήσαν επί του έδάφους. Είναι δέ σημειωμένα με αιγυπτιακά γράμματα επί τής πυραμίδος, πόσα έδαπανήθησαν διά τούς έργάτας εις ράπανα, κρόμμυα και σκόρδα και, όσον μου είναι δυνατόν νά ένθυμηθώ, ή έπιγραφή, την όποιαν μου εξήγησεν ό διερμηνεύς, άνέφερεν ότι τó ποσόν είχε φθάσει τά χίλια έξακόσια άργυρά τάλαντα. Έάν πραγματικά τόσα είναι αυτά, πόσα άλλα είναι εύλογον νά έχουν δαπανηθή διά σιδηρά εργαλεία, με τά όποια είργάζοντο, πόσα διά τρόφιμα και διά ένδύματα τών έραγαζόμενων κατά τόν χρόνον, τόν όποιον είπον τής οίκοδομής, έκτός εκείνων που έδαπανήθησαν κατά την γνώμην μου κατά τόν χρόνον, ό όποιος έχρειάσθη διά νά κόψουν και νά μεταφέρουν τούς όγκολίθους και νά άνοιξουν τó υπόγειον δρυγμα, τó όποιον έχρειάσθη χρόνον ουκ όλιγον.

126. *Έμπροσθεν τής μεγάλης πυραμίδος άνηγέρθη ή μεσαία, τής όποιας έκάστη πλευρά είναι ενός και ήμίσεος πλέθρου. Έκτίσθη δέ από λίθους, τούς όποιους οι Αιγύπτιοι προσέφεραν εις την θυγατέρα του Χέοπος.*

127. *Ό Χέοψ ούτος έλεγον οι Αιγύπτιοι ότι έβασίλευσε πενήντα χρόνια έτη. Μετά τόν θάνατόν του τόν διεδέχθη εις τόν θρόνον ό άδελφός του Χερρήν. Και αυτός λέγουν ότι συμπεριεφέρθη κατά τόν ίδιον τρόπον και ως πρós τά άλλα ζητήματα και ως πρós τó ότι έκτισε και αυτός πυραμίδα, ή όποια δέν φθάνει τó μέγεθος τής πυραμίδος εκείνου (τήν έμετρήσαμεν άλλωστε και ήμεΐς). . . διότι ούτε υπόγεια οικήματα έχει, ούτε διώρυξ από τόν Νεΐλον φθάνει έως αυτήν, όπως εις την άλλην, εις την όποιαν έρχεται ύδωρ από κτιστήν διώρυγα και περιβρέχει εις τó έσωτερικόν μίαν νήσον, εις την όποιαν λέγουν ότι εύρίσκεται τó σώμα του Χέοπος. Αφού έκτισε δέ την πρώτην σειράν από αιθιοπικούς λίθους διαφόρων χρωμάτων, ύψωσε την πυραμίδα κατά τεσσαράκοντα πόδας χαμηλότερα από την μεγάλην, που ήτο παραπλεύρως. Και οι δύο ύψώνονται επί του αύτου λόφου, ό όποιος έχει ύψος έκατόν ποδών. Έλεγον ότι ό Χερρήν έβασίλευσε πενήντα έξ έτη.*

128. *Υπολογίζουν λοιπόν έκατόν έξ έτη, κατά τά όποια οι Αιγύπτιοι υπέστησαν τά πάνδεινα και οι ναοί καθ' όλον αυτόν τόν χρόνον*

ἔμειναν κλειστοὶ καὶ δὲν ἀνοίξαν. Τούτους οἱ Αἰγύπτιοι ἀπὸ μῖσος δὲν θέλουν μὲ κανένα τρόπον νὰ τοὺς ἀναφέρουν, ἀλλὰ ὀνομάζουν καὶ τὰς πυραμίδας μὲ τὸ ὄνομα ἐνὸς ποιμένου Φιλιτίου, ὁ ὁποῖος τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ἔβροσκε τὰ ποιμνιά του εἰς τὰ μέρη αὐτά.

3. Ὁ Λαβύρινθος

Τὴν Αἴγυπτον ἐμοιράσθησαν δώδεκα βασιλεῖς. Οὗτοι ἦσαν ἡνωμένοι διὰ φιλίας καὶ ἀπεφάσισαν νὰ κάμουν ἀπὸ κοινοῦ ἓνα μνημειῶδες ἔργον. Τοῦτο ἦτο ὁ Λαβύρινθος.

148. Ἀπεφάσισαν ἐπίσης νὰ ἀφήσουν ἀπὸ κοινοῦ ἓνα μνημεῖον. Μετὰ τὴν ἀπόφασίν των αὐτὴν κατεσκευάσαν λαβύρινθον ὀλίγον ὑψηλότερα ἀπὸ τὴν λίμνην τοῦ Μοίριος καὶ ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται μάλιστα εἰς τὸ ὕψος τῆς πόλεως, ἡ ὁποία καλεῖται τῶν Κροκοδείλων. Ἐγὼ εἶδον αὐτὸν καὶ εἶναι πράγματι ἀνώτερος πάσης περιγραφῆς. Διότι, ἂν κανεὶς προσέθετε τὰ τείχη καὶ τὰ ἔργα τέχνης τῶν Ἑλλήνων, τὸ σύνολον αὐτῶν θὰ ἐφαίνετο ὅτι εἶναι κατώτερον ἀπὸ τὸν λαβύρινθον καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐργασίαν καὶ ὡς πρὸς τὴν δαπάνην. Ὁ ναὸς τῆς Ἐφέσου καὶ ὁ ναὸς τῆς Σάμου εἶναι ἀξιόλογοι βέβαια. Ἀλλὰ καὶ αἱ πυραμίδες εἶναι ἀνώτεροι πάσης περιγραφῆς καὶ ἐκάστη τούτων εἶναι ἀνταξία πολλῶν καὶ μεγάλων Ἑλληνικῶν ἔργων. Ὁ λαβύρινθος ἐν τούτοις εἶναι ἀνώτερος καὶ ἀπὸ τὰς πυραμίδας. Διότι ἔχει δώδεκα αὐλὰς σκεπασμένας μὲ στέγην, μὲ πύλας ποὺ εἶναι ἀπέναντι ἢ μία τῆς ἄλλης. Ἐξ μὲν ἀπὸ αὐτὰς εἶναι πρὸς βορρᾶν καὶ ἔξ πρὸς νότον, συνεχόμεναι. Περικλείει δὲ αὐτὰς ἀπ' ἔξω ὁ ἴδιος τοῖχος. Ὑπάρχουν μέσα δύο ὄροφοι αἰθουσῶν, αἱ μὲν ὑπόγειοι, αἱ δὲ ὑπεράνω τῶν ἄλλων, τρεῖς χιλιάδες τὸν ἀριθμὸν ἦτοι χίλια πεντακόσια αἰθουσαι εἰς ἕκαστον ὄροφον. Τὰς μὲν λοιπὸν ἄνω αἰθούσας ἡμεῖς οἱ ἴδιοι εἶδομεν, τὰς ἐπεσκέφθημεν καὶ ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως ὁμιλοῦμεν περὶ αὐτῶν. Διὰ τὰς ὑπογείους αἰθούσας ἐλάβομεν πληροφορίας ἀπὸ ἄλλους, διότι οἱ Αἰγύπτιοι φύλακες δὲν ἤθελον μὲ κανένα τρόπον νὰ μᾶς δείξουν αὐτὰς μὲ τὴν πρόφασιν ὅτι μέσα ἐκεῖ ὑπάρχουν οἱ τάφοι τῶν βασιλέων, οἱ ὁποῖοι ἔκτισαν ἐξ ἀρχῆς τὸν λαβύρινθον, καὶ τῶν ἱερῶν κροκοδείλων. Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν διὰ μὲν τὰς ὑπογείους αἰθούσας λέγομεν ὅσα ἐμάθομεν ἐξ ἀκοῆς, αἱ δὲ ἄνω, τὰς ὁποίας εἶδομεν οἱ ἴδιοι, εἶναι ἀνώτεροι παντὸς ἀνθρωπίνου ἔργου.

Οἱ δρόμοι, τοὺς ὁποίους ἀκολουθεῖ κανεὶς, διὰ νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὰς αἰθούσας καὶ οἱ ἐλιγμοί, τοὺς ὁποίους κάμνει, διὰ νὰ διασχίσῃ τὰς αὐλάς, ἐπειδὴ ἦσαν ἐξαιρετικὰ περίπλοκοι, μᾶς ἐπαρουσίαζον μίαν συνεχῆ ἐκπληξιν, ὅπως ἐπηγαίναμεν ἀπὸ τὴν μίαν αὐλὴν εἰς τὰς αἰθούσας καὶ ἀπὸ τὰς αἰθούσας εἰς τὰς στοάς, ἐκ τῶν στοῶν εἰς ἄλλα μέρη ἐστεγασμένα καὶ ἐκ τῶν αἰθουσῶν εἰς ἄλλας αὐλάς.

Ἡ ὄροφῆ ὅλων τούτων τῶν οἰκημάτων εἶναι λιθίνη, ὅπως ἀκριβῶς καὶ οἱ τοῖχοι. Οἱ τοῖχοι εἶναι γεμιᾶτοι ἀπὸ γλυπτὰς παραστάσεις. Ἐκάστη αὐλὴ περιβάλλεται ὑπὸ στύλων ἐκ λίθου λευκοῦ μὲ ἀρίστην συναρμογὴν. Ὅπως τελειώνει ὁ λαβύρινθος, εἰς τὴν γωνίαν ὑπάρχει συνέχεια μὲ αὐτὸν πυραμὶς τεσσαράκοντα ὀργυῶν, ὅπου εἶναι σκαλισμένοι μεγάλοι παραστάσεις. Ὁ δρόμος, ὁ ὁποῖος ὀδηγεῖ πρὸς αὐτήν, ἔχει κατασκευασθῆ ὑπογείως.

ΘΑΛΕΙΑ

Ὁ Ἡρόδοτος ἐπαναλαμβάνει τὴν ἀφήγησίν του περὶ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Καμβύσου εἰς τὴν Αἴγυπτον, τῆς ὁποίας ἡ γεωγραφία καὶ ἡ ἱστορία καταλαμβάνει τὸ II βιβλίον. Ἀπὸ τὴν ἱστορίαν αὐτῆς τῆς ἐκστρατείας λαμβάνει ἀφορμὴν ὁ Ἡρόδοτος καὶ μᾶς ὁμιλεῖ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ τρίτου βιβλίου του περὶ τῶν Αἰθίοπων.

1. Οἱ Αἰθίοπες

17. Μετὰ ἀπὸ αὐτὰ ὁ Καμβύσης ἐσχεδίασε τρεῖς ἐκστρατείας, κατὰ τῶν Καρχηδονίων, κατὰ τῶν Ἀμμωνίων καὶ κατὰ τῶν μακροβίων Αἰθίοπων, οἱ ὅποιοι κατοικοῦν τὰ νότια παράλια τῆς Λιβύης. Ἐνῶ ἐσκέπτετο τοῦτο, ἀπεφάσισε νὰ στείλῃ κατὰ τῶν Καρχηδονίων τὸ ναυτικόν, κατὰ τῶν Ἀμμωνίων μέρος τοῦ πεζικοῦ του καὶ εἰς τοὺς Αἰθίοπας νὰ πέμψῃ πρῶτα κατασκόπους, διὰ νὰ ἴδουν τὴν λεγομένην Ἥλιου τράπεζαν, ἡ ὁποία εὕρισκετο εἰς αὐτοὺς τοὺς Αἰθίοπας, ἂν πραγματικὰ ὑπῆρχε καὶ συγχρόνως νὰ κατασκοπεύσουν τὰ ἄλλα πράγματα μὲ τὴν πρόφασιν ὅτι φέρουν δῶρα εἰς τὸν βασιλέα αὐτῶν.

18. Ἡ τράπεζα τοῦ Ἥλιου λέγεται ὅτι εἶναι τοιαύτη περίπου. Ὑπάρχει εἰς ἓν προάστειον λιβάδι γεμᾶτο ἀπὸ ψημένα κρέατα ὄλων τῶν ζώων. Εἰς τοῦτο τὸ λιβάδι οἱ ἐκάστοτε ἄρχοντες ἐκ τῶν πολιτῶν φροντίζουν καὶ ἀφίνουν κρέατα τὴν νύκτα, τὴν δὲ ἡμέραν ἔρχεται ἐκεῖ καὶ τρώγει ὅποιος θέλει. Οἱ Ἰθαγενεῖς ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ ἴδια ἡ γῆ ἐκάστοτε παράγει τὰ κρέατα αὐτά. Ἡ καλουμένη λοιπὸν τράπεζα τοῦ Ἥλιου τοιαύτη περίπου λέγεται ὅτι εἶναι.

19. Μόλις ἀπεφάσισεν ὁ Καμβύσης νὰ πέμψῃ τοὺς κατασκόπους,

ἀμέσως ἔστειλε νὰ τοῦ φέρουν ἀπὸ τὴν πόλιν Ἐλεφαντίνην ἐκ τῶν Ἰχθυοφάγων ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐγνώριζον τὴν Αἰθιοπικὴν γλῶσσαν. . .

20. Ὄταν ἀπὸ τὴν Ἐλεφαντίνην ἔφθασαν εἰς τὸν Καμβύσην οἱ Ἰχθυοφάγοι, τοὺς ἐπεμψεν εἰς τὴν Αἰθιοπίαν καὶ παρήγγειλε, τί ἔπρεπε νὰ εἶπουν. Ἐφερον μαζὶ τῶν ὡς δῶρα ἐν ἔνδυμα πορφυροῦν, περιδέριον χρυσοῦν, βραχιόλια, ἀλαβάστρινον δοχεῖον μὲ μύρον καὶ ἐν δοχεῖον μὲ οἶνον ἀπὸ τὴν Φοινίκην. Οἱ Αἰθίοπες δὲ οὗτοι, πρὸς τοὺς ὁποίους ἔστειλε τοὺς Ἰχθυοφάγους ὁ Καμβύσης, λέγεται ὅτι εἶναι οἱ ὑψηλότεροι καὶ οἱ ὠραιότεροι ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Λέγουν ὅτι ἔχουν αὐτοὶ ἔθιμα διαφορετικὰ ἀπὸ τὰ ἔθιμα τῶν ἄλλων ἀνθρώπων καὶ ἰδίως τὸ ἀκόλουθον ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τοῦ βασιλέως. Ὅποιον ἀπὸ τοὺς πολίτας κρίνουν ὅτι εἶναι ὑψηλότερος ἀπὸ ὅλους καὶ ὅτι ἔχει σωματικὴν δύναμιν ἀνάλογον πρὸς τὸ ὕψος του, τοῦτον θεωροῦν ἄξιον νὰ εἶναι βασιλεὺς.

21. Εἰς αὐτοὺς λοιπὸν τοὺς ἀνθρώπους, ὅταν ἔφθασαν οἱ Ἰχθυοφάγοι, προσέφεραν τὰ δῶρα εἰς τὸν βασιλέα καὶ τοῦ εἶπον τὰ ἐξῆς. «Ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Καμβύσης, ἐπειδὴ θέλει νὰ γίνῃ φίλος καὶ ξένος σου, μᾶς ἔστειλε μὲ τὴν διαταγὴν νὰ ἔλθωμεν εἰς διαπραγματεύσεις μαζὶ σου καὶ σοῦ προσφέρει αὐτὰ ἐδῶ ὡς δῶρα, τὰ ὁποῖα καὶ ὁ ἴδιος πάρα πολὺ μεγάλην εὐχαρίστησιν ἐδοκίμαζε νὰ μεταχειρίζεται».

Ἄλλ' ὁ Αἰθίοψ ἐνόησεν ὅτι ἦλθον ὡς κατάσκοποι καὶ λέγει πρὸς αὐτοὺς τὰ ἐξῆς· «οὔτε ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν σᾶς ἔστειλε νὰ μοῦ φέρετε δῶρα, διότι δῆθεν θεωρεῖ σπουδαῖον πρᾶγμα νὰ γίνῃ φίλος μου οὔτε σεῖς λέγετε τὴν ἀλήθειαν, διότι ἔχετε ἔλθει ὡς κατάσκοποι τοῦ βασιλείου μου, ἀλλ' οὔτε καὶ ἐκεῖνος εἶναι δίκαιος ἀνθρώπος. Διότι, ἂν ἦτο δίκαιος, δὲν θὰ ἐπεθύμει ἄλλην χώραν ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἰδικήν του οὔτε θὰ ὑπεδούλωνεν ἀνθρώπους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ποτὲ δὲν ἔχει ἀδικηθῆ. Τώρα δὲ δώσατε εἰς αὐτὸν αὐτὸ ἐδῶ τὸ τόξον καὶ ἐπαναλάβετε τοῦ τὰ ἐξῆς· «ὁ βασιλεὺς τῶν Αἰθίοπων συμβουλεύει τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν, ὅταν οἱ Πέρσαι δυνηθοῦν τόσον εὐκολα, ὅσον ἐγὼ τώρα νὰ τεντώσουν τόξα τόσον μεγάλα, ὅπως αὐτὸ ἐδῶ, τότε νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν μακροβίων Αἰθίοπων μὲ στρατὸν πολυαριθμότερον. Μέχρι τότε ὅμως νὰ εὐγνωμονοῦν τοὺς θεοὺς, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐνέπνευσαν εἰς τοὺς υἱοὺς τῶν Αἰθίοπων τὴν ἰδέαν νὰ προσθέσουν ἄλλην μίαν ἀκόμη χώραν

εις την ιδιικήν των». Αὐτὰ ἀφοῦ εἶπεν, ἐχαλάρωσε τὸ τόξον καὶ τὸ παρέδωκεν εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους.

Ἐπειτα ἔλαβε τὸ πορφυροῦν ἔνδυμα καὶ ἠρώτησε, τί ἦτο καὶ πῶς ἦτο κατεσκευασμένον. Ὅταν εἶπον οἱ Ἴχθυοφάγοι τὴν ἀλήθειαν διὰ τὴν πορφύραν καὶ τὴν βαφήν, αὐτὸς ἀπεκρίθη ὅτι, ὅπως εἴσθε οἱ ἄνθρωποι ἀπατηλοὶ, ὁμοίως καὶ τὰ ἐνδύματά σας εἶναι ἀπατηλά». Κατέπιν ἠρώτα διὰ τὰ χρυσαῖ ἀντικείμενα, τὸ περιδέριον καὶ τὰ βραχιόλια. Ἐνῶ δὲ οἱ Ἴχθυοφάγοι τοῦ ἐξηγοῦσαν τὰ στολίδια ἐκεῖνα, ἐγέλασεν ὁ βασιλεὺς καί, ἐπειδὴ ἐνόμισεν ὅτι ἦσαν δεσμὰ, τοὺς εἶπεν ὅτι οἱ Αἰθίοπες ἔχουν δεσμὰ δυνατώτερα ἀπὸ αὐτά. Τρίτον ἠρώτησε περὶ τοῦ μύρου. Ὅταν τοῦ ἐξήγησαν τὴν κατασκευὴν του καὶ ὅτι ἀλείφονται μὲ αὐτό, τοὺς ἐπανέλαβεν ὅτι ἀκριβῶς εἶπε καὶ διὰ τὰ ἐνδύματα. Μόλις δὲ ἔφθασεν εἰς τὸν οἶνον καὶ ἔμαθε τὸν τρόπον τῆς παρασκευῆς του, εὐχαριστήθη πάρα πολὺ ἀπὸ αὐτὸ τὸ ποτὸν καὶ ἠρώτησε, μὲ τί τρέφεται ὁ βασιλεὺς καὶ πόσον χρόνον τὸ πολὺ ζῆ ἓνας Πέρσης. Αὐτοὶ ἀπήντησαν ὅτι ὁ βασιλεὺς τρέφεται μὲ ἄρτον. Τοῦ ἐξήγησαν, πῶς φυτρῶνει ὁ σῖτος καὶ ὅτι εἰς ἄνθρωπος δύναται νὰ ζῆσῃ εἰς τὴν Περσίαν τὸ πολὺ ὀγδοήκοντα ἔτη. Ὁ Αἰθίοψ ἀπήντησεν ὅτι δὲν ἐκπλήσσεται καθόλου, διότι ζοῦν τόσον ὀλίγα ἔτη, ἀφοῦ τρῶγουν κόπρον. Ἄλλ' οὔτε τόσα ἔτη δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ ζοῦν, ἐὰν δὲν τοὺς ἐδίδε δυνάμεις τὸ ποτὸν αὐτό, καὶ εὐνοοῦσε τὸν οἶνον. Ὡς πρὸς αὐτὸ ἀνεγνώριζεν ὅτι εἶναι κατώτεροι τῶν Περσῶν.

23. Ὅταν δὲ καὶ οἱ Ἴχθυοφάγοι μὲ τὴν σειράν των ἠρώτησαν τὸν βασιλέα περὶ τῆς μακροζωίας τῶν Αἰθιοπίων καὶ περὶ τῆς διαίτης αὐτῶν ἀπεκρίθη ὅτι πολλοὶ ἀπ' αὐτοῦς φθάνουν τὰ ἑκατὸν εἰκοσιν ἔτη, μερικοὶ ὅτι τὰ περνοῦν καὶ αὐτά. Ἡ τροφή των ὅτι εἶναι κρέας βραστόν καὶ ποτὸν αὐτῶν τὸ γάλα. Καὶ ἐπειδὴ οἱ κατάσκοποι ἔμειναν ἐκπληκτοὶ ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν τῆς ζωῆς, ὠδήγησαν αὐτοὺς εἰς μίαν κρήνην, μὲ τὸ ὕδωρ τῆς ὁποίας, ὅσοι ἐλούοντο, ἐγίνοντο λιπαρώτεροι, ὡς ἐὰν τοῦτο ἦτο ἀπὸ ἐλαιον. Ἀπὸ αὐτὴν τὴν κρήνην ἐξήρχετο μυρωδιὰ μενεξέδων. Τὸ ὕδωρ αὐτῆς ἔλεγον οἱ κατάσκοποι ὅτι εἶναι τόσον ἐλαφρόν, ὥστε τίποτε δὲν δύναται νὰ ἐπιπλεύσῃ ἐπ' αὐτοῦ οὔτε ξύλον οὔτε ὅσα εἶναι ἐλαφρότερα ἀπὸ ξύλον, ἀλλ' ὅτι ὅλα αὐτὰ ἐβυθίζοντο. Ἐὰν πράγματι ἔχουν εἰς τὴν διάθεσίν των τοιοῦτον ὕδωρ, ὅπως τὸ περιγράφουν, ἐξ αἰτίας αὐτοῦ θὰ εἶναι μακρόβιοι, διότι χρη-

σιμοποιούν αυτό πάντοτε. Ἀπὸ τὴν κρήνην ὠδήγησαν τοὺς κατασκόπους εἰς φυλακὴν ἀνδρῶν, ὅπου πάντες ἦσαν δεμένοι μὲ χρυσαῖα δεσμὰ. Εἰς τοὺς Αἰθίοπας τούτους ὁ χαλκὸς εἶναι ἀπὸ ὅλα τὰ μέταλλα τὸ σπανιώτερον καὶ τὸ πολυτιμότερον. Μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ δεσμωτηρίου ἐπεσκέφθησαν καὶ τὴν λεγομένην τράπεζαν τοῦ Ἑλλίου.

24. Μετὰ ἀπὸ αὐτὴν τελευταίους ἐπεσκέφθησαν τοὺς τάφους αὐτῶν. Λέγεται ὅτι κατασκευάζουν αὐτοὺς ἀπὸ διαφανεῖς λίθους κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον. Ἀφοῦ ἀποξηράνουν τὸ πτώμα, εἶτε ὅπως οἱ Αἰγύπτιοι εἶτε κάπως διαφορετικὰ, τὸ περιβάλλουν μὲ ἓν στρώμα γύψου, τὸ ζωγραφίζουν ὀλόκληρον μὲ προσπάθειαν νὰ ἀποτυπώσουν ὅσον τὸ δυνατὸν καλύτερα τὴν μορφήν τοῦ νεκροῦ, ὕστερα τὸ περικλείουν μὲ κόλλησιν στήλην, ἢ ὅποια ἔχει κατασκευασθῆ ἀπὸ διαφανῆ λίθον (ἢ ὕλη αὐτὴ ὑπάρχει ἐν ἀφθονίᾳ καὶ εὐκόλως τὴν ἐπεξεργάζονται). Ὁ νεκρὸς διακρίνεται καθαρὰ εἰς τὸ μέσον τῆς στήλης χωρὶς νὰ μυρίζῃ καὶ νὰ παρουσιάσῃ καμμίαν δυσάρεστον ἐντύπωσιν. Φαίνονται δὲ ὅλα τὰ μέλη αὐτοῦ ὅμοια πρὸς αὐτὸν τὸν νεκρὸν. Ἐπὶ ἓν μὲν ἔτος φυλάττουν τὴν στήλην εἰς τὴν οἰκίαν των οἱ πλησιέστατοι συγγενεῖς, προσφέρουν εἰς τὸν νεκρὸν ἀπαρχὰς καὶ κάμνουν θυσίας. Κατόπιν μεταφέρουν αὐτὴν εἰς τοὺς τάφους τῆς πόλεως.

25. Ἀφοῦ οἱ κατάσκοποι ἐξήτασαν τὰ πάντα, ἀνεχώρησαν. Ὅταν δὲ ἀνέφεραν αὐτά, ὁ Καμβύσης ὠργίσθη καὶ ἀμέσως ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Αἰθιοπίων, χωρὶς νὰ διατάξῃ οὐδεμίαν προπαρασκευὴν τροφίμων οὔτε νὰ ἀναλογισθῆ ὅτι ἐπρόκειτο νὰ ἐκστρατεύσῃ εἰς τὴν ἄκρην τοῦ κόσμου. Ὅπως ἦτο τρελλὸς καὶ ὄχι εἰς τὰ καλά του, εὐθύς μόλις ἤκουσεν ὁ ἴδιος τοὺς Ἰχθυοφάγους, ἐξεστράτευσε. Διέταξε μὲν πάντες οἱ Ἕλληνες, ποῦ ἦσαν παρόντες εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἐδῶ νὰ παραμείνουν. Ἐπῆρε δὲ μαζί του ὅλον τὸ πεζικόν. Ἐπειτα πορευόμενος ἐφθασεν εἰς τὰς Θήβας. Ἀπέσπασε πεντήκοντα χιλιάδας ἀπὸ τὸν στρατόν. Καὶ εἰς αὐτοὺς μὲν ἔδωκεν ἐντολήν νὰ ὑποδουλώσουν τοὺς Ἀμμωνίους καὶ νὰ καύσουν τὸ μαντεῖον τοῦ Διός, αὐτὸς δὲ μὲ τὸν ὑπόλοιπον στρατὸν ἐβάδιζε κατὰ τῶν Αἰθιοπίων. Ἀλλὰ πρὶν ὁ στρατὸς διανύσῃ τὸ πέμπτον τῆς ἀποστάσεως, ἤδη ἐξηντλήθησαν τὰ τρόφιμα, τὰ ὅποια εἶχον φέρει μαζί των. Καὶ μετὰ τὰ τρόφιμα ἐξηντλήθησαν τὰ ἀχθοφόρα ζῶα, διότι τὰ ἔτρωγον. Ἐὰν μὲν λοιπὸν ὁ Καμβύσης, μόλις ἀντελή-

φθη αὐτά, ἤλλασε γνώμην καὶ ὠδήγει ὀπίσω τὸν στρατόν, θὰ ἐνήργει ὡς φρόνιμος ἄνθρωπος παρὰ τὸ ἀρχικόν του σφάλμα. Τώρα ὁμως, χωρὶς νὰ ὑπολογίζῃ τίποτε, ἐξηκολούθει νὰ προχωρῇ πρὸς τὰ ἐμπρός. Οἱ στρατιῶται, μέχρις ὅτου μὲν ἠδύνατο νὰ λαμβάνουν κάτι ἀπὸ τοὺς ἀγρούς, μὲ χορτοφαγίαν ἔζων. "Ὅταν ὁμως ἐφθασαν εἰς τὰ ἀμμόδη μέρη, τότε μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς διέπραξαν ἔργον ἀποτρόπαιον. "Ἐρριπτον κλῆρον μεταξύ των ἀνά δέκα καὶ κατέτρωγον τὸν ἕνα ἀπὸ αὐτοὺς. "Ὅταν ἐπληροφορήθη αὐτὰ ὁ Καμβύσης, ἐφοβήθη τὸ ἀλληλοφάγωμα τῶν στρατιωτῶν, ἐγκατέλειπε τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Αἰθιοπῶν, ὑπεχώρησε καὶ φθάνει εἰς τὰς Θήβας, ἀφοῦ ἔχασε πολλοὺς ἀπὸ τὸν στρατόν του. Ἀπὸ τὰς Θήβας κατέβη εἰς τὴν Μέμφιν καὶ ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς Ἕλληνας νὰ ἐπιστρέψουν.

26. Τοιοῦτον τέλος εἶχεν ἡ κατὰ τῶν Αἰθιοπῶν ἐκστρατεία. "Ὅσοι ἀπὸ αὐτοὺς διετάχθησαν νὰ βαδίσουν κατὰ τῶν Ἀμμωνίων, ἀφοῦ ἐξεκίνησαν ἀπὸ τὰς Θήβας, ἐπορεύοντο μὲ ὀδηγούς καὶ φαίνεται ὅτι ἐφθασαν εἰς τὴν πόλιν Ὁασιν, τὴν ὁποίαν κατέχουν οἱ Σάμιοι, πού λέγεται ὅτι εἶναι ἀπὸ τὴν Αἰσχριωνίαν φυλὴν καὶ ἀπέχει ἀπὸ τὰς Θήβας ἑπτὰ ἡμερῶν πορείαν μέσα ἀπὸ ἀμμόδη περιοχὴν. Ὀνομάζεται δὲ ὁ τόπος οὗτος εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Ἑλλήνων Μακάρων νῆσος. Εἰς αὐτὸν λοιπὸν τὸν τόπον λέγεται ὅτι ἐφθασεν ὁ στρατός. Ἀπ' ἐδῶ καὶ πέρα, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Ἀμμωνίους καὶ ὅσους ἤκουσαν αὐτοὺς, οὐδεὶς ἄλλος δύναται νὰ εἴπῃ κάτι δι' αὐτοὺς τοὺς στρατιώτας. Διότι οὔτε εἰς τοὺς Ἀμμωνίους ἐφθασαν οὔτε ἐπέστρεψαν ὀπίσω. Ἀναφέρονται δὲ καὶ τὰ ἀκόλουθα ἀπ' αὐτοὺς τοὺς Ἀμμωνίους. "Ὅταν ἐφυγον ἀπὸ τὴν πόλιν αὐτὴν τὴν Ὁασιν καὶ ἐπορεύοντο ἐναντίον των διὰ τῆς ἀμμόδους ἐκτάσεως, ἐφθασαν εἰς τὸ μέσον περίπου τοῦ δρόμου μεταξύ αὐτῶν καὶ τῆς Ὁάσεως. Ἐνῶ ἐγευμάτιζον αὐτοί, ἐπνευσε δυνατὸς καὶ παράξενος νότιος ἄνεμος, ὅστις ἐσήκωσε σωροὺς ἄμμου, ὥστε ἐκάλυψε τελείως αὐτοὺς καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἐξηφανίσθησαν. Οἱ Ἀμμωνιοὶ λέγουσι ὅτι αὐτὰ συνέβησαν εἰς αὐτὴν τὴν ἐκστρατείαν.

2. Ὁ δακτύλιος τοῦ Πολυκράτους

39. "Ὅταν ὁ Καμβύσης ἐξεστράτευε κατὰ τῆς Αἰγύπτου, καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι συγχρόνως ἔκαμαν ἐκστρατείας κατὰ τῆς Σάμου καὶ

τοῦ Πολυκράτους, υἱοῦ τοῦ Αἰάκου, ὁ ὁποῖος κατέλαβε τὴν Σάμον κατόπιν ἐπαναστάσεως. Κατὰ πρῶτον μὲν διήρесе τὸ κράτος εἰς τρία μέρη καὶ τὸ ἐμοιράσθη μὲ τοὺς ἀδελφούς του Παντάγωντος καὶ Συλοσῶντα. Κατόπιν δέ, ἀφοῦ τὸν μὲν ἓνα ἀπὸ αὐτοὺς ἐφόνευσε, τὸν δὲ νεώτερον Συλοσῶντα ἐξεδίωξεν, κατέλαβεν ὅλην τὴν Σάμον. Ἄφοῦ τὴν κατέλαβεν, ἔκαμε συμμαχίαν μὲ τὸν βασιλέα τῆς Αἰγύπτου Ἄμασιν, ἐπεμπεν εἰς αὐτὸν δῶρα καὶ ἐδέχετο ἄλλα ἀπὸ ἐκείνου. Ἐντὸς ὀλίγου χρόνου ἡ δύναμις τοῦ Πολυκράτους ἀμέσως ἐμεγάλωσε καὶ ἀπέκτησε μεγάλην φήμην εἰς τὴν Ἰωνίαν καὶ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα. Διότι ὅπουδῆποτε ἔστειλε τὸν στρατὸν του, πάντα εἶχεν ἐπιτυχίας. Εἶχεν ἑκατὸν πεντηκοντόρους καὶ χιλίους τοξότας. Ἐλεηλάτει πάντας ἄνευ οὐδεμιᾶς διακρίσεως. «Διότι, καθὼς ἔλεγε, θὰ φανῶ περισσότερον εὐχάριστος εἰς τὸν φίλον μου, ὅταν τοῦ ἀποδώσω ὅσα τοῦ ἤρπασα, παρά νὰ μὴ λάβω ἀπὸ αὐτὸν τίποτε ἐξ ἀρχῆς». Ἐκυρίευσε λοιπὸν πολλὰς νήσους καὶ πολλὰς πόλεις τῆς ἠπείρου. Μάλιστα καὶ τοὺς Λεσβίους, πρὸς ἐβοήθουν μὲ ὄλας τῶν τὰς δυνάμεις τοὺς Μιλησίους, ἐνίκησεν εἰς ναυμαχίαν καὶ συνέλαβεν αὐτοὺς αἰχμαλώτους. Αὐτοὶ εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν ἔσκαψαν τὴν τάφρον γύρω ἀπὸ τὸ τεῖχος τῆς Σάμου.

40. Τὴν μεγάλην εὐτυχίαν τοῦ Πολυκράτους δὲν ἤγνοει, νομίζω, ὁ Ἄμασις, ἀλλὰ τὸναντίον καὶ ἐνδιεφέρετο δι' αὐτήν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ εὐτυχία του αὐτῆ συνεχῶς ἐμεγάλωνεν, ἔγραψε τὰ ἐξῆς ἐπὶ παπύρου καὶ τὰ ἔστειλεν εἰς τὴν Σάμον. «Ὁ Ἄμασις πρὸς τὸν Πολυκράτη λέγει τὰ ἀκόλουθα. Εὐχάριστον μὲν εἶναι νὰ πληροφορηθῆται κανεὶς ὅτι ὁ φίλος καὶ σύμμαχος του εὐτυχεῖ. Ἄλλ' εἰς ἐμὲ δὲν ἀρέσκει ἡ μεγάλη σου εὐτυχία, διότι καλὰ γνωρίζω ὅτι τὸ θεῖον εἶναι φθονερόν. Θὰ ἐπεθύμουν λοιπὸν καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος καὶ ὅλοι ὅσοις ἀγαπῶ ἄλλοτε μὲν εἰς μερικὰς ὑποθέσεις μας νὰ εὐδοκιμοῦμεν, ἄλλοτε δὲ νὰ ἀποτυγχάνωμεν, ὥστε ἡ ζωὴ μας νὰ διαφέρῃ μὲ τὴν ἀλλαγὴν καὶ νὰ μὴ εἴμεθα πάντοτε εὐτυχεῖς. Διότι ποτὲ ὡς τῶρα δὲν ἤκουσα νὰ κάνουν λόγον δι' ἓνα ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος, ἐνῶ κατὰ πάντα ἦτο εὐτυχῆς, νὰ μὴ ἔχη ἐλευθέρων τέλος μέχρι τελείας καταστροφῆς του. Σὺ λοιπὸν ἄκουσε καὶ κάμε τὰ ἐξῆς διὰ τὴν εὐτυχίαν σου. Φρόντισε νὰ εὕρῃς, ποῖον πολυτιμότερον ἀγαθὸν ἔχεις καὶ μὲ τὴν ἀπώλειάν του θὰ λυπηθῆς ὑπερβολικὰ; ρίψε τὸ πρᾶγμα τοῦτο κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ μὴ φανερωθῆ πλέον εἰς ἄνθρω-

πον. Καὶ ἂν μετὰ ἀπὸ αὐτὸ αἱ εὐτυχίαι σου δὲν ἐναλλάσσωνται διαδοχικὰ μὲ τὰς δυστυχίας, θεράπευσε τὴν κατάστασιν μὲ τὸν τρόπον, τὸν ὁποῖον σοῦ ὑπαγορεύω».

41. Ἀφοῦ ἀνέγνωσεν ὁ Πολυκράτης αὐτά, ἐνόησεν ὅτι ὁ Ἄμασις τὸν συνεβούλευεν ὀρθῶς. Ἐζήτησε λοιπὸν νὰ εὔρη, ποῖον ἀπὸ τοὺς θησαυροὺς τοῦ ἐὰν ἔχανε, θὰ ἔλυπεῖτο ἢ ψυχὴ τοῦ ὑπερβολικά. Ἀφοῦ ἐσκέφθη καλῶς, εὔρε τὸ ἐξῆς. Εἶχε μίαν σφραγιδα χρυσοδεμένην, τὴν ὁποίαν ἐσυνήθιζε νὰ φορῆ ὡς δακτυλίδι. Ἦτο ἀπὸ σμάραγδον λίθον, ἔργον τοῦ Θεοδώρου, υἱοῦ τοῦ Τηλεκλέους ἀπὸ τὴν Σάμον. Ὅταν λοιπὸν ἀπεφάσισε νὰ χάσῃ αὐτὴν, ἔκαμε τὸ ἐξῆς. Ἐτοίμασε μίαν πεντηκόντορον μὲ τοὺς ἄνδρας τῆς καὶ εἰσῆλθε καὶ αὐτὸς εἰς αὐτὴν. Κατόπιν διέταξε νὰ ἀνοιχθοῦν εἰς τὸ πέλαγος. Ὅταν ἀπεμακρύνθησαν ἀπὸ τὴν νῆσον, ἀφῆρσε ἀπὸ τὸν δάκτυλόν του τὴν σφραγιδα καὶ, ἐνῶ τὸν ἔβλεπον ὅλοι οἱ συμπλέοντες, ρίπτει αὐτὴν εἰς τὸ πέλαγος. Αὐτὸ ἔκαμε καὶ ἀπέπλευσεν ἀπὸ τὸ σημεῖον ἐκεῖνο. Ὅταν ἔφθασεν εἰς τὴν οἰκίαν του, ἔλυπεῖτο διὰ τὴν συμφοράν.

42. Μετὰ πέντε ὅμως ἢ ἑξ ἡμέρας ἀπὸ αὐτὸ τὸ γεγονός συνέβη τὸ ἐξῆς εἰς τὸν Πολυκράτη. Ἄλιεὺς συνέλαβεν ἓνα μέγαν καὶ ὠραῖον ἰχθύν καὶ ἐθεώρησε καλὸν νὰ προσφέρῃ αὐτὸν ὡς δῶρον εἰς τὸν Πολυκράτη. Τὸν ἔφερε λοιπὸν εἰς τὰς πύλας τοῦ Πολυκράτους καὶ ἔλεγεν ὅτι ἐπεθύμει νὰ παρουσιασθῆ εἰς αὐτόν. Ὅταν οὗτος ἐπέτυχε τοῦτο, προσέφερε τὸν ἰχθύν εἰς τὸν Πολυκράτη μὲ τοὺς ἐξῆς λόγους. «Βασιλεῦ, ἐπίασα αὐτὸ τὸ ψάρι, δὲν ἐθεώρησα ὀρθὸν νὰ τὸ φέρω εἰς τὴν ἀγοράν, ἂν καὶ ζῶ ἀπὸ τὴν ἐργασίαν μου, ἀλλὰ μοῦ ἐφάνη ὅτι εἶναι ἀξιὸν διὰ σέ καὶ τὴν βασιλικὴν σου ἐξουσίαν. Δι' ἐσέ λοιπὸν τὸ ἔφερα ὡς δῶρον.» Ὁ Πολυκράτης εὐχαριστήθη πολὺ μὲ τοὺς λόγους καὶ ἀπήντησε μὲ τὰ ἐξῆς : «Ἐκαμες πάρα πολὺ καλὰ καὶ σοῦ χρεωστῶ διπλῆν εὐγνωμοσύνην διὰ τοὺς λόγους καὶ διὰ τὸ δῶρον. Καλοῦμεν καὶ σέ εἰς τὸ δεῖπνον». Καὶ ὁ μὲν ἄλιεὺς μὲ ὑπερηφάνειαν διὰ τὴν τιμὴν αὐτὴν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν οἰκίαν του. Ὅταν δὲ οἱ ὑπηρέται ἤνοιξαν τὸν ἰχθύν, εὔρον εἰς τὴν κοιλίαν αὐτοῦ τὴν σφραγιδα τοῦ Πολυκράτους. Μόλις τὴν εἶδον καὶ τὴν ἐπῆραν εἰς τὰς χεῖράς των, τὴν ἔφεραν χαρούμενοι εἰς τὸν Πολυκράτη. Ὅταν ἔδιδον τὴν σφραγιδα, διηγοῦντο, μὲ ποῖον τρόπον εὔρεθη. Τότε ὁ Πολυκράτης ἐνόησεν ὅτι τὸ γεγονός αὐτὸ ὀφείλεται εἰς τὴν θείαν δύναμιν, γράφει εἰς πάπυρον ὄλα, ὅσα ἔπραξε καὶ πᾶν

ὅτι συνέβη. Ἄφοῦ ἔγραψε τὴν ἐπιστολὴν, ἔστειλεν αὐτὴν εἰς τὴν Αἴ-
γυπτον.

43. Ὄταν ὁ Ἄμασις ἀνέγνωσε τὴν ἐπιστολὴν, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Πολυκράτη, ἐνόησεν ὅτι εἶναι ἀδύνατον εἰς ἄνθρωπος νὰ ἀπομακρύνῃ ἓνα ἄλλον ἀπὸ ἐκεῖνο, ποῦ πρόκειται νὰ τοῦ συμβῆ καὶ ὅτι ὁ Πολυκράτης δὲν ἐμελλε νὰ ἔχῃ καλὸν τέλος, ἀφοῦ τόσον πολὺ τὸν εὐνοεῖ ἡ τύχη, ὥστε νὰ εὐρίσκη ἀκόμη καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἔρριπτεν (εἰς τὴν θάλασσαν).

Ἐπεμψε λοιπὸν κήρυκα εἰς τὴν Σάμον, διὰ νὰ τοῦ εἴπη ὅτι διαλύει τὴν μεταξὺ τῶν συμμαχίαν. Ἐπραξε δὲ τοῦτο φοβούμενος, μήπως συμβῆ μεγάλη καὶ φοβερὴ συμφορὰ εἰς τὸν Πολυκράτη καὶ λυπηθῆ αὐτὸς περισσότερον τότε ὡς φίλος.

ΜΕΛΠΟΜΕΝΗ

Εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο γίνεται λόγος περὶ τῶν δύο μεγάλων ἐκστρατειῶν τοῦ Δαρείου κατὰ τῆς Σκυθίας καὶ κατὰ τῆς Λιβύης.

Ἡ Λιβύη

41. Τοιαύτη εἶναι ἡ διαμόρφωσις καὶ τόση ἡ ἔκτασις τῆς Ἀσίας. Ἡ δὲ Λιβύη εὐρίσκεται εἰς τὴν ἄλλην χερσόνησον, διότι ἀκολουθεῖ ἀμέσως τὴν Αἴγυπτον. Πρὸς τὸ μέρος τῆς Αἰγύπτου ἡ ξηρὰ αὕτη εἶναι στενὴ, διότι ἀπὸ αὐτὴν ἐδῶ τὴν θάλασσαν (τὴν Μεσόγειον) μέχρι τῆς Ἐρυθρᾶς εἶναι δέκα χιλιάδες ὄργυιαι, πὺν ἰσοδυναμοῦν πρὸς χιλίους σταδίους. Μετὰ τὸ στενὸν αὐτὸ μέρος ἡ ξηρὰ πλατύνεται καὶ καλεῖται Λιβύη.

42. Ἀπορῶ λοιπὸν μὲ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ὤρισαν καὶ διήρσαν τὴν γῆν εἰς Λιβύην, Ἀσίαν καὶ Εὐρώπην, διότι ἡ διαφορὰ μεταξύ των δὲν εἶναι μικρά. Πράγματι ἡ Εὐρώπη ὡς πρὸς τὸ μῆκος μὲν ἐκτείνεται κατὰ μῆκος τῶν δύο ἄλλων, ὡς πρὸς τὸ πλάτος ὁμως μού φαίνεται ὅτι δὲν εἶναι ἀξία νὰ παραβληθῇ πρὸς αὐτάς.

Μόνον ἡ Λιβύη πράγματι φαίνεται ὅτι περιβάλλεται ἀπὸ θάλασσαν πλὴν τοῦ τμήματος αὐτῆς, τὸ ὅποιον συνορεύει πρὸς τὴν Ἀσίαν. Ὁ Νεκῶ, ὁ βασιλεὺς τῶν Αἰγυπτίων, πρῶτος ἀπὸ ὅσους γνωρίζομεν ἡμεῖς, ἀπέδειξε τοῦτο. Αὐτός, ὅταν ἔπαυσε νὰ σκάπτῃ τὴν διώρυγα, ἡ ὁποία εἶναι μεταξύ τοῦ Νείλου καὶ τοῦ Ἀραβίου κόλπου, ἔστειλε μὲ πλοῖα μερικὸς Φοίνικας μὲ τὴν διαταγὴν νὰ εἰσέλθουν διὰ τῶν Ἡρακλείων στηλῶν εἰς τὴν βόρειον θάλασσαν (δηλ. τὴν Μεσόγειον) καὶ δι' αὐτῆς νὰ φθάσουν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Οἱ Φοίνικες λοιπὸν ἀνεχώρησαν

από την Έρυθράν θάλασσαν και ἐταξίδευσον εἰς τὴν νότιον (= τὸν Ἰνδικὸν Ὠκεανόν). Ὅταν ἤρχετο τὸ φθινόπωρον, ἀπεβιβάζοντο εἰς τὴν ξηράν, ἔσπειρον τὴν γῆν τῆς Λιβύης, ἐκεῖ ὅπου ἐκάστοτε συνέβαινε νὰ ταξιδεύουν καὶ περιέμενον τὸ θέρος. Ὅταν δὲ ἐθέριζον τὸν σῆτον, ἀπέπλεον. Τοιοῦτοτρόπως ἐπέρασαν δύο ἔτη. Κατὰ δὲ τὸ τρίτον ἐπέρασαν τὰς Ἡρακλείους στήλας καὶ ἔφθασαν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Καὶ διηγοῦντο πράγματα, τὰ ὅποια ἐγὼ μὲν δὲν πιστεύω, ἄλλος ὁμως ἴσως τὰ πιστεύει, ὅτι δηλαδὴ, ὅταν περιέπλεον τὴν Λιβύην, εἶχον τὸν ἥλιον εἰς τὰ δεξιὰ.

43. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐγινε γνωστὴ πρῶτον ἡ Λιβύη. Μετὰ τούτους οἱ Καρχηδόνιοι λέγουσιν ὅτι τὴν ἐγνώρισαν. Διότι ὁ Σατάσπης, ὁ υἱὸς τοῦ Τεάσπιος, Ἀχαιμενίδης, δὲν περιέπλευσε τὴν Λιβύην, ἀν καὶ ἐστάλη δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν σκοπὸν, ἀλλ' ἐπέστρεψε ὀπίσω, διότι ἐφοβήθη τὸ μῆκος τοῦ ταξιδίου καὶ τὴν ἐρημίαν, καὶ οὐτε ἔφερεν εἰς πέρας τὸν ἄθλον, τὸν ὁποῖον τοῦ ἐπέβαλεν ἡ μήτηρ του. . . (Ὁ Ξέρξης δι' ἠθικὸν παράπτωμα θὰ ἀνεσκολόπιζε τὸν Σατάσπην), ἀλλ' ἡ μήτηρ του εἶπεν εἰς τὸν βασιλέα ὅτι θὰ ἐπιβάλλῃ εἰς τὸν υἱὸν τῆς μεγαλυτέρας τιμωρίαν ἀπὸ τὴν ἰδικήν του, δηλαδὴ θὰ τὸν ἠνάγκαζενὰ περιπλεύσῃ τὴν Λιβύην, μέχρις ὅτου φθάσῃ εἰς τὸν Ἀράβιον κόλπον. Ὅταν ὁ Ξέρξης ἐδέχθη τὴν συμφωνίαν ὑπὸ αὐτοῦς τοὺς ὅρους, ὁ Σατάσπης ἔφθασεν εἰς τὴν Αἴγυπτον καί, ἀφοῦ ἔλαβεν ἀπὸ ἐκεῖ ἓν πλοῖον καὶ κούτας, ἔπλεε πρὸς τὰς Ἡρακλείους στήλας. Ἀφοῦ διέπλευσε ταύτας καὶ παρέκαμψε τὸ ἀκρωτήριον τῆς Λιβύης, τὸ ὁποῖον ἔχει τὸ ὄνομα Σολοίεις, ἔπλεε πρὸς μεσημβρίαν. Ὅταν ὁμως ἐπέρασε πολλὴν θάλασσαν ἐπὶ πολλοὺς μῆνας καὶ πάντοτε ὑπελείπετο τὸ περισσότερον μέρος τοῦ ταξιδίου, ἐπέστρεψεν ὀπίσω καὶ ἔπλευσεν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἀπὸ αὐτὴν ἔφθασεν εἰς τὸν βασιλέα Ξέρξην καὶ τοῦ διηγεῖτο ὅτι εἰς τὸ πλεον μακρυνὸν σημεῖον ἔπλεε πλησίον χώρας μὲ μικροσώμους ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι ἐφόρουσιν ἐνδύματα ἀπὸ φύλλα φοίνικος καί, ὅπως αὐτοὶ μὲ τὸ πλοῖον ἐπλησίαζον εἰς τὴν ξηράν, οἱ μικρὸσωμοὶ ἔφευγον πρὸς τὰ ὄρη καταλείποντες τὰς πόλεις, εἰς τὰς ὁποίας οἱ ναῦται τοῦ εἰσῆρχοντο χωρὶς νὰ πειράζουσι τίποτε· μόνον τροφίμα ἐπαιρναν ἀπὸ αὐτάς. Αἴτιον δὲ τῆς μὴ ὀλοκληρώσεως τοῦ περίπλου τῆς Λιβύης ἔλεγεν ὅτι ἦτο τὸ ἐξῆς· ὅτι τὸ πλοῖον δὲν ἦτο δυνατόν πλεόν νὰ προχωρήσῃ περισσότερον, διότι εὗρισκεν εἰς τὸν πυθμένα. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ξέρξης δὲν παρεδέχετο ὅτι ἔλεγε τὴν ἀλήθειαν καὶ διότι δὲν ἐξεπλήρωσε βέβαια τὸν ἄθλον,

τόν ὁποῖον τοῦ ἐπρότειναν, τὸν ἀνεσκολόπισεν ἐπιβάλλων εἰς αὐτόν τὴν ἀρχικὴν ποινήν. . .

44. Τὰ περισσότερα μέρη τῆς Ἀσίας ἀνεκαλύφθησαν ἀπὸ τὸν Δαρεῖον, ὁ ὁποῖος ἤθελε νὰ μάθῃ, εἰς ποῖαν θάλασσαν ἐβάλλει ὁ Ἰνδὸς ποταμὸς, ὁ δεύτερος ἀπὸ ὄλους τοὺς ποταμοὺς, ποὺ τρέφει κροκοδείλους.

Στέλλει μὲ πλοῖα καὶ ἄλλους, εἰς τοὺς ὁποῖους εἶχεν ἐμπιστοσύνην ὅτι θὰ εἴπουν τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸν Σκύλακα τὸν Καρυανδέα. Αὐτοὶ ἐξεκίνησαν ἀπὸ τὴν πόλιν Κασπάτυρον καὶ ἀπὸ τὴν Πακτυϊκὴν χώραν ἐπλεον τὸν ποταμὸν πρὸς ἀνατολὰς μέχρι τῆς θαλάσσης. Κατόπιν πλέοντες διὰ θαλάσσης πρὸς δυσμὰς κατὰ τὸν τριακοστὸν μῆνα φθάνουν εἰς αὐτὸν τὸν τόπον, ἀπὸ ὅπου ὁ βασιλεὺς τῶν Αἰγυπτίων ἀπέστειλε τοὺς Φοίνικας, ποὺ εἶπον προηγουμένως, διὰ νὰ περιπλεύσουν τὴν Λιβύην. Μετὰ τὸν περίπλου αὐτῶν ὁ Δαρεῖος ὑπέταξε τοὺς Ἰνδοὺς καὶ ἐχρησιμοποίησε αὐτὴν τὴν θάλασσαν. Τοιοῦτοτρόπως καὶ τῆς Ἀσίας τὰ ἄλλα μέρη εὐρέθησαν ὅτι εἶναι ὅμοια μὲ τῆς Λιβύης, ἐκτὸς τῶν πρὸς ἀνατολὰς.

45. Ἡ δὲ Εὐρώπη ἀπὸ κανένα δὲν φαίνεται νὰ εἶναι γνωστὴ, ἂν περιβάλλεται ἀπὸ θάλασσαν οὔτε ἀπὸ τὴν ἀνατολὴν οὔτε ἀπὸ τὸν βορρᾶν. Ὡς πρὸς τὸ μῆκος εἶναι γνωστὸν ὅτι εἶναι ἴση μὲ τὰς δύο ἄλλας μαζί. Δὲν δύναμαι ἐπίσης νὰ ἐρμηνεύσω, διατί, ἐνῶ ἡ γῆ εἶναι μία, ἐδόθησαν εἰς αὐτὴν τρία ὀνόματα διαφορετικὰ, ἀπὸ ὀνόματα γυναικῶν, οὔτε διατί ὄρια εἰς αὐτὴν ἐτέθησαν ὁ Νεῖλος, ποταμὸς τῆς Αἰγύπτου, καὶ ὁ Φᾶσις, ὁ τῆς Κολχίδος. Ἄλλοι λέγουν τὸν Τάναϊν, ποταμὸν τῆς Μαιώτιδος, καὶ τὰ Κιμμέρια Στενά. Ἐπὶ πλέον δὲν δύναμαι νὰ πληροφορηθῶ τὰ ὀνόματα ἐκείνων, οἵτινες καθώρισαν αὐτὰ τὰ ὄρια καὶ ἀπὸ ποῦ ἔλαβον αὐτὰς τὰς ἐπωνυμίας. Ἡ Λιβύη μὲν λέγεται ἀπὸ τοὺς περισσότερους Ἕλληνας ὅτι ἔλαβε τὸ ὄνομα τῆς Λιβύης, γυναικὸς ἰθαγενοῦς, ἡ δὲ Ἀσία ἀπὸ τὸ ὄνομα τῆς γυναικὸς τοῦ Προμηθέως, Οἱ Λυδοὶ ὅμως διεκδικοῦν τὸ ὄνομα αὐτὸ καὶ λέγουν ὅτι ὠνομάσθη οὕτως ἡ Ἀσία ἀπὸ τὸν Ἀσίαν, υἱὸν τοῦ Κότυος, υἱοῦ τοῦ Μάνου καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν γυναῖκα τοῦ Προμηθέως Ἀσίαν. Ἀπὸ αὐτὸν τὸν Ἀσίαν ἰσχυρίζονται ὅτι ὠνομάσθη καὶ ἡ φυλὴ τῶν Σάρδεων Ἀσιάς. Ἡ δὲ Εὐρώπη δὲν εἶναι γνωστὸν εἰς κανένα ἄνθρωπον, οὔτε ἂν περιβρέχεται ἀπὸ θάλασσαν οὔτε ἀπὸ ποῦ ἔλαβεν αὐτὸ τὸ ὄνομα οὔτε εἶναι

φανερὸν, ποῖος τὸ ἔδωκεν, ἐκτὸς ἂν παραδεχθῶμεν ὅτι τὸ ἔλαβεν ἀπὸ τὴν Εὐρώπην τῆς Τύρου.

Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει προηγουμένως θὰ ἦτο ἄρα χωρὶς ὄνομα, ὅπως ἀκριβῶς καὶ αἱ ἄλλαι. Ἄλλ' ἦτο φανερὸν ὅτι ἡ Τυρία αὐτὴ ἦτο ἀπὸ τὴν Ἀσίαν καὶ δὲν ἔφθασεν εἰς τὴν χώραν αὐτήν, ἥτις ἀπὸ τοῦς Ἑλληνας τῶρα καλεῖται Εὐρώπη, ἀλλὰ ἦλθεν ἀπὸ τὴν Φοινίκην εἰς τὴν Κρήτην καὶ ἀπὸ τὴν Κρήτην εἰς τὴν Λυκίαν. Αὐτὰ μὲν λοιπὸν ἀρχοῦν περὶ τούτων, διότι ἡμεῖς θὰ μεταχειριζώμεθα τὰ καθιερωμένα ὀνόματα.

ΤΕΡΨΙΧΟΡΗ

Μέχρι τοῦ κεφαλαίου 27 τοῦ βιβλίου τούτου ὁ Ἡρόδοτος συνεχίζει τὴν ἀφήγησιν τοῦ τετάρτου βιβλίου του περὶ τῶν πολέμων τῶν Περσῶν εἰς τὴν Σκυθίαν, τὴν Λιβύην, τὸν Ἑλλήσποντον, τὴν Θράκην. Ἀπὸ τοῦ κεφαλαίου 28 κ. ε. ἀρχίζει ἡ ἐξιστόρησις τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Ἰώνων. Οἱ Ἕλληνες τῆς κυρίως Ἑλλάδος καλοῦνται νὰ βοηθήσουν τοὺς ὁμοεθνεῖς των τῆς Ἰωνίας, οἵτινες εἶχον ὑποδουλωθῆ ὑπὸ τῶν βαρβάρων ὁ εἰς κατόπιν τοῦ ἄλλου. Οἱ Σπαρτιᾶται ὑστεροβούλως συμβουλεύουν τοὺς συμμάχους των νὰ ἐπαναφέρουν τὸν Ἰπλίαν εἰς τὰς Ἀθήνας. Πρὸς αὐτοὺς ὁ Κορίνθιος Σωσικλῆς μεταξὺ ἄλλων λέγει καὶ τὰ ἐξῆς περὶ Λάβδας.

1. Ἡ Λάβδα

92. Οἱ Σπαρτιᾶται εἶπον αὐτά. Οἱ περισσότεροι ὅμως σύμμαχοι δὲν ἐπεδοκίμαζον αὐτοὺς τοὺς λόγους. Ἐνῶ δὲ οἱ ἄλλοι ἐσιώπων, μόνον ὁ Σωσικλῆς ὁ Κορίνθιος εἶπε τὰ ἐξῆς.

1. Βέβαια ὁ οὐρανὸς θὰ ἔλθῃ κάτω ἀπὸ τὴν γῆν καὶ ἡ γῆ θὰ αἰωρῆται ὑπεράνω τοῦ οὐρανοῦ, οἱ ἄνθρωποι θὰ ζοῦν ἐντὸς τῆς θαλάσσης καὶ οἱ ἰχθύες ἐκεῖ, ὅπου ἦσαν προηγουμένως οἱ ἄνθρωποι, ἀφοῦ σεῖς, ὦ Λακεδαιμόνιοι, καταλύετε τὰς ἰσονομίας καὶ εἰσθε ἔτοιμοι νὰ ἐπαναφέρετε τὰς τυραννίδας εἰς τὰς πόλεις, ἀπὸ τὰς ὁποίας δὲν ὑπάρχει οὐδὲν καθεστὼς εἰς τὸν κόσμον ἀδικώτερον καὶ περισσότερον αἵματοβαμμένον.

Ἐὰν πράγματι σᾶς φαίνεται ὅτι εἶναι καλὸν νὰ κυβερνῶνται αἱ πόλεις ὑπὸ τυράννων, σεῖς πρῶτοι ἐγκαταστήσατε τύραννον εἰς τὴν πόλιν σας καὶ ἔπειτα προσπαθήσατε νὰ ἐγκαταστήσετε καὶ εἰς τὰς ἄλλας

πόλεις. Τώρα ἐνῶ σεῖς οἱ ἴδιοι δὲν ἔχετε δοκιμάσει τὴν τυραννίδα καὶ ἐνῶ προσέχετε μὲ ὑπερβολικὴν αὐστηρότητα νὰ μὴ παρουσιασθῇ αὐτὴ εἰς τὴν Σπάρτην, φέρεσθε ὑπόουλως πρὸς τοὺς συμμάχους. Ἐὰν ὁμως εἴχετε τὴν πείραν τῆς τυραννίδος, τὴν ὅποιαν ἡμεῖς ἔχομεν, θὰ ἠδύνασθε νὰ μᾶς δώσετε καλυτέρας συμβουλὰς περὶ αὐτῆς ἀπὸ αὐτάς, πού μᾶς ἐδώσατε πρὸ ὀλίγου.

2. Ἡ πολιτικὴ κατάστασις λοιπὸν εἰς τὴν πόλιν τῶν Κορινθίων ἦτο ἡ ἀκόλουθος. Ἦτο ὀλιγαρχία καὶ αὐτοὶ οἱ καλούμενοι Βακχιάδαι εἶχον τὴν ἐξουσίαν. Ἐδίδον καὶ ἐλάμβανον γυναῖκας ὡς συζύγους μεταξὺ των. Εἰς ἀπὸ αὐτοὺς ὁ Ἀμφίων ἐγέννησε θυγατέρα χαλὴν, ὀνομαζομένην Λάβδαν. Διότι λοιπὸν οὐδεὶς ἀπὸ τοὺς Βακχιάδας ἤθελε νὰ τὴν νυμφευθῇ, ὁ Ἡετίων ὁ υἱὸς τοῦ Ἐχεκράτους, ἀπὸ τὸ δῆμον τῆς Πέτρας, Λαπίθης τὴν καταγωγὴν καὶ ἀπόγονος τοῦ Καινέως, ἔλαβεν αὐτὴν ὡς σύζυγον. Ἐπειδὴ ὁμως δὲν ἀπέκτα τέκνα οὔτε μὲ αὐτὴν οὔτε μὲ ἄλλην γυναῖκα, ἐστειλεν εἰς τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, διὰ νὰ ἐρωτήσῃ, ἂν θὰ ἔκαμνε παιδί. Ἐνῶ δὲ εἰσήρχετο εἰς τὸ ἱερόν, ἡ Πυθία εὐθὺς τὸν χαιρετίζει μὲ τοὺς ἀκολούθους στίχους.

Ἡετίων, οὐδεὶς σὲ τιμᾷ, ἂν καὶ εἶσαι ἄξιος πολλῶν τιμῶν.

Ἡ Λάβδα εἶναι ἔγκυος, θὰ γεννήσῃ δὲ πέτραν στρογγύλην, ἡ ὅποια θὰ πέσῃ ἐπάνω εἰς τοὺς μονάρχας καὶ θὰ ἀποδώσῃ τὸ δίκαιον εἰς τὴν Κόρινθον.

Ὁ χρησμός αὐτάς, ὁ ὁποῖος ἐδόθη εἰς τὸν Ἡετίωνα, ἐκοινολογήθη, δὲν γνωρίζω πῶς, εἰς τοὺς Βακχιάδας. Καὶ εἰς αὐτοὺς ὁ χρησμός περὶ τῆς Κορίνθου, ὅστις εἶχε δοθῆ προηγουμένως, ἦτο ἀνεξήγητος· ἀνεφέρετο εἰς τὸ αὐτὸ θέμα μὲ τὸν χρησμὸν τοῦ Ἡετίωνος καὶ ἔλεγε τὰ ἑξῆς. «Εἰς ἀετὸς εἶναι ἔγκυος ἐντὸς βράχων· θὰ γεννήσῃ λέοντα ἰσχυρὸν καὶ ὠμοφάγον, ὁ ὁποῖος θὰ κόψῃ πολλῶν τὰ γόνατα. Καλὰ σκεφθῆτε λοιπὸν αὐτά, σεῖς Κορίνθιοι πού κατοικεῖτε γύρω ἀπὸ τὴν ὠραίαν Πειρήνην καὶ τὴν ἀπόκρημνον ἀκρόπολιν τῆς Κορίνθου».

Αὐτὸς μὲν λοιπὸν ὁ χρησμός ὁ δοθεὶς προηγουμένως εἰς τοὺς Βακχιάδας ἦτο ἀκατανόητος. Τότε ὁμως, μόλις ἐπληροφορήθησαν τὸν χρησμὸν τὸν δοθέντα εἰς τὸν Ἡετίωνα, ἀμέσως ἐνόησαν καὶ τὸν προηγουμένον, πού ἦτο σύμφωνος μὲ τὸν τοῦ Ἡετίωνος. Ἄν καὶ ἐκατάλαβαν ὁμως αὐτόν, ἐσιώπων, διότι εἶχον ἀπόφασιν νὰ θανατώσουν τὸ παιδίον, τὸ ὅποιον θὰ ἐγεννᾶτο ἀπὸ τὸν Ἡετίωνα. Ἀμέσως λοιπὸν, μόλις

ἐγέννησεν ἡ γυναῖκα, ἔστειλαν δέκα ἄνδρας ἰδικούς των εἰς τὸν δῆμον, ὅπου ἦτο ἡ κατοικία τοῦ Ἡετίωνος, διὰ νὰ φονεύσουν τὸ παιδί. Ὅταν ἔφθασαν αὐτοὶ εἰς τὴν Πέτραν καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἡετίωνος, ἐζήτησαν τὸ παιδί. Ἡ Λάβδα, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ τὸν σκοπὸν τῆς ἀφίξεως ἐκείνων καὶ ἐπειδὴ ἐνόμιζεν ὅτι ἐζήτουν τὸ παιδί ἀπὸ ἀγάπην πρὸς τὸν πατέρα, τὸ ἔφερε καὶ τὸ ἔδωκεν εἰς ἕνα ἀπὸ αὐτούς. Εἶχον δὲ οὗτοι συμφωνήσει καθ' ὁδόν, ὅποιος πρῶτος πάρῃ εἰς τὰ χέρια του τὸ παιδί, νὰ τὸ ρίψῃ μὲ δύναμιν κάτω. Ὅταν λοιπὸν ἡ Λάβδα τὸ ἔφερε καὶ τὸ ἔδωκε, κατὰ θεῖαν τύχην τὸ παιδί ἐμειδίασεν εἰς ἐκεῖνον, πού τὸ ἔλαβεν. Οὗτος ἀντελήφθη τοῦτο καὶ ὁ οἶκτος τὸν ἠμπόδισε νὰ τὸ θανατώσῃ. Ἐλυπήθη λοιπὸν αὐτὸ καὶ τὸ παραδίδει εἰς τὸν δεύτερον, αὐτὸς εἰς τὸν τρίτον καὶ τοιουτοτρόπως ἀπὸ τὸν ἕνα εἰς τὸν ἄλλον παραδιδόμενον ἐπέρασε καὶ ἀπὸ τοὺς δέκα, χωρὶς νὰ ἔχῃ οὐδεὶς τὴν διάθεσιν νὰ τὸ θανατώσῃ.

Ἀφοῦ λοιπὸν ἀπέδωσαν εἰς τὴν μητέρα τὸ παιδίον καὶ ἐζήλθον, ἐστάθησαν ἐμπρὸς εἰς τὴν θύραν καὶ ἐπέπληττον ὁ εἰς τὸν ἄλλον, κατηγοροῦντες προπάντων τὸν πρῶτον, πού τὸ ἔλαβε, διότι δὲν ἔπραξε σύμφωνα μὲ τὰς ἀποφάσεις των.

Τέλος, ἀφοῦ ἐπέρασαν ὀλίγη ὥρα, ἀπεφάσισαν νὰ εἰσέλθουν ἐκ νέου καὶ νὰ λάβουν μέρος πάντες εἰς τὸν φόνον.

4. Ἦτο ὁμοῦ πεπρωμένον νὰ ἀναβλαστήσουν ἀπὸ τὸν ἀπόγονον τοῦ Ἡετίωνος συμφοραὶ διὰ τὴν Κόρινθον. Ἡ Λάβδα πράγματι εἶχε σταθῆ πλησίον τῆς ἰδίας θύρας καὶ παρηκολούθησεν ὄλην αὐτὴν τὴν συζήτησιν καὶ ἐπειδὴ ἐφοβήθη, μήπως μετανοήσουν καί, ἀφοῦ διὰ δευτέραν φοράν πάρουν τὸ παιδί, τὸ φονεύσουν, τὸ φέρει καὶ τὸ κρύπτει πάρα πολὺ καλὰ εἰς μέρος, πού τῆς ἐφάνη ὅτι ἦτο ἀπίθανον νὰ ὑποψιασθοῦν, μέσα εἰς κυψέλην, διότι ἐγνώριζε καλὰ ὅτι, ἐὰν ἐπιστρέψουν καὶ ἔλθουν πρὸς ἀναζήτησίν του, ἐπρόκειτο νὰ ἐρευνήσουν τὰ πάντα. Αὐτὸ πού καὶ ἀκριβῶς ἔγινεν. Ἀφοῦ λοιπὸν εἰσῆλθον καὶ τὸ ἀνεζήτησαν καὶ αὐτὸ ἦτο ἄφαντον, ἀπεφάσισαν νὰ φύγουν καὶ νὰ εἶπουν εἰς αὐτούς, πού τοὺς ἔστειλαν, ὅτι δῆθεν ἐξετέλεσαν αὐτὰ πού ἐκεῖνοι διέταζαν. Αὐτοὶ μὲν λοιπὸν ἐπέστρεψαν καὶ ἔλεγον αὐτά.

5. Ἀκολούθως τὸ παιδίον ἐμεγάλωνε πρὸς χαρὰν τοῦ Ἡετίωνος, καὶ ἐπειδὴ διέφυγεν αὐτὸν τὸν κίνδυνον, ἀπὸ τὴν κυψέλην τοῦ ἐδόθη τὸ ὄνομα Κύψελος. Ὅταν ἔγινεν ὁ Κύψελος ἀνὴρ καὶ ἐζήτησε τὴν συμ-

βουλήν τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν, ἐδόθη εἰς αὐτὸν ἀπὸ πάσης πλευρᾶς εὐνοϊκὸς χρησμός, εἰς τὸν ὁποῖον στηριζόμενος ἐπετέθη κατὰ τῆς Κορίνθου καὶ κατέλαβεν αὐτήν. Ὁ χρησμός ἦτο ὁ ἐξῆς.

«Εὐτυχῆς ὁ ἀνὴρ οὗτος, ὁ ὅποιος εἰσέρχεται εἰς τὴν κατοικίαν μου, ὁ Κύψελος ὁ υἱὸς τοῦ Ἡετίωνος, βασιλεὺς τῆς ἐνδόξου Κορίνθου, αὐτὸς καὶ τὰ παιδιὰ του, ἀλλ' ὄχι πλέον βέβαια καὶ τὰ παιδιὰ τῶν παιδιῶν του».

Αὐτὸς λοιπὸν ἦτο ὁ χρησμός. Ὅταν δὲ ἔγινε τύραννος ὁ Κύψελος, ἔδειξε τὴν ἐξῆς περίπου διαγωγὴν ἀνδρός. Πολλοὺς μὲν Κορινθίους κατεδίωξε, πολλοὺς δὲ ἀπεστέρησε τῆς περιουσίας των καὶ πάρα πολλοὺς τῆς ζωῆς των. Ἀφοῦ ἐβασίλευσεν ἐπὶ τριάκοντα ἔτη καὶ ἐπέρασε μέχρι τέλους τὸν βίον του εὐτυχῆς, τὸν διαδέχεται εἰς τὴν τυραννίαν ὁ υἱὸς του Περίανδρος. Ὁ Περίανδρος οὗτος λοιπὸν κατ' ἀρχὰς ἦτο ἡπιώτερος τοῦ πατρός. Ἀφ' ὅτου ὁμοῦ διὰ πρέσβειων ἐσχετίσθη μὲ τὸν Θρασύβουλον τὸν τύραννον τῆς Μιλήτου, ἔγινεν ἀκόμη περισσότερον αἰμοβόρος ἀπὸ τὸν Κύψελον. Διότι ἐπεμψε πρὸς τὸν Θρασύβουλον κήρυκα καὶ ἐζήτηι νὰ μάθῃ, ποῖον πολιτικὸν καθεστῶς νὰ ἐγκαταστήσῃ, διὰ νὰ εἶναι ἀσφαλέστατος καὶ νὰ διοικῇ τὴν πόλιν πάρα πολὺ καλά. Ὁ Θρασύβουλος ἔφερε τὸν ἀπεσταλμένον τοῦ Περίανδρου ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν, εἰσῆλθεν εἰς ἐσπαρμένον ἀγρὸν καὶ, ἐνῶ διέσχιζε τὸν σῆτον, ἠρώτα πάλιν καὶ ἀνέκρινε τὸν κήρυκα περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἀφίξεώς του ἀπὸ τὴν Κόρινθον. Συγχρόνως ἔκοπτε καὶ ἔρριπτε κατὰ γῆς πάντα στάχυν, τὸν ὁποῖον ἐβλεπε νὰ ὑπερέχῃ τῶν ἄλλων, μέχρις ὅτου μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον κατέστρεψε τὰ ὠραιότερα καὶ ὑψηλότερα στάχυα τοῦ σίτου. Ἀφοῦ διέσχισε τὸν ἐσπαρμένον τόπον, ἐπεμψεν ὀπίσω τὸν κήρυκα χωρὶς νὰ δώσῃ οὐδεμίαν συμβουλήν εἰς αὐτόν. Ὅταν ὁ κῆρυξ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Κόρινθον, ὁ Περίανδρος ἦτο πρόθυμος νὰ πληροφορηθῇ τὴν συμβουλήν. Ἀλλ' ὁ κῆρυξ ἰσχυρίζετο ὅτι ὁ Θρασύβουλος δὲν τοῦ ἔδωκεν οὐδεμίαν συμβουλήν καὶ ὅτι παραξενεύεται διὰ τὸν Περίανδρον, πῶς τὸν ἔστειλεν εἰς τοιοῦτον ἄνθρωπον, παράφρονα καὶ καταστροφέα τῆς περιουσίας του καὶ ἀφηγεῖτο, ὅσα εἶχεν ἴδει νὰ κάμνῃ ὁ Θρασύβουλος.

6. Ὁ Περίανδρος ὁμοῦ συνέλαβε τὴν σημασίαν τῆς πράξεως τοῦ Θρασυβούλου καὶ ἀπεφάσισε νὰ φονεύσῃ τοὺς ὑπερέχοντας μεταξὺ τῶν πολιτῶν, ὅπως τὸν συνεβούλευεν ὁ Θρασύβουλος. Ἐδειξε τότε ὄλην τὴν κακίαν πρὸς τοὺς πολίτας. Διότι ὅσους ὁ Κύψελος ἄφησε μὲ τὰς

ἐκτελέσεις καὶ τὰς ἐξορίας, αὐτοὺς ἀπετελείωσεν ὁ Περίανδρος. . .

Τοιαύτη λοιπὸν εἶναι ἡ τυραννὶς σας, ὦ Λακεδαιμόνιοι, καὶ τοιαῦτα εἶναι τὰ κατορθώματα αὐτῆς. Ἡμᾶς ὅμως τοὺς Κορινθίους κατέλαβε μεγάλη ἐκπλήξις ἀμέσως, μόλις σᾶς εἶδομεν νὰ στέλλετε νὰ καλέσετε τὸν Ἰππῖαν. Τώρα ἀκόμη περισσότερο ἐκπλησσοῦμεθα μ' αὐτοὺς σας τοὺς λόγους. Σᾶς ἐξορίζομεν εἰς τοὺς θεοὺς τῶν Ἑλλήνων, μὴ ἐγκαταστήσετε τυραννίδας εἰς τὰς πόλεις. Λοιπὸν δὲν θὰ παραιτηθῆτε τῆς ιδέας αὐτῆς, ἀλλὰ θὰ προσπαθῆτε παρὰ πᾶσαν δικαιοσύνην νὰ ἐπαναφέρετε τὸν Ἰππῖαν ; Γνωρίζετε ὅτι οἱ Κορινθιοὶ δὲν συμφωνοῦν μὲ σᾶς».

93. Ὁ Σωσικλῆς μὲν, ὅστις ἦλθε πρέσβυς ἀπὸ τὴν Κόρινθον, εἶπεν αὐτά. Ὁ δὲ Ἰππίας ἀπήντησεν ἐπικαλούμενος τοὺς ἴδιους μὲ αὐτὸν θεοὺς, ὅτι οἱ Κορινθιοὶ περισσότερο ἀπὸ ὅλους θὰ ἐπιθυμήσουν πάρα πολὺ τοὺς Πεισιστρατίδας, ὅταν θὰ ἔλθουν αἱ ἡμέραι, ποὺ τοὺς ἔχει ὀρίσει ἡ μοῖρα, νὰ ἀδικηθοῦν ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους. Ἀπήντησε δὲ ὁ Ἰππίας μὲ αὐτὰ τὰ λόγια, διότι ἐγνώριζε περισσότερο παντὸς ἄλλου ἀνθρώπου καὶ μὲ μεγαλυτέραν ἀκρίβειαν τοὺς χρησμούς. Οἱ λοιποὶ ἐξ ἄλλου σύμμαχοι ἕως τότε μὲν εἰσιώπων. Ὅταν ὅμως ἤκουσαν τὸν Σωσικλέα νὰ ἐκφράζῃ τὴν γνώμην του ἐλευθέρως, τότε πάντες ἐξεφώνησαν ὅτι προτιμοῦν τὴν γνώμην τοῦ Κορινθίου καὶ ἐξώρμιζον τοὺς Λακεδαιμόνιους νὰ μὴ ἐπιχειρήσουν οὐδεμίαν μεταβολὴν ἀναστατώνουσαν Ἑλληνικὴν πόλιν.

ΕΡΑΤΩ

Μηδικά

Μετὰ τὴν περὶ τῆς Ἴωνικῆς ἐπαναστάσεως ἀφήγησίν του ὁ Ἡρόδοτος, ἀπὸ τοῦ κεφαλαίου 43 κ. ἑ., εἰσέρχεται εἰς τὸ κύριον θέμα τῶν ιστοριῶν του, τὸ ὅποιον ἔχει προαναγγέλλει ἐν τῷ προοιμίῳ. Ἐἶναι δὲ τοῦτο οἱ μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Περσῶν πόλεμοι, τὰ «μηδικὰ» ἢ «οἱ Περσικοὶ πόλεμοι», διὰ τὴν ἐξιστόρησιν τῶν ὁποίων ἀσχολεῖται εἰς τὰ τρία τελευταῖα βιβλία.

Τοὺς πολέμους τούτους προεκάλεσεν ἡ κατακτητικὴ διάθεσις τῶν Περσῶν, οἱ ὅποιοι εἶχον ἤδη ἐξαπλωθῆ εἰς τὴν Ἀσίαν, τὴν Ἀφρικὴν, τὴν Σκυθίαν. Ὑπελείπετο ἡ Εὐρώπη. Ἡ σειρὰ αὐτῆς εἶχεν ἔλθει καὶ μάλιστα τῆς κυρίως Ἑλλάδος.

Οἱ Πέρσαι προφασίζονται ὅτι ὑποχρεοῦνται νὰ τιμωρήσουν τοὺς Ἑρετριεῖς καὶ τοὺς Ἀθηναίους, διότι ἐβοήθησαν τοὺς ὁμοεθνεῖς των Ἴωνας, οἵτινες εἶχον ἐπαναστατήσῃ διὰ τὴν ἐλευθερίαν των.

Ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχῃ (490 π. Χ.)

102. Ἀφοῦ ὑπέταξαν τὴν Ἑρέτριαν καὶ παρέμειναν ἐκεῖ ὀλίγας ἡμέρας, ἔπλεον πρὸς τὴν Ἀττικὴν. Ἦσαν γεμᾶτοι ἀπὸ πολεμικῶν μένος καὶ ἠλπίζον ὅτι θὰ κάμουν καὶ εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὰ αὐτά, πού ἔκαμαν καὶ εἰς τοὺς Ἑρετριεῖς. Διότι δὲ ὁ Μαραθῶν ἦτο μέρος τῆς Ἀττικῆς καταλληλότατον διὰ ἰππικῶν καὶ ἔκειτο πλησιέστατα τῆς Ἑρετρίας, ὠδήγησεν αὐτοὺς ἐκεῖ ὁ Ἴππίας, ὁ υἱὸς τοῦ Πεισιστράτου.

103. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐξ ἄλλου μόλις ἐπληροφορήθησαν ταῦτα, ἔτρεξαν καὶ αὐτοὶ εἰς τὸν Μαραθῶνα (πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ πατρίου ἐδάφους). Ὡδήγηον αὐτοὺς δέκα στρατηγοί, ἐκ τῶν ὁποίων δέκατος ἦτο ὁ Μιλτιάδης, τοῦ ὁποῦο ὁ πατήρ Κίμων, ὁ υἱὸς τοῦ Στῆσαγόρου, συνέβη νὰ φύγῃ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὸν Πεισίστρατον, υἱὸν τοῦ Ἴπποκράτους...

104. Οὗτος λοιπὸν ὁ Μιλτιάδης ἦλθεν ἀπὸ τὴν Χερσόνησον καὶ ἦτο τότε στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων, ἀφοῦ διέφυγεν δις τὸν θάνατον...

105. Καὶ πρῶτον μὲν, ἐνῶ οἱ στρατηγοὶ ἦσαν ἀκόμῃ εἰς τὴν πόλιν, πέμπουν εἰς τὴν Σπάρτην ὡς κήρυκα τὸν Φειδιππίδην, Ἀθηναῖον τὴν καταγωγὴν, ταχυδρόμον τὸ ἐπάγγελμα. Εἰς αὐτὸν λοιπὸν, ὅπως ὁ ἴδιος ὁ Φειδιππίδης διηγεῖτο καὶ ἀνέφερον εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ἐνεφανίσθη ὁ Πάν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Παρθενίου ὄρους ὑπεράνω τῆς Τεγέας. Τὸν ἐφώναζεν ὁ Πάν μὲ τὸ ὄνομά του δυνατὰ «Φειδιππίδην» καὶ τὸν διέταξε νὰ ἐρωτήσῃ τοὺς Ἀθηναίους, διατὶ δὲν φροντίζουσι ποσῶς δι' αὐτόν, ἐνῶ αὐτὸς ἔχει καλὰς δι' αὐτοὺς διαθέσεις καὶ εἰς πολλὰς ἤδη περιστάσεις τοὺς ἐφάνη χρήσιμος καὶ ἀκόμῃ θὰ τοὺς φανῇ. Καὶ αὐτὰ μὲν οἱ Ἀθηναῖοι ἐπίστευσαν ὅτι εἶναι ἀληθῆ καὶ, ὅταν ἀποκατεστάθησαν τὰ πράγματα δι' αὐτούς, ἔκτισαν κάτω ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολιν ναὸν τοῦ Πανὸς καὶ προσπαθοῦν νὰ τὸν ἐξιλεώσουν μετὰ ἀπὸ αὐτὸ τὸ μῆνυμα μὲ θυσίας κατ' ἔτος καὶ μὲ λαμπαδηδρομίας.

106. Ὁ Φειδιππίδης δὲ τότε, ὁ ὁποῖος ἐστάλη ὑπὸ τῶν στρατηγῶν (καὶ ἀκριβῶς ἰσχυρίσθη ὅτι τοῦ ἐφανερώθη ὁ Πάν), ἐφθασεν ἐντὸς δύο ἡμερῶν ἐκ τῆς πόλεως τῶν Ἀθηναίων εἰς τὴν Σπάρτην. Ὅταν ἐπαρουσιάσθη εἰς τοὺς ἄρχοντας ἔλεγεν· «ὦ Λακεδαιμόνιοι, οἱ Ἀθηναῖοι σᾶς παρακαλοῦν νὰ τοὺς βοηθήσετε καὶ νὰ μὴ ἀφήσετε νὰ ὑποδουλωθῇ ὑπὸ βαρβάρων ἀνθρώπων πόλις ἀρχαιοτάτη τῶν Ἑλλήνων. Καὶ μάλιστα τώρα ἡ Ἐρέτρια ἔχει ὑποδουλωθῆ καὶ ἡ Ἑλλάς ἔχει γίνεαι ἀσθενεστέρα κατὰ μίαν ἀξιόλογον πόλιν». Αὐτὸς λοιπὸν ἀνήγγειλεν εἰς αὐτοὺς ὅσα εἶχεν ἐντολήν. Ἐκεῖνοι ἦσαν μὲν πρόθυμοι νὰ βοηθήσουν τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλὰ τοὺς ἦτο ἀδύνατον ἀμέσως νὰ πράξωσι τοῦτο, διότι δὲν εἶχον τὴν διαθέσιν νὰ παραβοῦν τὸν νόμον. Ἦτο πράγματι ἡ ἐνάτη ἡμέρα τοῦ μηνὸς καὶ τὴν ἐνάτην εἶπον ὅτι δὲν δύνανται νὰ ἐκστρατεύσουν, ἀφοῦ δὲν ἦτο πανσέληνος.

107. Καὶ αὐτοὶ μὲν ἀνέμενον τὴν πανσέληνον. Ὁ δὲ Ἴππίας ὠδήγησε τοὺς βαρβάρους εἰς τὸν Μαραθῶνα... Καὶ ἐνῶ οὗτος ἐπεστάτει εἰς ταῦτα (= τὴν παράταξιν τῶν βαρβάρων) συνέβη νὰ πταρνησθῆ καὶ νὰ βῆξῃ δυνατώτερα ἀπὸ ὅσον ἐσυνήθιζεν. Ἐπειδὴ ἦτο γέρων, οἱ περισσότεροι ὀδόντες του ἐκινουῦντο. Μὲ τὴν βίαν, ποὺ ἔβηξε λοιπόν, ἕνα δόντι ἐτινάχθη ἔξω. Ἐπειδὴ δ' ἐπεσεν αὐτὸ εἰς τὴν ἄμμον, κατέβαλε μεγάλην φροντίδα ἐπὶ πολλὴν ὥραν, διὰ νὰ τὸ εὕρῃ. Ἀφοῦ τὸ δόντι πρὸς λύπην του δὲν ἐφαίνετο, ἀνεστέναξε καὶ εἶπε πρὸς τοὺς παρισταμένους. «Ἡ γῆ αὐτὴ ἐδῶ δὲν εἶναι ἰδική μας καὶ δὲν θὰ δυνηθῶμεν νὰ τὴν ὑποτάξωμεν. Ὅσον μέρος σχεδὸν μοῦ ἀνῆκε, τὸ δόντι μου τὸ κατέχει».

108. Πρὸς βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες ἦσαν παρατεταγμένοι εἰς τὸ τέμενος τοῦ Ἡρακλέους, ἦλθον μὲ ὄλας τῶν τὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις οἱ Πλαταιεῖς, καθόσον οὗτοι εἶχον τεθῆ μόνοι τῶν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Ἀθηναίων, οἱ ὅποιοι καὶ εἶχον ἤδη ἀναλάβει πολλοὺς ἀγῶνας ὑπὲρ αὐτῶν. Εἶχον δὲ προσχωρήσει εἰς τοὺς Ἀθηναίους κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον. Ἐπειδὴ ἐπιέζοντο ὑπὸ τῶν Θηβαίων οἱ Πλαταιεῖς, κατ' ἀρχὰς προσεφέρθησαν εἰς τὸν Κλεομένη, τὸν υἱὸν τοῦ Ἀναξανδρίδου, καὶ εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους, οἱ ὅποιοι ἔτυχε νὰ εὕρισκωνται εἰς τὰ περίχωρα. Αὐτοὶ ὅμως δὲν τοὺς ἐδέχθησαν καὶ τοὺς εἶπαν τὰ ἑξῆς. «Ἡμεῖς κατοικοῦμεν μακρὰν καὶ ἡ βοήθειά μας πιθανὸν νὰ μὴ σᾶς ὠφελήσῃ, διότι εἶναι δυνατόν νὰ κινδυνεύσετε πολλὰ καὶ νὰ ὑποδουλωθῆτε, πρὶν τὸ μάθωμεν ἡμεῖς. Σᾶς συμβουλευόμεν λοιπὸν νὰ προσχωρήσετε εἰς τοὺς Ἀθηναίους, οἱ ὅποιοι καὶ γείτονές σας εἶναι καὶ ἱκανοὶ νὰ σᾶς βοηθήσουν. «Οἱ Λακεδαιμόνιοι συνεβούλευον αὐτὰ ὄχι τόσον ἀπὸ ἀγάπην πρὸς τοὺς Πλαταιεῖς, ὅσον διότι ἤθελον νὰ καταπονοῦν τοὺς Ἀθηναίους μὲ τὸ νὰ ἔρχωνται εἰς ῥῆξιν πρὸς τοὺς Βοιωτοὺς. Οἱ Λακεδαιμόνιοι λοιπὸν ἔδωσαν αὐτὴν τὴν συμβουλήν εἰς τοὺς Πλαταιεῖς. Αὐτοὶ δὲν ἔδειξαν δυσπιστίαν, ἀλλ', ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι ἐτέλουν θυσίας πρὸς τιμὴν τῶν δώδεκα θεῶν, ἐκάθισαν ὡς ἰκέται εἰς τὸν βωμὸν καὶ προσέφεραν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν εἰς τοὺς Ἀθηναίους...

Παρέδωκαν λοιπὸν οἱ Πλαταιεῖς τοὺς ἑαυτοὺς τῶν εἰς τοὺς Ἀθηναίους κατὰ τὸν τρόπον, τὸν ὅποιον ἀνέφερα, καὶ τότε ἦλθον εἰς τὸν Μαραθῶνα, διὰ νὰ τοὺς βοηθήσουν.

109. Αἱ γυνῶμαι τῶν Ἀθηναίων στρατηγῶν ἐδιχάσθησαν. Οἱ

μὲν δὲν ἤθελον νὰ πολεμήσουν λέγοντες ὅτι εἶναι ὀλίγοι, διὰ νὰ συμπλακοῦν μὲ τὸν στρατὸν τῶν Μήδων, οἱ δὲ ἄλλοι, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Μιλτιάδης, προέτρεπον νὰ γίνῃ μάχη. Ἦσαν λοιπὸν διηρημένοι καὶ ἕνεκα τούτου μάλιστα ἐνῆκα ἡ χειροτέρα τῶν γνωμῶν· ἀλλ' ὑπῆρχεν ἐνδέκατος ψηφοφόρος, αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἐξελέγη διὰ κλήρου πολέμαρχος τῶν Ἀθηναίων. Διότι τὸν παλαιὸν καιρὸν οἱ Ἀθηναῖοι ἐδίδον δικαίωμα ψήφου εἰς τὸν πολέμαρχον ἴσον πρὸς τὸ δικαίωμα τοῦ στρατηγοῦ. Τότε πολέμαρχος ἦτο ὁ Καλλίμαχος ὁ Ἀφιδναῖος. Πρὸς αὐτὸν ἦλθεν ὁ Μιλτιάδης καὶ εἶπε τὰ ἐξῆς. «Ἀπὸ σὲ τώρα ἐξαρτᾶται, ὦ Καλλίμαχε, ἢ νὰ υποδουλώσῃς τὰς Ἀθήνας ἢ νὰ καταστήσῃς αὐτὰς ἐλευθέραι καὶ νὰ ἀφήσῃς αἰώνιαν ἀνάμνησιν τοῦ ὀνόματός σου, ἐφόσον θὰ ὑπάρχουν ἄνθρωποι, ὁποῖαν δὲν ἄφησαν οὐδὲ ὁ Ἀρμόδιος καὶ ὁ Ἀριστογείτων. Διότι ἀπὸ τότε ποὺ ὑπάρχουν οἱ Ἀθηναῖοι, μόνον τώρα ἔχουν περιέλθει εἰς μέγιστον κίνδυνον· καὶ ἐὰν μὲν ὑποκύβουν εἰς τοὺς Μήδους, εἶναι ἀποφασισμένον, τί θὰ πάθουν παραδιδόμενοι εἰς τὸν Ἰππίαν· ἂν ὅμως ἡ πόλις αὐτὴ νικήσῃ, ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ γίνῃ πρώτη τῶν Ἑλληνίδων πόλεων. Πῶς λοιπὸν εἶναι δυνατόν νὰ πραγματοποιηθοῦν αὐτὰ καὶ πῶς ἀπὸ σὲ ἀκριβῶς ἐξαρτᾶται νὰ ἔχῃς τὴν κυρίαρχον ἀπόφασιν κατὰ τὴν κρίσιμον ταύτην στιγμήν, ἔρχομαι τώρα νὰ σοῦ ἀναπτύξω.

Αἱ γνώμαι ἡμῶν τῶν δέκα στρατηγῶν ἔχουν διχασθῆ, οἱ μὲν θέλουν νὰ πολεμήσωμεν, οἱ δὲ νὰ μὴ πολεμήσωμεν. Ἐὰν μὲν δὲν πολεμήσωμεν, φοβοῦμαι, μήπως πέσῃ καμμιὰ μεγάλη διχόνοια εἰς τοὺς Ἀθηναίους καὶ κλονίσῃ τὰ φρονήματα αὐτῶν, ὥστε νὰ γίνουν φίλοι τῶν Μήδων. Ἐὰν ὅμως συγκρουσθῶμεν μετὰ τῶν βαρβάρων, πρὶν ἢ διαφθαρῆ ἢ συνείδησις μερικῶν Ἀθηναίων, δυνάμεθα νὰ νικήσωμεν εἰς τὴν μάχην ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι οἱ θεοὶ θὰ εἶναι οὐδέτεροι. Πάντα ταῦτα λοιπὸν τώρα εἰς σὲ στηρίζονται καὶ ἀπὸ σὲ ἐξαρτῶνται. Διότι, ἂν ταχθῆς μὲ τὴν γνώμην μου, θὰ ἔχῃς πατρίδα ἐλευθέραι καὶ πόλιν τὴν πρώτην μεταξὺ τῶν πόλεων τῆς Ἑλλάδος. Ἄν ὅμως προτιμήσῃς τὴν γνώμην ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι μὲ πάντα τρόπον προσπαθοῦν νὰ ἀποτρέψουν τὴν σύγκρουσιν μὲ τοὺς ἐχθρούς, θὰ ἔχῃς τὰ ἐναντία ἀγαθὰ ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἀνέφερα».

110. Διὰ τῶν λόγων τούτων ὁ Μιλτιάδης παίρνει μὲ τὸ μέρος τοῦ τὸν Καλλίμαχον. Ἀφοῦ προσετέθη καὶ ἡ γνώμη τοῦ πολέμαρχου, ἀπεφασίσθη νὰ γίνῃ ἡ μάχη.

Μετά ἀπό αὐτὰ οἱ στρατηγοί, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ὑπὲρ τῆς μάχης, ὅπως ἤρξετο ἡ σειρά ἐκάστου νὰ ἔχη ἐπὶ μίαν ἡμέραν τὴν ἀρχηγίαν, προσέφερον αὐτὴν εἰς τὸν Μιλτιάδην. Οὗτος, ἂν καὶ ἐδέχετο αὐτὴν, δὲν ἐδίδεν ἀκόμη τὴν μάχην, μέχρις ὅτου ἐφθασεν ἡ ἡμέρα τῆς ἰδικῆς του ἀρχηγίας.

111. Ὄταν ὁμως περιῆλθεν εἰς αὐτὸν ἡ ἀρχηγία, τότε πλέον παρετάσσοντο οἱ Ἀθηναῖοι πρὸς μάχην ὡς ἐξῆς. Τοῦ μὲν δεξιοῦ κέρατος ἡγεῖτο ὁ πολέμαρχος Καλλίμαχος. Διότι ὁ νόμος τότε αὐτὸ διέτασεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ὁ πολέμαρχος νὰ ἔχη τὸ δεξιὸν κέρα. Μετὰ τοῦτον παρετάσσοντο αἱ φυλαὶ κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν τῶν σειρὰν καὶ ἡ μία πλησίον τῆς ἄλλης. Τελευταῖοι δὲ παρετάσσοντο, κατέχοντες τὸ ἀριστερὸν κέρα, οἱ Πλαταιεῖς.

Ἀπὸ αὐτὴν τὴν μάχην καὶ ἔπειτα, ὡσάκις οἱ Ἀθηναῖοι κάμνουν θυσίας κατὰ τὰς πανηγύρεις, αἱ ὁποῖαι τελοῦνται κατὰ πενταετίαν, ὁ Ἀθηναῖος κῆρυξ εὐχόμενος λέγει νὰ παρέχουν οἱ θεοὶ τὰ ἀγαθὰ συγχρόνως εἰς τοὺς Ἀθηναίους καὶ εἰς τοὺς Πλαταιεῖς. Ὄταν δὲ παρετάσσοντο οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὸν Μαραθῶνα, συνέβη τὸ ἐξῆς περιέργον. Ἐπειδὴ τὸ μῆκος τῆς Ἑλληνικῆς παρατάξεως ἐπεβάλλετο νὰ εἶναι ἴσον πρὸς τὸ μῆκος τῆς παρατάξεως τῶν Μήδων, τὸ μὲν μέσον αὐτοῦ ἐσχηματίσθη εἰς μικρὸν βάθος ἀνδρῶν καὶ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἦτο ἀσθενεστάτη ἡ Ἑλληνικὴ παράταξις, ἐνῶ τὰ δύο ἄκρα αὐτῆς ἦσαν ἰσχυρότατα ὡς πρὸς τὸ πλῆθος τῶν ἀνδρῶν.

112. Ὄταν εἶχε τελειώσει δι' αὐτοὺς ἡ πρὸς μάχην παράταξις καὶ αἱ θυσίαι ἀπέβησαν εὐνοϊκαί, τότε, μόλις ἐδόθη τὸ σύνθημα τῆς ἐπιθέσεως, οἱ Ἀθηναῖοι τρέχοντες ἐρρίφθησαν κατὰ τῶν βαρβάρων. Τὸ μεταξὺ τῶν δύο στρατῶν διάστημα δὲν ἦτο ὀλιγώτερον τῶν ὀκτῶ σταδίων. Οἱ Πέρσαι ἐξ ἄλλου βλέποντες τοὺς ἀντιπάλους νὰ ἐπέρχωνται τροχάδην παρεσκευάζοντο, διὰ νὰ δεχθοῦν τὴν ἐπίθεσιν. Καὶ ἐνόμιζον ὅτι παραφροσύνη κατέλαβε τοὺς Ἀθηναίους καὶ μάλιστα πάρα πολὺ ὀλεθρία, ὅπως ἐβλεπον αὐτοὺς νὰ εἶναι ὀλίγοι καὶ ὁμως νὰ ἐπιτίθενται ὀρμητικώτατα, χωρὶς νὰ ἔχουν οὔτε ἵππικὸν οὔτε τοξότας. Καὶ αὐτὰ μὲν λοιπὸν ἦσαν τὰ συμπεράσματα τῶν βαρβάρων. Οἱ Ἀθηναῖοι ὁμως, ὅταν συντεταγμένοι ἦλθον εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν βαρβάρων, ἐμάχοντο μετὰ γενναιότητος ἀξίας καὶ ἐγκωμιασθῆ. Διότι πρῶτοι ἐξ ὄλων τῶν ἔσαν ἡμεῖς γνωρίζομεν Ἑλλήνων ἐπετέθησαν με ὀρμὴν κατὰ τῶν πο-

λεμίων, πρώτοι επίσης αντίκρυσαν άτάραχοι τήν Μηδικήν ένδυμασίαν και τούς άνδρας, οί όποιοι έφόρουσν αύτήν. Ένψ μέχρι τότε άκόμη και τώ όνομα τών Μήδων έφοβούντο οί Έλληνες νά άκούσουν.

113. Η μάχη αύτή τοϋ Μαραθώνος διήρκεσε πολύ. Καί εις μέν τώ μέσον τής παρατάξεως, όπου ειχον παραταχθῆ οί ίδιοι οί Πέρσαι και οί Σάκαι, ένίκων οί βάρβαροι και, όπως ήσαν νικηταί εις αύτό τώ σημεϊον, άφοϋ έκαμαν ρήγμα, κατεδίωκον τούς Έλληνας πρós τώ έσωτερικόν. Εις τά δύο όμως άκρα τής παρατάξεως ένίκων οί Άθηναϊοι και οί Πλαταιεΐς. Νικώντες, τούς μέν τραπέντας εις φυγήν βαρβάρους άφινον νά φεύγουν, αύτοί δέ, άφοϋ συνήνωσαν τά δύο κέρατα, έμάχοντο κατ' εκείνων τών βαρβάρων, οί όποιοι ειχον κάμει τώ ρήγμα εις τώ μέσον τής γραμμής αύτών και ένίκων οί Άθηναϊοι. Τούς Πέρσας, πού έτρέποντο εις φυγήν, άκολουθοϋντες έφόνευον μέχρις ότου έφθασαν εις τήν θάλασσαν, ότε έζήτουν πϋρ και έπετίθεντο κατá τών πλοϊων.

114. Εις αύτήν τήν μάχην έφονεύθη άφ' ένός μέν ό πολέμαρχος Καλλιμαχος δείξας μεγάλην άνδρείαν. Άπό τούς στρατηγούς άπέθανεν ό Σησιλαος ό υϊός τοϋ Θρασύλου. Ό Κυνέγειρος ό υϊός τοϋ Εϋφορίωνος άφ' έτέρου, καθ' ήν στιγμήν προσεπάθει νά πιάση έν πλοϊον άπό τήν πρύμναν, έφονεύθη, άφοϋ τοϋ άπεκόπη ή χειρ δια πελέκεως. Έπεσαν επίσης και άλλοι Άθηναϊοι πολλοί και όνομαστοί.

115. Έπτá μέν λοιπόν πλοϊά έκυρίευσαν κατ' αύτόν τόν τρόπον οί Άθηναϊοι. Οί δέ βάρβαροι με τά υπόλοιπα πλοϊά άπέπλευσαν και άφοϋ επήραν άπό τήν νήσον, εις τήν όποιάν τούς ειχον άφήσει, τούς εκ τής Έρετριάς αιχμαλώτους, περιέπλεον τώ Σούνιον θέλοντες νά προλάβουν τούς Άθηναϊους και νά φθάσουν εις τás Άθήνας πρώτοι.

116. Καί οϋτοι μέν περιέπλεον τώ Σούνιον. Οί δέ Άθηναϊοι, με όσην δυνατήν ταχύτητα ειχον εις τούς πόδας, έσπευδον πρós υπεράσπισιν τής πόλεως και έφθασαν, προτοϋ νά έλθουν οί βάρβαροι. Αναχωρήσαντες εκ τοϋ έν Μαραθώνι τεμένους τοϋ Ηρακλέους έφθασαν και έστρατοπέδευσαν εις άλλο τέμενος τοϋ Ηρακλέους, εις εκείνο πού εύρίσκεται εις τώ Κυνόσαργες. Οί βάρβαροι με τά πλοϊά έπλευσαν εις τά άνοικτά τοϋ Φαλήρου (διότι αύτό ήτο τότε τώ έπίνειον τών Άθηναϊων) και, άφοϋ εις αύτό τώ σημεϊον εκράτησαν επ' όλίγον τά πλοϊά ήγκυροβολημένα, άπέπλευσαν όπίσω εις τήν Άσίαν.

117. Εἰς τὴν μάχην ταύτην τοῦ Μαραθῶνος ἀπέθανον ἀπὸ τοὺς βαρβάρους ἕξ χιλιάδες τετρακόσιοι, ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους ἑκατὸν ἐνενηκοντα δύο. Τόσοι μὲν ἔπεσον καὶ ἀπὸ τοὺς δύο ...

120. Ἦλθον δὲ εἰς τὰς Ἀθήνας μετὰ τὴν πανσέληνον δύο χιλιάδες Λακεδαιμόνιοι καὶ εἶχον τόσῃν σπουδῇν νὰ προφθάσουν, ὥστε ἦσαν εἰς τὴν Ἀττικὴν τὴν τρίτην ἡμέραν ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεώς των ἐκ τῆς Σπάρτης. Ἐπειδὴ ἔφθασαν μετὰ τὴν μάχην, ἐπεθύμουν νὰ ἴδουν τοῦλάχιστον τοὺς Μήδους. Μετέβησαν λοιπὸν εἰς τὸν Μαραθῶνα καὶ τοὺς εἶδον. Μετὰ ταῦτα ἐπαινοῦντες τοὺς Ἀθηναίους καὶ τὰ κατορθώματά των ἐπέστρεψαν εἰς Σπάρτην.

ΠΟΛΥΜΝΙΑ

Περίληψις

τῶν πρὸ τῆς Μάχης τῶν Θερμοπυλῶν

Δέκα ἔτη ἀκριβῶς μετὰ τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος (490 π. Χ.) κατόπιν μακρᾶς προπαρασκευῆς, ἣ ὅποια εἶχεν ἀρχίσει ἐπὶ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Δαρείου Α' (520 - 485) π. Χ., ἐξηκολούθησε δὲ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου του Ξέρξου (485 - 465 π. Χ.), οἱ Πέρσαι ἐπεχείρησαν τὴν τρίτην ἐκστρατείαν αὐτῶν πρὸς καθυπόταξιν τῆς Ἑλλάδος. Μέγας στρατὸς 1.800.000 περίπου ἀνδρῶν, τοῦ ὁποίου ἠγεῖται αὐτοπροσώπως ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν, ἐξεκίνησε τὴν ἄνοιξιν τοῦ 480 π. Χ. ἀπὸ τὰς Σάρδεις τῆς Μ. Ἀσίας καὶ διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου, τὸν ὁποῖον ἔξευξαν, καὶ διὰ μέσου τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας, αἱ ὁποῖαι ὑπέκλυαν ἄνευ ἀντιστάσεως, βαδίζει κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Παραλλήλως καὶ μέγας πολεμικὸς στόλος τῶν Περσῶν ἐκ 1200 πλοίων πλέει κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἐνώπιον τοῦ ἐπερχομένου κινδύνου οἱ Ἕλληνες - τὸ πλεῖστον ἐξ αὐτῶν, διότι ὑπάρχον καὶ σπουδαῖαι ἐξαιρέσεις, ὡς π. χ. οἱ Ἀργεῖοι, οἱ Θηβαῖοι καὶ ἄλλοι - συσπειροῦνται, διὰ πρώτην φορὰν ἀπὸ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, εἰς ἐνιαῖον συνασπισμόν, τὸ δὲ συνέδριον αὐτῶν ἐν τῷ Ἴσθμῷ τῆς Κορίνθου ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν Σπαρτιατῶν, εἰς τοὺς ὁποίους οἱ Ἀθηναῖοι χάριν τοῦ γενικοῦ ἐθνικοῦ συμφέροντος παραχωροῦν προθύμως τὰ πρωτεῖα, ἀπεφάσισε τὴν ἀποστολὴν στρατεύματος κατ' ἀρχὰς εἰς τὰ Τέμπη τῆς Θεσσαλίας, ἀκολούθως δὲ εἰς τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν διὰ τὴν ἀναχαιτίσιν τοὺς ἐχθρούς. Ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Λεωνίδας,

ἐπὶ κεφαλῆς 300 Σπαρτιατῶν καὶ 7.000 ἄλλων Ἑλλήνων, ἔρχεται ἐκεῖ, διὰ τὴν ἐμποδίσει τὴν κάθοδον τῶν βαρβάρων. Συγχρόνως καὶ ὁ στόλος τῶν Ἑλλήνων ἐκ 300 πολεμικῶν πλοίων - ἐκ τῶν ὁποίων 150 ἦσαν Ἀθηναϊκὰ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Θεμιστοκλέους - ὑπὸ τὸν Σπαρτιάτην Εὐρυβιάδην πέμπεται εἰς τὸ Ἄρτεμισιον, διὰ τὴν συναντήσῃ τὸν Περσικόν.

Ἡ μάχη τῶν Θερμοπυλῶν (480 π.Χ.)

201. Ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Ξέρξης εἶχε στρατοπεδεύσει εἰς τὴν Μαλίδαι τῆς Τραχινίας καὶ οἱ Ἕλληνες εἰς τὸ στενόν. Ὁ τόπος αὐτὸς ὀνομάζεται ἀπὸ τοὺς περισσοτέρους Ἕλληνας Θερμοπύλαι, ἀπὸ τοὺς ἐντοπίους ὅμως καὶ τοὺς περιοίκους ἀπλῶς Πύλαι. Ἐστρατοπέδευον λοιπὸν οἱ δύο στρατοὶ εἰς αὐτὰ τὰ μέρη καὶ κατεῖχεν ὁ μὲν Ξέρξης τὰ πρὸς Βορρᾶν μέχρι Τραχῖνος, οἱ δὲ Ἕλληνες τὰ πρὸς Νότον.

202. Οἱ Ἕλληνες, ποὺ ἀνέμενον τοὺς Πέρσας εἰς τὸ μέρος αὐτό, ἦσαν οἱ ἐξῆς· τριακόσιοι Σπαρτιᾶται· χίλιοι Τεγεᾶται καὶ Μαντινεῖς· ἑκατὸν εἴκοσιν ἀπὸ τὸν Ὀρχομενὸν τῆς Ἀρκαδίας καὶ χίλιοι ἀπὸ τὴν λοιπὴν Ἀρκαδίαν. Ἀπὸ τὴν Κόρινθον ἦσαν τετρακόσιοι, ἀπὸ τὸν Φλειοῦντα διακόσιοι καὶ ἀπὸ τὰς Μυκήνας ὀγδοήκοντα. Αὐτοὶ ἦσαν ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον. Ἀπὸ τοὺς Βοιωτοὺς ἦσαν ἑπτακόσιοι Θεσπιεῖς καὶ τετρακόσιοι Θηβαῖοι.

203. Προσεκλήθησαν προσέτι καὶ ἦλθον πανστρατιᾶ οἱ Ὀπούντιοι Λοκροὶ καὶ χίλιοι Φωκεῖς. Διότι τοὺς ἐκάλεσαν οἱ Ἕλληνες εἰς βοήθειαν δι' ἀγγελιαφόρων λέγοντες, ὅτι οἱ ἴδιοι μὲν ἔχουν ἔλθει ὡς ἐμπροσθοφυλακὴ τῶν ἄλλων συμμάχων, οἱ ὑπόλοιποι δὲ ἀναμένονται νὰ καταφθάσουν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν, εἶναι δὲ ἀσφαλεῖς ἀπὸ τὸ μέρος τῆς θαλάσσης, διότι φρουρεῖται ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους, τοὺς Αἰγινήτας καὶ τοὺς ἄλλους, ὅσοι ἔχουν ταχθῆ εἰς τὸ ναυτικόν, καὶ δὲν ἔχουν τίποτε νὰ φοβηθοῦν. Ἐξ ἄλλου καὶ ἐκεῖνος, ποὺ ἔρχεται κατὰ τῆς Ἑλλάδος, εἶναι ἄνθρωπος θνητὸς καὶ ὄχι Θεός, δὲν ὑπάρχει δὲ ἄνθρωπος, εἰς τὸν ὅποιον, ἀφ' ὅτου ἐγεννήθη, νὰ μὴ συνέβησαν ἀτυχήματα κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς του, εἰς τοὺς μεγάλους μάλιστα συμβαίνουν τὰ μεγαλύτερα ἀτυχήματα. Εἶναι πεπρωμένον λοιπὸν καὶ αὐτὸς, ποὺ ἔρχεται κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἀφοῦ εἶναι ἄνθρωπος, νὰ πέσῃ κάποτε ἔξω εἰς τὰς προσδοκίας του. Ἀκούοντες λοιπὸν αὐτὰ, ἔσπευδον πρὸς βοήθειαν τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν Τραχῖνα.

204. Οἱ Ἕλληνες εἶχον ἐκεῖ καὶ ἄλλους στρατηγούς, δηλ. κάθε πόλις τὸν ἰδικὸν τῆς, ἀλλ' ὁ πλέον ἐκτιμώμενος καὶ ἀρχηγὸς ὅλου τοῦ στρατεύματος ἦτο ὁ Λεωνίδας, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀναξανδρίδου ἀπὸ τὴν Σπάρτην. Οἱ πρόγονοί του ἀπὸ τὸν πατέρα του πρὸς τὰ ἄνω ἦσαν ὁ Ἀναξανδρίδης, ὁ Λέων, ὁ Εὐρυκρατίδης, ὁ Ἀνάξανδρος, ὁ Εὐρυκράτης, ὁ Πολύδωρος, ὁ Ἀλκαμένης, ὁ Τήλεκλος, ὁ Ἀρχέλαος, ὁ Ἀγησίλαος,

ὁ Δόρυσσοι, ὁ Λεωβότης, ὁ Ἐχέστρατος, ὁ Ἅγις, ὁ Εὐρυσθένης, ὁ Ἀριστόδημος, ὁ Ἀριστόμαχος, ὁ Κλεοδαῖος, ὁ Ὑλλος καὶ ὁ Ἡρακλῆς.

205. Ἦλθε δὲ τότε ὁ Λεωνίδας εἰς τὰς Θερμοπύλας, ἀφοῦ ἐπῆρε τριακοσίους ἀπὸ τοὺς καλυτέρους πολίτας, πού εἶχον ἄρρενα τέκνα. Ἐρχόμενος παρέλαβε καὶ τοὺς Θηβαίους, τοὺς ὁποίους ἀνέφερα προηγουμένως εἰς τὴν ἀπαρίθμησιν καὶ τῶν ὁποίων στρατηγὸς ἦτο ὁ Λεοντιάδης ὁ υἱὸς τοῦ Εὐρυμάχου. Ἔσπευσε δὲ ὁ Λεωνίδας νὰ παραλάβῃ ὁ ἴδιος μόνον αὐτοὺς ἐκ τῶν Ἑλλήνων, διότι κατηγοροῦντο πολὺ, ὅτι μῆδίζουσιν, ὅτι εἶναι δηλαδὴ μὲ τὸ μέρος τῶν Περσῶν. Τοὺς ἐκάλεσε λοιπὸν ὁ ἴδιος νὰ ἔλθουν εἰς τὸν πόλεμον, διὰ νὰ ἴδῃ, ἂν θὰ στείλουν μαζί του στρατὸν ἢ θὰ ἀρνηθοῦν ἐμφανῶς τὴν συμμαχίαν τῶν Ἑλλήνων. Ἐκεῖνοι ὁμοῦς ἔσπειλαν, ἂν καὶ δὲν εἶχον τὰ ἴδια φρονήματα.

206. Οἱ Σπαρτιᾶται λοιπὸν ἔστειλαν τὸν Λεωνίδα καὶ τοὺς τριακοσίους, διὰ νὰ ἐπιστρατευθοῦν καὶ οἱ ἄλλοι σύμμαχοι, ἀφοῦ θὰ τοὺς ἔβλεπον, καὶ νὰ μὴ ταχθοῦν μὲ τὸ μέρος τῶν Περσῶν, ἐὰν ἐμάνθανον ὅτι κάμνουν ἀναβολὰς. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο ἐμπόδιον ἡ ἑορτὴ τῶν Καρνείων⁽¹⁾, ἐσκόπευον, ἀφοῦ κάμουν τὴν ἑορτὴν καὶ ἀφήσουν φρουροὺς εἰς τὴν Σπάρτην, νὰ σπεύσουν κατόπιν πρὸς βοήθειαν πανστρατιᾶ. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι σύμμαχοι ἐσκέπτοντο νὰ ἐνεργήσουν κατὰ τρόπον ἀνάλογον. Διότι συνέβη νὰ συμπέσουν οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες εἰς τὴν ἴδιαν ἐποχὴν. Νομίζοντες λοιπὸν ὅτι ὁ πόλεμος εἰς τὰς Θερμοπύλας δὲν θὰ διεξαχθῇ τόσον ταχέως, ἔστειλαν ἀπλῶς τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν.

207. Ὅταν λοιπὸν ὁ Ξέρξης ἔφθασε πλησίον εἰς τὰς Θερμοπύλας, οἱ Ἕλληνες πού ἐφύλασσαν ἐκεῖ, κατελήφθησαν ἀπὸ φόβον καὶ συνεσκέπτοντο, ἂν ἔπρεπε νὰ ἀποχωρήσουν. Οἱ ἄλλοι Πελοποννήσιοι τότε εἶχον τὴν γνώμην, ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ νὰ φυλάξουν τὸν Ἴσθμόν. Οἱ Φωκεῖς ὁμοῦς καὶ οἱ Λοκροὶ ἠγανάκτησαν διὰ τὴν πρότασιν αὐτὴν καὶ ὁ Λεωνίδας ἀπεφάσισε νὰ παραμείνῃ, ἔστειλε δὲ ἀγγελιαφόρους εἰς τὰς πόλεις, διὰ νὰ ζητήσουν καὶ ἄλλην βοήθειαν, διότι οἱ ἴδιοι ἦσαν ὀλίγοι ἐναντι τῶν Περσῶν.

208. Ἐνῶ δὲ οἱ Ἕλληνες συνεσκέπτοντο, ὁ Ξέρξης ἔστειλεν ἐπι-

(1) Τὰ «Κάρνεια» ἐτελοῦντο εἰς Σπάρτην καὶ ἄλλας δωρικὰς πόλεις πρὸς τιμὴν τοῦ Καρνείου Ἀπόλλωνος κατὰ τὸν μῆνα «Κάρνειον», ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τὸν «Μεταγεινιῶνα» τῶν Ἀθηναίων (15 Αὐγούστου – 15 Σεπτεμβρίου).

πον κατάσκοπον, διὰ νὰ ἴδῃ, πόσοι εἶναι καὶ τί κάμνουν. Διότι εὕρισκό-
μενος ἀκόμη εἰς τὴν Θεσσαλίαν εἶχεν ἀκούσει, ὅτι ἤτο συγκεντρωμένος
ἐκεῖ ὀλίγος στρατὸς καὶ ὅτι ἀρχηγοὶ τοῦ ἦσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ
μάλιστα ὁ Λεωνίδας καταγόμενος ἀπὸ τὸν Ἑρακλέα. Ὅταν ὁ ἵππευ-
οὔτος ἐπλησίασε, παρετήρησεν, ἀλλὰ δὲν διέκρινε βεβαίως ὄλον τὸ στρα-
τόπεδον, διότι τοὺς εὕρισκομένους πρὸς τὰ ἔσω τοῦ τείχους, πού εἶχον
κατασκευάσει οἱ Ἕλληνας, δὲν ἤτο δυνατόν νὰ τοὺς ἴδῃ. Εἶδεν ἡμῶς
τοὺς ἔξω καὶ τὰ ὄπλα των, τὰ ὅποια ἔκειντο ἔμπροσθεν τοῦ τείχους.
Συνέπεσε δὲ νὰ ἔχουν τότε τοποθετηθῇ ἔξω οἱ Λακεδαιμόνιοι. Ἔβλεπε
λοιπὸν ἄλλους ἐξ αὐτῶν νὰ γυμνάζωνται, ἄλλους νὰ κτενίζον τὴν κό-
μην των. Παρατηρῶν αὐτὰ ἐθαύμαζε καὶ ὑπελόγιζε τὸν ἀριθμὸν των.
Ἀφοῦ ἐξηκρίβωσεν ὅλα αὐτὰ, ἐπέστρεψεν ὀπίσω ἀνεόχλητος, διότι
κανεὶς ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας δὲν τὸν κατεδίωξεν οὔτε τοῦ ἔδωσε σημα-
σίαν. Ἀφοῦ ἐφθασε ὀπίσω, διηγήθη εἰς τὸν Ξέρξην ὅλα ὅσα εἶχεν ἴδει.

209. Ὁ Ξέρξης ὅμως ἀκούσας αὐτὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐννοήσῃ, τί
πράγματι συνέβαινε, δηλ. ὅτι ἡτοιμάζοντο νὰ ἀποθάνουν καὶ νὰ φο-
νεύσουν ὅσους δυνηθῶν. Καὶ ἐπειδὴ ἡ διαγωγὴ των τοῦ ἐφαίνετο γελοία,
ἐκάλεσε τὸν Δημάρατον (1), ὁ ὅποιος εὕρισκετο εἰς τὸ στρατόπεδόν του
καὶ, ὅταν ἤλθε, τὸν ἠρώτησε δι' ὅλα αὐτὰ. Ἐκεῖνος δὲ εἶπεν· «Ἔχεις
ἀκούσει καὶ ἄλλοτε, ὅταν ἐξεκινήσαμεν διὰ τὴν Ἑλλάδα, νὰ ὀμιλῶ διὰ
τοὺς ἀνθρώπους αὐτούς· καὶ ὅταν μὲ ἤκουσες, ἐγέλασες δι' ἐμέ, διότι
σοῦ εἶπα, ποίαν ἔκβασιν πρόβλεπον, ὅτι θὰ ἔχουν τὰ πράγματα. Εἰς
ἐμέ, βασιλεῦ, εἶναι πολὺ δύσκολον ἔργον νὰ χρησιμοποιοῦ τὴν ἀλήθειαν
ἐνώπιόν σου· ὅμως ἀκουσον καὶ τώρα. Οἱ ἄνδρες αὐτοὶ ἔχουν ἔλθει, διὰ
νὰ πολεμήσουν μὲ ἡμᾶς διὰ τὸ στενὸν καὶ ἐτοιμάζονται δι' αὐτό. Ὑπάρχει
δὲ εἰς αὐτούς ὁ ἐξῆς νόμος· ὅταν πρόκειται νὰ διακινδυνεύουν τὴν ζωὴν
των, στολίζουν τὰς κεφαλὰς των. Γνώριζε δὲ ὅτι, ἂν καθυποτάξῃς
αὐτούς καὶ ὅσους ὑπολείπονται εἰς τὴν Σπάρτην, δὲν ὑπάρχει ἄλλο ἔθνος
εἰς τὸν κόσμον, τὸ ὅποιον νὰ ἀντισταθῇ ἐναντίον σου. Διότι τώρα βα-
δίξεις ἐναντίον τοῦ λαμπροτέρου βασιλείου τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐναντίον
τῶν γενναιοτέρων ἀνδρῶν». Εἰς τὸν Ξέρξην ὅμως οἱ λόγοι οὗτοι ἐφαί-
νοντο ἐντελῶς ἀπίστευτοι καὶ τὸν ἠρώτα πάλιν ἐκ δευτέρου, μὲ ποῖον
τρόπον, ἀφοῦ εἶναι τόσον ὀλίγοι, θὰ πολεμήσουν ἐναντίον τοῦ στρατοῦ

(1) Βασιλεὺς τῆς Σπάρτης (510 - 491 π. Χ.), ἐκθρονισθεὶς καὶ καταφυγὼν
εἰς τὸν Μέγαν Βασιλέα τῶν Περσῶν.

του. Καὶ ὁ Δημάρατος εἶπεν «Βασιλεῦ νὰ μὲ θεωρῆς ψεύστην, ἂν τὰ πράγματα δὲν συμβοῦν, ὅπως ἐγὼ λέγω».

210. Ἀλλὰ μὲ αὐτοὺς τοὺς λόγους δὲν ἔπεισε τὸν Ξέρξην. Οὗτος ἄφησε νὰ περάσουν τέσσαρες ἡμέραι ἐλπίζων πάντοτε, ὅτι οἱ Ἕλληνας θὰ ἀποχωρήσουν. Τὴν πέμπτην ὅμως ἡμέραν, ἐπειδὴ δὲν ἐπεμακρύνοντο, ἀλλ' ἔδιδον τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι κατεχόμενοι ἀπὸ ἀναίδειαν καὶ ἀνοησίαν θὰ παρέμενον, ὀργισθεῖς ἐξαπέστειλεν ἐναντίον των τοὺς Μῆδους καὶ τοὺς Κισσίους⁽¹⁾ καὶ ἔδωσε τὴν ἐντολὴν νὰ τοὺς συλλάβουν καὶ νὰ τοὺς φέρουν ἐνώπιόν του ζώντας. Καθὼς λοιπὸν ἐπέπεσαν οἱ Μῆδοι κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐφονεύοντο πολλοί, ἄλλοι ἐπῆρχοντο καὶ δὲν ἔπαυον παρὰ τὰς μεγάλας ἀπωλείας των. Καὶ ἐγένετο εἰς ὅλους φανερόν καὶ εἰς τὸν ἴδιον βεβαίως τὸν βασιλέα, ὅτι πολλοὶ ἦσαν οἱ ἄνθρωποι, ὀλίγοι ὅμως οἱ ἀληθεῖς πολεμισταί. Διήρκεσε δὲ ἡ μάχη ὅλην τὴν ἡμέραν.

211. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Μῆδοι ἐδεινοπάθουν, αὐτοὶ μὲν ὑπεχώρησαν, τοὺς διεδέχθησαν δὲ οἱ Πέρσαι ἐκεῖνοι, τοὺς ὁποίους ὁ βασιλεὺς ὠνόμαζεν Ἀθανάτους⁽²⁾ καὶ ἀρχηγὸς των ἦτο ὁ Ὑδάρνης· προέβλεπεν ὅτι οὗτοι θὰ ἐνίκων εὐκόλως. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ συγκρουσθέντες μὲ τοὺς Ἕλληνας δὲν εἶχον μεγαλύτεραν ἐπιτυχίαν ἀπὸ τοὺς Μῆδους· διότι ἐμάχοντο εἰς στενὸν μέρος, εἶχον δόρατα μικρότερα καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ χρησιμοποιήσουν τὴν ἀριθμητικὴν ὑπεροχὴν των. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἐμάχοντο κατὰ τρόπον θαυμάσιον καὶ ἔδειξαν μὲ διαφόρους τρόπους, τί δύνανται νὰ πράξουν εἰς τὸν πόλεμον ἄνθρωποι ἐξησχημένοι ἐναντίον ἀνασκήτων· καὶ ὁσάκις ἔστρεφον τὰ νῶτα ὅλοι μαζὶ δῆθεν διὰ νὰ φύγουν, οἱ βάρβαροι, καθὼς τοὺς ἔβλεπον, νὰ φεύγουν, ἐπῆρχοντο μὲ φωνὰς καὶ πάταγον, ἀλλὰ μόλις τοὺς ἐπλησίαζον, ἔστρεφον ἀποτόμως ἐναντίον των καὶ μὲ τὴν μεταστροφὴν αὐτὴν ἐφόνευσαν ἀναριθμητὸν πλῆθος Περσῶν. Ἐφονεύοντο δὲ ὀλίγοι καὶ ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτας. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Πέρσαι παρὰ τὰς προσπάθειάς των, ἐπιτιθέμενοι κατὰ τάγματα καὶ μὲ πάντα τρόπον, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ καταλάβουν οὔτε μέρος τοῦ στενοῦ, ὑπεχώρησαν.

212. Κατὰ τὰς ἐφόδους αὐτάς ὁ βασιλεὺς λέγεται, ὅτι ἀνεπήδησε τρεῖς φορές ἀπὸ τὸν θρόνον του, διότι ἐφοβήθη διὰ τὸν στρατὸν του.

(1) Κάτοικοι τῆς Κισσίας ἢ Σουσιανῆς, ἧς πρωτεύουσα τὰ Σοῦσα.

(2) Ἐπίλεκτον τμήμα τοῦ περσικοῦ στρατοῦ.

Τοιουτοτρόπως λοιπόν ἐπολέμησαν τότε. Ἄλλὰ καὶ τὴν ἐπομένην οἱ βάρβαροι δὲν κατώρθωσαν τίποτε καλύτερον. Διότι ἔκαμαν τὴν ἐπίθεσιν των μὲ τὴν ἐλπίδα, ὅτι οἱ Ἕλληνες, πού ἦσαν ὀλίγοι, θὰ εἶχον πλέον ὄλοι τραυματισθῆ καὶ δὲν θὰ ἦσαν εἰς θέσιν νὰ συμπλακοῦν καὶ νὰ προβάλλουν ἀντίστασιν. Οἱ Ἕλληνες ὅμως ἐμάχοντο τοποθετημένοι κατὰ πόλεις καὶ κατὰ τάγματα, τὰ ὅποια ἐνηλλάσσοντο· πλὴν τῶν Φωκίων, οἱ ὅποιοι εἶχον σταλῆ εἰς τὸ ὄρος, διὰ νὰ φυλάξουν τὴν ἀτραπὸν. Οἱ δὲ Πέρσαι, ἐπειδὴ δὲν εὕρισκον τίποτε διαφορετικὸν ἀπὸ ὅ,τι εἶχον παρατηρήσει κατὰ τὴν προηγουμένην ἡμέραν, ὑπεχώρησαν.

213. Ἄλλ' ἐνῶ ὁ βασιλεὺς εὕρισκετο εἰς ἀμυχανίαν, τί νὰ κάμῃ εἰς τὴν παροῦσαν περίστασιν, ἐνεφανίσθη ἐνώπιόν του ὁ Ἐφιάλτης, ὁ υἱὸς τοῦ Εὐρυδήμου, Μαλιεύς, ὁ ὅποιος ἐλπίζων ὅτι θὰ ἀποκομίσῃ δι' αὐτὸ σπουδαῖόν τι κέρδος, τοῦ ἀπεκάλυψε τὴν ἀτραπὸν, ἣ ὅποια ὠδήγει διὰ τοῦ ὄρους εἰς τὰς Θερμοπύλας, καὶ ἔγινε τοιουτοτρόπως αἰτία τῆς καταστροφῆς, ἐκείνων πού ἐπολέμησαν τότε ἐκεῖ.

215. Ὁ δὲ Ξέρξης, ἐπειδὴ τοῦ ἤρεσαν ὅσα ὑπεσχέθη νὰ φέρῃ εἰς πέρας ὁ Ἐφιάλτης, ἀμέσως πλήρης χαρᾶς ἀπέστειλε τὸν Ὑδάρνη μὲ τὸ στρατιωτικὸν του σῶμα. Ἐξεκίνησαν δὲ κατὰ τὸ βράδου ἀπὸ τὸ στρατόπεδον.

216. Ἴδου ἡ περιγραφὴ τῆς ἀτραποῦ αὐτῆς. Ἀρχίζει ἀπὸ τὸν ποταμὸν Ἀσωπὸν, ὁ ὅποιος διέρχεται διὰ τῆς χαράδρας, ὀνομάζονται δὲ τὸ ὄρος αὐτὸ καὶ ἡ ἀτραπὸς μὲ τὸ αὐτὸ ὄνομα, Ἀνόπαια. Προχωρεῖ δὲ ἡ ἀτραπὸς παραλλήλως πρὸς τὴν ράχιν τοῦ βουνοῦ καὶ φθάνει εἰς τὴν πόλιν Ἀλπηνόν, πρῶτην πόλιν τῶν Λοκρῶν πρὸς τὸ μέρος τῶν Μαλιέων, καὶ εἰς τὸν βράχον τοῦ Μελαμπύγου καὶ τὰς Ἐδρας τῶν Κερκῶπων,⁽¹⁾ ὅπου εἶναι τὸ στενώτερον μέρος τῆς.

217. Ἀπὸ αὐτὴν λοιπὸν τὴν ἀτραπὸν, ὅπως τὴν περιέγραψα, οἱ Πέρσαι, ἀφοῦ ἐπέρασαν τὸν Ἀσωπὸν, ἐβάδιζον ὅλην τὴν νύκτα, ἔχοντες δεξιᾷ μὲν τὰ ὄρη τῆς Οἴτης, ἀριστερᾷ δὲ τὰ βουνὰ τῆς Τραχίνος. Καὶ μόλις ἤρχιζεν ἡ αὐγὴ, ἔφθασαν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους. Εἰς αὐτὸ τὸ μέρος τοῦ βουνοῦ ἐφρούρουν, ὅπως τὸ ἔχω δηλώσει προηγουμένως,

(1) Μυθικὰ πρόσωπα· εἶχον κλέψει τὰ ὄπλα τοῦ Ἡρακλέους, ἐνῶ ἐκοιμᾶτο.

χίλιοι όπλίται Φωκεῖς προστατεύοντες τήν χώραν των καί φυλάσσοντες τήν άτραπόν. Διότι τήν κάτω διάβασιν έφύλασσον έκεινοι, τούς όποιους έχω αναφέρει· τήν άτραπόν όμως εις τό βουνόν άνέλαινον τήν ύποχρέωσιν έναντι τοῦ Λεωνίδου έκουσίως νά φυλάζουν οί Φωκεῖς.

218. Ίδου δέ πώς άντελήφθησαν οί Φωκεῖς τούς Πέρσας, ότι ειχον αναβῆ. Άναβαίνοντες δηλ. τό όρος, πού ἦτο όλον γεματόν από δρύς, κατ' άρχάς έμενον άπαρατήρητοι. Ήτο όμως νηνεμία καί έπειδή έγινε πολὺς θόρυβος, όπως ἦτο φυσικόν, άφοῦ ύπῆρχον πολλά φύλλα δένδρων έσκορπισμένα ύπό τούς πόδας των, άνεπήδησαν όρθιοι οί Φωκεῖς καί ένεδύοντο τά όπλα των. Οί δέ Πέρσαι, καθώς ειδον άνθρώπους ένδυομένους τά όπλα των, ήπόρησαν· διότι ένῶ ἤλπιζον, ότι δέν θά παρουσιασθῆ τίποτε εις τόν δρόμον των, αἴφνης συνήντησαν στρατόν. Ό Ύδάρνης τότε, φοβηθείς μήπως οί Φωκεῖς ειναί Λακεδαιμόνιοι, ήρώτησε τόν Ήφιάλτην από πού ειναί ό στρατός, πληροφορηθείς δέ τήν αλήθειαν παρέταξε τούς Πέρσας πρὸς μάχην. Οί Φωκεῖς όμως, καθώς έβάλλοντο με πολλά καί πυκνά βέλη, ήρχισαν νά φεύγουν πρὸς τήν κορυφήν τοῦ βουνουῦ πιστεύοντες, ότι έξ άρχῆς ειχον έκκινήσει έναντίον των, καί ἦσαν έτοιμοι νά αποθάνουν. Αὐτά λοιπόν ειχον εις τόν νοῦν των· αλλά οί Πέρσαι με τόν Ήφιάλτην καί τόν Ύδάρνην δέν έδωσαν πλέον καμμίαν σημασίαν εις τούς Φωκεῖς καί κατέβαινον ταχέως από τό όρος.

219. Εἰς τούς "Ελληνας δέ, πού ἦσαν εις τās Θερμοπύλας, πρῶτον μεν ό μάντις Μεγιστίας, άφοῦ παρατήρησε τά σπλάχνα τῶν θυμάτων, προεῖπε τόν θάνατον, ό όποιος επέκειτο εις αὐτούς κατὰ τά έξημερώματα. "Επειτα ἦσαν οί αὐτόμολοι, πού άνήγγειλαν τήν κυκλωτικὴν κίνησιν τῶν Περσῶν. Καί αὐτοί μεν έφεραν τήν ειδησιν, ένῶ άκόμη ἦτο νύξ· τρίτοι όμως οί σκοποὶ τῆς ήμέρας, πού έσπευσαν τροχάδην από τά ύψηλά μέρη, ένῶ πλέον έξημέρωνε. Τότε συνεσκέπτοντο οί "Ελληνες καί αἱ γυνῶμαί των έδιχάζοντο. Διότι άλλοι μεν δέν ἤθελον νά έγκαταλείψουν τήν θέσιν, όπου έτάχθησαν, άλλοι δέ άντέτεινον. Κατόπιν αὐτοῦ χωρισθέντες άλλοι μεν έφευγον καί διασκορπισθέντες κατηυθύνοντο πρὸς τās πόλεις των, άλλοι δ' έξ αὐτῶν ἦσαν έτοιμοι νά μείνουν εκεί με τόν Λεωνίδαν.

220. Λέγεται επίσης, ότι ό ίδιος ό Λεωνίδας τούς απέπεμψεν επίτηδες, δια νά αποφύγουν τόν θάνατον. Ό ίδιος όμως καί οί παρόντες

ἐκ τῶν Σπαρτιατῶν δὲν ἦτο εὐπρεπὲς νὰ ἐγκαταλείβουν τὴν θέσιν, τὴν ὁποίαν ἤλθον ἐξ ἀρχῆς νὰ φυλάξουν. Τὴν γνώμην αὐτὴν κατ' ἐξοχὴν συμμερίζομαι· ὅτι δηλ. ὁ Λεωνίδας, ὅταν ἀντελήφθη, ὅτι οἱ σύμμαχοι ἦσαν ἀπρόθυμοι καὶ δὲν ἤθελον νὰ διακινδυνεύουν μαζί του, τοὺς διέταξε νὰ ἀπέλθουν· ὁ ἴδιος ὅμως δὲν ἦτο πρόπον νὰ ἀποχωρήσῃ· τοῦναντίον ἐὰν ἔμεινεν ἐκεῖ, θὰ ἄφινεν ὀπίσω του μέγα κλέος καὶ ἡ εὐδαιμονία τῆς Σπάρτης δὲν θὰ ἐξηλείφετο. Διότι εἶχε χρησιμοδοτηθῆ εἰς τοὺς Σπαρτιάτας ὑπὸ τῆς Πυθίας, ὅταν ἐζήτησαν χρησὸν διὰ τὸν πόλεμον εὐθὺς κατὰ τὴν ἔναρξίν του, ὅτι ἢ ἡ Λακεδαιμῶν θὰ καταστραφῆ ἀπὸ τοὺς βαρβάρους ἢ ὁ βασιλεὺς των θὰ ἀπολεσθῆ... Αὐτὸν λοιπὸν τὸν χρησὸν ἔχων ὑπ' ὄψει του ὁ Λεωνίδας καὶ ἐπιθυμῶν νὰ ἀφήσῃ τὴν δόξαν εἰς μόνους τοὺς Λακεδαιμονίους, ἀπέπεμψε, νομίζω, τοὺς συμμάχους μᾶλλον· καὶ ὄχι ὅτι διαφωνήσαντες ἔφυγον τόσον ἀκόσμως ὅσοι ἀνεχώρησαν.

221. Ἀπόδειξις δὲ μεγίστη κατ' ἐμὲ ὑπῆρξε τὸ ἐξῆς, ὅτι δηλ. καὶ τὸν μάντιν Μεγιστίαν τὸν Ἀκαρνᾶνα... προσεπάθησε νὰ τὸν ἀποπέμψῃ, διὰ νὰ μὴ ἀπολεσθῆ μαζί του. Ἄλλ' ἐκεῖνος, διαπαχθεὶς νὰ ἀποχωρήσῃ, δὲν ἠθέλησε νὰ φύγῃ ὁ ἴδιος, ἀπεμάχρυνεν ὅμως τὸν υἱὸν του, ποῦ ἐξεστράτευε μαζί του καὶ ἦτο μονογενής.

222. Οἱ σύμμαχοι λοιπὸν, οἱ ὁποῖοι διετάχθησαν νὰ φύγουν, ὑπήκουσαν εἰς τὸν Λεωνίδα καὶ ἀνεχώρησαν, μόνοι δὲ οἱ Θεσπιεῖς καὶ οἱ Θηβαῖοι, ἔμειναν μὲ τοὺς Λακεδαιμονίους, οἱ μὲν Θηβαῖοι ἀκουσίως, διότι ὁ Λεωνίδας τοὺς ἐκράτει ὡς ὁμήρους, οἱ Θεσπιεῖς ὅμως μὲ μεγάλην προθυμίαν καὶ ἠρνήθησαν νὰ ἐγκαταλείβουν τὸν Λεωνίδα καὶ ἐκεῖνους, ποῦ ἦσαν μαζί του, καὶ νὰ φύγουν· ἔμειναν λοιπὸν καὶ ἀπέθανον μαζί· στρατηγὸς των δὲ ἦτο ὁ Δημόφιλος, υἱὸς τοῦ Διαδρόμου.

223. Ὁ Ξέρξης, ἀφοῦ ἔκαμε σπονδὴν κατὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, ἀνέμενε μέχρι τῆς ὥρας, καθ' ἣν εἶναι συνήθως πλήρης ἡ ἀγορὰ (1), καὶ τότε διέταξεν ἔφοδον· διότι τοῦτο εἶχε παραγγείλει ὁ Ἐφιάτης· καθ' ὅσον ἡ κατὰ βαςὶς ἀπὸ τὸ ὄρος ἦτο συντομωτέρα καὶ ἡ ἔκτασις, ποῦ ἔπρεπε τώρα νὰ διανύσουν, ἦτο μικροτέρα ἀπὸ τὸν κύκλον, ποῦ ἐχρειάσθη

(1) Ἀγορῆς πληθώρα = ἀγορὰ πλήθουσα = ἀπὸ 10 μέχρι 12 ὥρας π. μ.

νά κάμουν κατά τὴν ἐκκίνησιν καὶ τὴν ἀνάβασιν. Καὶ οἱ μὲν βάρβαροι μὲ τὸν Ξέρξην ἐπλησίαζον, οἱ δὲ Ἕλληνες μὲ τὸν Λεωνίδα, ὡς ἄνθρωποι τοῦ ἐβάδιζον πρὸς τὸν θάνατον, ἐπροχώρησαν πολὺ περισσότερον ἀπὸ τὰς προηγουμένας ἡμέρας εἰς τὸ εὐρύτερον μέρος τοῦ αὐχένος. Διότι τὸ ὄχυράμα τοῦ τείχους ἐφυλάσσετο καὶ οἱ Ἕλληνες κατὰ τὰς προηγουμένας ἡμέρας ἐμάχοντο ἐξερχόμενοι ἀπ' ἐκεῖ εἰς τὰς στενοπορίας. Τότε ὅμως συνεκρούσθησαν ἔξω τῶν στενῶν καὶ ἐπιπτον ἀναριθμητοὶ ἀπὸ τοὺς βαρβάρους, διότι οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ταγμάτων κρατοῦντες μαστίγια τοὺς ἐμάστιζον παρακινοῦντες συνεχῶς πρὸς τὰ πρόσω. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἐπιπτον εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐπνίγοντο καὶ ἀκόμη πολὺ περισσότεροι κατεπατοῦντο ζῶντες ὁ εἰς ἀπὸ τὸν ἄλλον· καὶ οὐδεμίαν προσοχὴν ἔδιδε κανεὶς εἰς τοὺς ἀποθνήσκοντας. Οἱ δὲ Ἕλληνες γνωρίζοντες ὡς βέβαιον τὸν θάνατόν των ἐξ αἰτίας ἐκείνων, τοὺ ἤρχοντο ὀπισθεν ἀπὸ τὸ ὄρος, ἀνέπτυσσον τὸ μέγιστον τῆς σωματικῆς των δυνάμεως ἐναντίον τῶν βαρβάρων περιφρονοῦντες τὸν κίνδυνον καὶ πλήρεις μανίας.

224. Τὰ δόρατα τῶν περισσοτέρων ἐθραύσθησαν, ἐφόνευον δὲ τοὺς Πέρσας διὰ τῶν ξιφῶν. Εἰς τὴν φάσιν αὐτῆς τῆς μάχης ἔπεσε νεκρὸς καὶ ὁ Λεωνίδας ἀναδειχθεὶς ἕξοχος ἀνὴρ διὰ τὴν ἀνδρείαν του· ἔπεσαν δὲ μαζί του καὶ ἄλλοι ὀνομαστοὶ ἐκ τῶν Σπαρτιατῶν, τῶν ὁποίων ἐγὼ ὡς ἀνδρῶν ἀξίων μνήμης ἔμαθον τὰ ὀνόματα, ἔμαθον δὲ τὰ ὀνόματα καὶ ὅλων τῶν τριακοσίων. Καὶ ἀπὸ τὸ μέρος τῶν Περσῶν ἔπεσαν νεκροὶ τότε καὶ ἄλλοι πολλοὶ καὶ ὀνομαστοί, μεταξύ αὐτῶν δὲ καὶ δύο υἱοὶ τοῦ Δαρείου, ὁ Ἀβροκόμης καὶ ὁ Ὑπεράνθης, οἱ ὁποῖοι εἶχον γεννηθῆ ἀπὸ τὸν Δαρεῖον καὶ τὴν Φαρταγούνην, θυγατέρα τοῦ Ἀρτάνου· ἦτο δὲ ὁ Ἀρτάνης ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως Δαρείου, υἱὸς δὲ τοῦ Ὑστάσπου.

225. Δύο λοιπὸν ἀδελφοὶ τοῦ Ξέρξου ἐφονεύθησαν μαχόμενοι ἐκεῖ καὶ διὰ τὸν νεκρὸν τοῦ Λεωνίδου συνήφθη ἀγρία πάλη Περσῶν καὶ Λακεδαιμονίων, ἕως ὅτου οἱ Ἕλληνες διὰ τῆς ἀνδρείας των τὸν ἀπέσπασαν, ἔτρεψαν δὲ εἰς φυγὴν τέσσαρας φορὰς τοὺς ἀντιπάλους. Τοῦτο ἐξηκολούθησε, μέχρις ὅτου ἐνεφανίσθησαν οἱ ὀδηγούμενοι ἀπὸ τὸν Ἐφιάτην. Τότε πλέον, μάλιστα οἱ Ἕλληνες τοὺς ἀντελήφθησαν, ἤλλαξεν ἡ μορφή τῆς μάχης. Διότι ὑπεχώρησαν εἰς τὸ στενὸν μέρος τῆς ὁδοῦ καί, ἀφοῦ διῆλθον πάλιν τὸ τεῖχος, ἦλθον καὶ ἐτοποθετήθησαν εἰς τὸ ὕψωμα ὅλοι

οἱ ἄλλοι μαζί πλὴν τῶν Θηβαίων. Εὐρίσκεται δὲ τὸ ὕψωμα εἰς τὴν εἴσο-
δον τοῦ στενοῦ, ὅπου τώρα ἴσταται ὁ λίθινος λέων πρὸς τιμὴν τοῦ Λεω-
νίδου. Εἰς αὐτὸν τὸν χώρον, ἐνῶ ἡμύνοντο μὲ μαχαίρας—εἰς ὄσους ἐξ
αὐτῶν ὑπῆρχον—καὶ μὲ τὰς χεῖράς των καὶ τὰ στόματά των, τοὺς
κατέχωσαν οἱ βάρβαροι βάλλοντες, ἄλλοι μὲν κατὰ μέτωπον καταδιώ-
ξαντες καὶ κρημνίσαντες τὸ ὀχύρωμα τοῦ τείχους, οἱ δὲ ἄλλοι περι-
κυκλώσαντες αὐτοὺς περίξ ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη.

226. Ἄν καὶ τοιοῦτοι ὑπῆρξαν οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ Θεσπιεῖς,
παρὰ ταῦτα ἀνδρειότατος πάντων λέγεται, ὅτι ὑπῆρξεν ὁ Σπαρτιάτης
Διηνέκης, διὰ τὸν ὁποῖον λέγουν, ὅτι εἶπε τὸν ἐξῆς λόγον πρὸ τῆς συμ-
πλοκῆς τῶν Ἑλλήνων μὲ τοὺς Μήδους, ὅταν ἤκουσεν ἀπὸ κάποιον
Τραχίνιον, ὅτι οἱ βάρβαροι εἶναι τόσον πολλοί, ὥστε, ὅταν ρίπτουν τὰ
βέλη των, σκεπάζουν μὲ τὸ πλῆθος των τὸν ἥλιον· ἐκεῖνος χωρὶς νὰ
ταραχθῆ δι' αὐτὸ καὶ ἀδιάφορος διὰ τὸ πλῆθος τῶν Περσῶν εἶπε· «Πόσον
εὐχαρίστους εἰδήσεις μᾶς λέγει ὁ ξένος ἀπὸ τῆν Τραχίνα, ἀφοῦ, ἐάν οἱ
Μῆδοι σκεπάζουν τὸν ἥλιον μὲ τὰ βέλη των, θὰ πολεμήσωμεν ὑπὸ σκιάν
καὶ ὄχι ὑπὸ τὸν ἥλιον!»⁽¹⁾ Αὐτοὺς καὶ ἄλλους ὁμοίους λόγους λέγουν ὅτι
ἄφησεν ὁ Λακεδαιμόνιος Διηνέκης ὡς μνημεῖα διὰ τὸ μέλλον.

228. Πρὸς τιμὴν τούτων, ποὺ ἐτάφησαν ἀκριβῶς ἐκεῖ ὅπου ἔπεσαν,
καὶ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἐφονεύθησαν προηγουμένως, δηλ. πρὶν ἀναχωρή-
σουν οἱ ἀποπεμφθέντες ὑπὸ τοῦ Λεωνίδου, ἔχουν χαραχθῆ ἐπιγράμματα
ποὺ λέγουν τὰ ἐξῆς·

«Ἀντιμετώπισαν ἐδῶ τριακόσιες μυριάδες
ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον οἱ τέσσαρες χιλιάδες»⁽²⁾.

Καὶ αὐτὸ μὲν τὸ ἐπίγραμμα ἔχει χαραχθῆ δι' ὅλους διὰ τοὺς Σπαρ-
τιάτας ὁμοῦς ἰδιαιτέρως τὸ ἐξῆς·

«Διαβάτη, δῶσε μῆνυμα στῶν Σπαρτιατῶν τὴν πόλι.
ὅτι πιστοὶ στὸ νόμο τους ἐδῶ ἐπέσαμε ὄλοι»⁽³⁾.

Μὲ τὰ ἐπιγράμματα αὐτὰ καὶ μὲ στήλας τοὺς ἐτίμησαν οἱ Ἄμφι-
κτύονες.

(1) Ὑπὸ σκιῇ ἔσοιτο πρὸς αὐτοὺς ἡ μάχη καὶ οὐκ ἐν ἡλίῳ.

(2) «Μυριάσιν ποτὲ τᾶδε τριακοσίαις ἐμάχοντο
ἐκ Πελοποννήσου χιλιάδες τέτταρες»

(3) «Ὡ ξεῖν', ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις ὅτι τῆδε
κείμεθα τοῖς κείνων βήμασι πειθόμενοι».

229. Λέγεται δέ, ὅτι δύο ἐκ τῶν τριακοσίων αὐτῶν, ὁ Εὐρυτος καὶ ὁ Ἀριστόδημος εὗρισκοντο εἰς τοὺς Ἀλπηνοὺς, διότι ἐπασχον ἀπὸ βαρεῖαν ὀφθαλμίαν. Ἐξ αὐτῶν ὁ Εὐρυτος πληροφορηθεὶς τὴν κυκλωτικὴν πορείαν τῶν Περσῶν διέταξε τὸν δοῦλόν του νὰ τὸν ὀδηγήσῃ πρὸς τοὺς μαχομένους καὶ ἐκεῖ ἐρρίφθη εἰς τὴν μάχην καὶ ἐφονεύθη. Ὁ Ἀριστόδημος ὁμοίως, ὁ ὁποῖος κατελήφθη ἀπὸ δειλίαν, ἐπέζησεν.

231. Ἐπιστρέψας δὲ εἰς τὴν Λακεδαίμονα ὁ Ἀριστόδημος εὗρεν ὄνειδισμούς καὶ περιφρόνησιν, ἡ δὲ ἀτίμωσις τὴν ὁποῖαν ὑφίστατο ἤτο ἡ ἐξῆς· οὔτε πῦρ τοῦ ἐδίδε κανεὶς διὰ νὰ ἀνάψῃ, οὔτε συνωμίλει μαζί του, ἤκουε δὲ ὄνειδισμούς καλούμενος «ὁ δειλὸς Ἀριστόδημος»⁽¹⁾. Ἄλλ' οὗτος εἰς τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν ἐπηνόρθωσεν ὅλην τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποῖαν κατηγορεῖτο.

232. Λέγεται ὁμοίως, ὅτι καὶ ἄλλος ἐκ τῶν τριακοσίων ἀποσταλεὶς ὡς ἀγγελιαφόρος εἰς τὴν Θεσσαλίαν ἐσώθη, ὠνομάζετο δὲ Παντίτης· οὗτος ἐπιστρέψας εἰς τὴν Σπάρτην, ἐπειδὴ περιεφρονεῖτο, ἀπηγχονίσθη.

233. Οἱ δὲ Θηβαῖοι, τῶν ὁποίων στρατηγὸς ἤτο ὁ Λεοντιάδης, ἐφ' ὅσον μὲν ἦσαν μετὰ τοὺς Ἕλληνας, ἐμάχοντο κατ' ἀνάγκην ἐναντίον τοῦ στρατοῦ τοῦ βασιλέως· ὅταν ὁμοίως εἶδον, ὅτι ὑπερισχύουν οἱ Πέρσαι, τότε πλέον, ἐνῶ οἱ Ἕλληνες μετὰ τὸν Λεωνίδα ἐσπεύδον πρὸς τὸ ὑψωμα, ἀφοῦ ἀπεσχίσθησαν ἀπ' αὐτούς, ὑψωσαν τὰς χεῖράς των καὶ ἐπλησίασαν εἰς τοὺς βαρβάρους· εἶπον δὲ ὅλην τὴν ἀλήθειαν, δηλ. ὅτι εἶναι μετὰ τοὺς Πέρσας καὶ ὅτι θὰ εἶχον δώσει καὶ γῆν καὶ ὕδωρ ἐκ τῶν πρώτων, ἀλλὰ ἤλθον εἰς τὰς Θερμοπύλας ἀφοῦ ἐξηναγκάσθησαν καὶ καθόλου δὲν πταίουν διὰ τὸ κακόν, ποῦ ὑπέστη ὁ βασιλεὺς· αὐτὰ λοιπὸν λέγοντες ἐσώθησαν· διότι εἶχον καὶ τοὺς Θεσσαλοὺς μάρτυρας τῶν λόγων των. Ἄλλ' ὁμοίως δὲν ὑπῆρξαν κατ' ὅλα τυχεροί· διότι εὐθύς ὡς τοὺς παρέλαβον οἱ βάρβαροι, μόλις ἤλθον, μερικοὺς μὲν ἐξ αὐτῶν τοὺς ἐφόνευον, ἐνῶ ἐπλησίαζον, τοὺς δὲ περισσοτέρους τοὺς ἐστιγματίσαν μετὰ βασιλικὰ στίγματα, κάμνοντες ἀρχὴν ἀπὸ τὸν στρατηγὸν Λεοντιάδην.

234. Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν ἠγωνίσθησαν οἱ Ἕλληνες εἰς τὰς Θερμοπύλας. Ὁ Ξέρξης δὲ, ἀφοῦ ἐκάλεσε τὸν Δημάρατον, τὸν ἠρώτα,

(1) «Ὁ τρέσας Ἀριστόδημος».

ἤρχισε δὲ ὡς ἐξῆς· «Δημάρατε, εἶσαι καλὸς ἄνθρωπος· τὸ συμπεραίνω δὲ ἀπὸ τὴν φιλαλήθειάν σου· διότι ὅλα ἀπέβησαν, ὅπως μᾶς εἶχες εἶπει. Τώρα ὅμως εἶπέ μου, πόσοι περίπου εἶναι οἱ ὑπόλοιποι Λακεδαιμόνιοι καὶ πόσοι ἐξ αὐτῶν εἶναι τοιοῦτοι εἰς τὰ πολεμικά ἢ ἂν εἶναι ὅλοι» Καὶ ἐκεῖνος εἶπεν· «Ἦ βασιλεῦ, ὁ ἀριθμὸς τῶν Λακεδαιμονίων εἶναι μέγας καὶ αἱ πόλεις των πολλαί· ἐκεῖνο ὅμως, τὸ ὅποῖον ἐπιθυμεῖς νὰ γνωρίσης, θὰ τὸ μάθης. Ὑπάρχει εἰς τὴν Λακεδαίμονα μία πόλις, ἡ Σπάρτη, ἡ ὁποία ἔχει περίπου ὀκτὼ χιλιάδας ἄνδρας· ὅλοι αὐτοὶ εἶναι ὅμοιοι μὲ ἐκείνους, ποὺ ἐπολέμησαν ἐδῶ· βεβαίως οἱ ἄλλοι Λακεδαιμόνιοι δὲν εἶναι ὅμοιοι μὲ αὐτούς, εἶναι ὅμως κατ' αὐτοὶ γενναῖοι». Εἰς αὐτὰ ὁ Ξέρξης εἶπε· «Δημάρατε, μὲ ποῖον τρόπον θὰ καταβάλωμεν αὐτούς τοὺς ἀνθρώπους εὐκολώτερον; Ἐμπρὸς λέγε μου· διότι σὺ γνωρίζεις τοὺς τρόπους τῆς σκέψεώς των, διότι διετέλεσες βασιλεὺς των».

235. Καὶ ἐκεῖνος ἀπήντησεν· «Ἀφοῦ ζητεῖς μὲ τόσον ζῆλον τὴν γνώμην μου, εἶναι δίκαιον νὰ σοῦ εἶπω τί νομίζω, ὅτι εἶναι ἄριστον. Στείλει ἀπὸ τὴν ναυτικὴν σου δύναμιν τριακόσια πολεμικά πλοῖα ἐναντίον τῆς Λακωνικῆς. Ὑπάρχει πλησίον αὐτῆς μία νῆσος ὀνομαζομένη Κύθηρα. Ἀπὸ αὐτὴν λοιπὸν τὴν νῆσον ἐξορμώντες ἄς ἐνσπεύρουν τὸν φόβον εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους. Καὶ ἂν ὁ πόλεμος εἶναι εἰς τὴν χώραν των, δὲν θὰ ὑπάρχῃ φόβος μήπως σπεύσουν εἰς βοήθειαν τῆς ἄλλης Ἑλλάδος, ὅταν θὰ κυριεύεται ἀπὸ τὸ πεζικὸν σου· καὶ ὅταν ὑποδουλωθῇ ἡ ἄλλη Ἑλλάς, ἡ Λακωνικὴ μόνη τῆς θὰ εἶναι ἀσθενής. Ἄν ἐκτελέσῃς αὐτό, καὶ ὁ Ἴσθμὸς καὶ αἱ πόλεις τῆς Πελοποννήσου θὰ παραδοθῶν χωρὶς μάχην.

236. Μετ' αὐτὸν ὠμίλησεν ὁ Ἀχαιμένης, ἀδελφὸς τοῦ Ξέρξου καὶ ἀρχηγὸς τοῦ ναυτικοῦ, ὁ ὁποῖος παρευρεθεὶς εἰς τὴν συζήτησιν καὶ φοβηθεὶς, μήπως; πεισθῇ ὁ Ξέρξης νὰ πράξῃ τοῦτο, εἶπε· «Βασιλεῦ, βλέπω, ὅτι ἀποδέχεσαι τοὺς λόγους ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος φθονεῖ τὴν εὐτυχίαν σου καὶ προδίδει τὰ συμφέροντά σου· διότι οἱ Ἕλληνες εὐχαρίστως χρησιμοποιοῦν τοιοῦτους τρόπους· φθονοῦν τοὺς εὐτυχοῦντας καὶ μισοῦν τοὺς ὑπερέχοντας. Διότι, ἂν τὸ ναυτικὸν μας εἶναι ἡνωμένον, δὲν θὰ εἶναι εὐκόλον εἰς αὐτούς νὰ τὸ προσβάλουν καὶ γενικῶς δὲν θὰ εἶναι ἀξιόμαχοι. Ἐὰν ὅμως τὸ διασπάσης, δὲν θὰ ἡμπορῆς νὰ εἶσαι χρήσιμος εἰς αὐτούς ποὺ θὰ ἀπομακρύνῃς, οὔτε ἐκεῖνοι εἰς σέ».

237. Εἰς αὐτὰ ἀπήντησεν ὁ Ξέρξης· «Ἀχαιμένεες, νομίζω, ὅτι ὀρθῶς ὀμιλεῖς καὶ θὰ πράξω, ὅπως λέγεις. Ἄλλὰ ὁ Δημάρατος λέγει μὲν ὅσα νομίζει ὅτι εἶναι ἄριστα δι' ἐμέ, ἢ γνώμη σου ὅμως εἶναι καλυτέρα ἀπὸ τὴν ἰδικὴν του. Διότι δὲν θὰ παραδεχθῶ βεβαίως, ὅτι ἔχει κακὰς διαθέσεις ἐναντίον μου».

238. Ἄφοῦ εἶπεν αὐτὰ ὁ Ξέρξης, διῆλθε διὰ μέσου τῶν νεκρῶν καί, ὅταν συνήντησε τὸ σῶμα τοῦ Λεωνίδου, ἀκούσας ὅτι ἦτο βασιλεὺς καὶ στρατηγὸς τῶν Λακεδαιμονίων, διέταξε νὰ ἀποκόψουν τὴν κεφαλὴν του καὶ νὰ τὴν κρεμάσουν εἰς πάσσαλον. Καὶ ἐκ πολλῶν ἄλλων ἀποδείξεων, κυρίως ὅμως ἐξ αὐτοῦ ἔγινε κατ' ἐμὲ φανερόν ὅτι ὁ βασιλεὺς Ξέρξης ἐξ ὅλων τῶν ἀνθρώπων ἠσθάνθη ὀργὴν πρὸ πάντων κατὰ τοῦ Λεωνίδου, ἐνδῶψ ἔζη. Ἄλλως δὲν θὰ διέπραττε τοιαύτην παρανομίαν εἰς βάρος τοῦ νεκροῦ, διότι, ἐξ ὅσων ἀνθρώπων γνωρίζω, οἱ Πέρσαι συνήθως τιμοῦν κατ' ἐξοχὴν τοὺς γενναίους πολεμιστάς. Οἱ λαβόντες τὴν διαταγὴν αὐτὴν τὴν ἐξετέλεσαν.

ΟΥΡΑΝΙΑ

Τὰ μεταξὺ τῆς μάχης τῶν Θερμοφυλῶν
καὶ τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας

Μετὰ τὴν πτώσιν τῶν Θερμοφυλῶν καὶ τὸν θάνατον τοῦ Λεωνίδου ὁ στρατὸς τῶν βαρβάρων βαδίζει πρὸς Νότον κατευθυνόμενος πρὸς τὴν Ἀττικὴν. Ὁ στόλος τῶν Ἑλλήνων, ὅστις προηγουμένως κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μάχης τῶν Θερμοφυλῶν ὑπὸ τὸν Σπαρτιάτην Ἐδρυβιάδην εἶχε καταγάγει σημαντικὰς ἐπιτυχίας κατὰ τοῦ στόλου τῶν Περσῶν περὶ τὸ Ἀρτεμίσιον, ἀναγκάζεται ἤδη νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ διὰ τοῦ Ἐδβοϊκοῦ ἔρχεται εἰς τὸν Σαρωνικὸν κόλπον, ἔνθα κατὰ παράκλησιν τῶν Ἀθηναίων προσεγγίζει εἰς τὴν Σαλαμίνα. Ὁ στρατὸς τῶν Ἑλλήνων τῆς Πελοποννήσου συγκεντρῶται περὶ τὸν Ἴσθμὸν τῆς Κορίνθου, ἔνθα ἡ τοποθεσία κρίνεται κατάλληλος, διὰ νὰ προβληθῇ ἐκεῖ ἡ τελικὴ κατὰ ξηρὰν ἀντίστασις κατὰ τῶν βαρβάρων. Οἱ Ἀθηναῖοι, μὴ δυνάμενοι νὰ ἀντισταθοῦν αὐτοὶ μόνοι κατὰ ξηρὰν πρὸς τοὺς Πέρσας, ἀποφασίζουν νὰ ἐγκαταλείψουν πανδημεὶ τὴν Ἀττικὴν καὶ μεταφέρουν παῖδας, γέροντας καὶ γυναῖκας εἰς τὰς νήσους Σαλαμίνα καὶ Ἀίγινα καὶ εἰς τὴν Τροιζήνα, πλὴν ὀλίγων γέροντων, ἀσθενῶν καὶ πτωχῶν, οἵτινες, κατὰ στενὴν ἐρμηνείαν τοῦ περὶ «ξύλινου τείχους» χρησιμοῦ, κατεσκευάσαν ξύλινον φράγμα περὶ τὴν Ἀκρόπολιν. Ὁ Περσικὸς στόλος μετὰ τὸν Ἑλληνικὸν ἔρχεται ἐπίσης εἰς τὸν Σαρωνικὸν καὶ προσεγγίζει πρὸς τὸ Φάληρον. Ἐν τῷ μεταξὺ συνέρχονται ἀλλεπάλληλα συμβούλια τῶν ἀρχηγῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου ἐν Σαλαμῖνι, ἔνθα αἰ γινώμαι διχάζονται, τῶν περισσοτέρων ὑποστηριζόντων, ὅτι πρέπει καὶ ὁ στόλος νὰ μεταβῇ εἰς τὸν Ἴσθμὸν· ἀντιτείνει ὅμως σφόδρα ὁ Ἀθηναῖος Θεμιστοκλῆς, πρὸς τὴν γνώμην του δὲ συντάσσονται καὶ οἱ στρατηγοὶ τῶν Μεγαρέων καὶ τῶν Αἰγινητῶν. Κατὰ τὴν διάρκειαν ἐνός ἐκ τῶν συμβουλίων ἀγγέλεται, ὅτι ὁ Ξέρξης, οὐ μόνον κατέλαβε τὴν Ἀττικὴν, ἀλλὰ κατέβαλε καὶ τὴν μικρὰν ἀντίστασιν τῶν καταφυγόντων εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ἔθεσε πῦρ.

'Η ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία (480 π.Χ.)

40. Τὸ πολεμικὸν ναυτικὸν τῶν Ἑλλήνων ἐρχόμενον ἀπὸ τὸ Ἄρτεμισιον προσήγγισε κατὰ παράκλησιν τῶν Ἀθηναίων εἰς τὴν Σαλαμῖνα. Παρεκάλεσαν δὲ οἱ Ἀθηναῖοι νὰ ἀγκυροβολήσουν ἐκεῖ, διὰ νὰ δυνηθοῦν νὰ μετακομίσουν τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκάς των ἔξω τῆς Ἀττικῆς καὶ νὰ σκεφθοῦν περὶ τοῦ πρακτέου. Διότι ἔπρεπε νὰ συσκεφθοῦν περὶ τῆς παρούσης καταστάσεως, ἀφοῦ εἶχον διαψευσθῆ εἰς τὰς προσδοκίας των. Διότι ἐνῶ ἤλπιζον, ὅτι θὰ εὔρουν τοὺς Πελοποννησίους πανστρατιᾷ ἐστρατοπεδευμένους εἰς τὴν Βοιωτίαν πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν βαρβάρων, δὲν εὔρον τίποτε, ἐπληροφορήθησαν δέ, ὅτι ἐτείχιζον τὸν Ἴσθμὸν φροντίζοντες κυρίως διὰ τὴν Πελοπόννησον καὶ αὐτὴν φυλάσσοντες, ἐγκαταλείποντες δὲ τὰ ἄλλα μέρος.

41. Ἐνῶ οἱ ἄλλοι λοιπὸν ἠγκυροβόλησαν εἰς τὴν Σαλαμῖνα, οἱ Ἀθηναῖοι ἤλθον εἰς τὴν χώραν των καὶ ἐκήρυξαν νὰ σφῶζῃ ὁ καθεὶς ἐκ τῶν πολιτῶν, ὅπως δύναται, τὰ τέκνα καὶ τοὺς ἀνθρώπους τῆς οἰκίας του. Οἱ περισσότεροι τότε ἀπέστειλαν τοὺς ἰδικούς των εἰς τὴν Τροιζῆνα, μερικοὶ δὲ εἰς τὴν Αἴγιναν καὶ εἰς τὴν Σαλαμῖνα . . . Ἀφοῦ δὲ ἀπεκόμισαν τὰ πάντα, ἔπλευσαν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων.

42. Εἰς τὴν Σαλαμῖνα, ὅπου ἠγκυροβόλησαν μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν των ἀπὸ τὸ Ἄρτεμισιον, συνέρρευσε, μόλις τὸ ἐπληροφορήθη, καὶ ὁ ὑπόλοιπος στόλος τῶν Ἑλλήνων ἐκ τῆς Τροιζῆνος. Διότι προηγουμένως εἶχε κηρυχθῆ νὰ συγκεντρῶνται εἰς τὸν λιμένα τῶν Τροιζηνίων Πύργωνα. Συνεκεντρώθησαν δὲ πολὺ περισσότερα πλοῖα ἀπὸ ὅσα ἐναυμάχησαν εἰς τὸ Ἄρτεμισιον καὶ ἀπὸ πόλεις περισσοτέρας. Ναύαρχος δὲ ἦτο ὁ ἴδιος, ποῦ ἦτο καὶ εἰς τὸ Ἄρτεμισιον, δηλ. ὁ Σπαρτιάτης Εὐρυβιάδης, υἱὸς τοῦ Εὐρυκλείδου, ὁ ὁποῖος ὅμως δένκα τήγεται ἀπὸ τὸ βασιλικὸν γένος. Τὰ περισσότερα καὶ τὰ καλύτερα πλοῖα τὰ ἔδωσαν οἱ Ἀθηναῖοι. (1)

49. Ἀφοῦ συνῆλθον δὲ οἱ στρατηγοὶ τῶν διαφόρων πόλεων εἰς τὴν Σαλαμῖνα, συνεσκέπτοντο κατόπιν προτάσεως, ποῦ ἔκαμεν ὁ Εὐρυβιάδης,

(1) 180 Ἀθηναῖκά πλοῖα ἐπὶ συνόλου 380 Ἑλληνικῶν.

νά έκφράση ὁ καθείς ἀπό τοὺς ἐπιθυμοῦντας τὴν γνώμην του, ποῦ δηλ. νομίζει, ὅτι θὰ ἦτο τὸ καταλλήλοτερον μέρος ἐξ ἐκείνων, τῶν ὁποίων ἦσαν ἀκόμη κύριοι, διὰ νὰ κάμουν ναυμαχίαν, διότι ἡ Ἀττικὴ εἶχε πλεον ἐγκαταλειφθῆ, ἐπρόκειτο δὲ διὰ τὰ ὑπόλοιπα. Αἱ γνώμαι τῶν περισσοτέρων συνέπιπτον νὰ πλεύσουν καὶ νὰ ναυμαχήσουν πλησίον τοῦ Ἴσθμοῦ, πρὸ τῆς Πελοποννήσου, προσέθετον δὲ ὅτι, ἂν ἐνικῶντο εἰς τὴν Σαλαμίνα, θὰ ἐπολιορκούντο εἰς νῆσον, ὅπου δὲν θὰ ἦτο δυνατὴ καμμία βοήθεια πρὸς αὐτοὺς, ἐνῶ πλησίον τοῦ Ἴσθμοῦ θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ καταφύγουν εἰς τοὺς ἰδικούς των.

50. Ἐνῶ οἱ στρατηγοὶ ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον ἔλεγον αὐτά, ἦλθεν ἄνθρωπος ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, ὁ ὁποῖος ἀνήγγειλεν, ὅτι οἱ βάρβαροι ἐφθασαν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ πυρπολοῦν τὰ πάντα. Διότι ὁ στρατὸς τοῦ Ξέρξου διὰ μέσου τῆς Βοιωτίας, ἀφοῦ ἔκαυσε τὰς Θεσπιάς, τὰς ὁποίας ἐγκατέλειψαν οἱ κάτοικοί των καὶ κατέφυγον εἰς Πελοπόννησον, καὶ ἐπίσης τὰς Πλαταιάς, ἐφθασεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐρήμωνε τὰ πάντα. Ἐκαυσε δὲ τὰς Θεσπιάς καὶ τὰς Πλαταιάς, ἐπειδὴ ἐπληροφορήθη ἀπὸ τοὺς Θηβαίους, ὅτι δὲν ἦσαν μὲ τὸ μέρος τῶν Περσῶν.

51. Ἀφοῦ ἐφθασαν δέ, ἐκυρίευσαν τὴν πόλιν τῶν Ἀθηναίων, ἡ ὁποία ἦτο ἔρημος, εὔρον δὲ μόνον ὀλίγους Ἀθηναίους, οἱ ὁποῖοι εἶχον καταφύγει εἰς τὸ ἱερόν· ἦσαν δὲ οὗτοι ταμίαι τοῦ ἱεροῦ καὶ πτωχοὶ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ἐφραζαν τὴν Ἀκρόπολιν μὲ θύρας καὶ ἄλλα ξύλα καὶ ἀπέκρουον τοὺς ἐπιτιθεμένους. Οὗτοι δὲν εἶχον ἀναχωρήσει εἰς τὴν Σαλαμίνα, ἀφ' ἐνὸς μὲν διότι δὲν εἶχον τὰ μέσα ἐξ αἰτίας τῆς πτωχείας των, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι ἐνόμιζον, ὅτι ἔδιδον τὴν ὀρθὴν ἐρμηνείαν εἰς τὸν χρησμὸν τῆς Πυθίας, κατὰ τὸν ὅποιον ἀτὸ ξύλινον τεῖχος θὰ παρέμενεν ἀπόρθητον» (1). Ξύλινον τεῖχος δὲ κατ' αὐτοὺς ἦτο τὸ καταφύγιον αὐτὸ καὶ ὄχι τὰ πλοῖα.

53. Ἐν τέλει οἱ βάρβαροι ἀνεκάλυψαν ἀνελπίστως μίαν ἀφύλακτον εἴσοδον· διότι ἦτο πεπρωμένον κατὰ τὸν χρησμὸν ὀλόκληρος ἡ Ἀττικὴ νὰ περιέλθῃ εἰς τοὺς Πέρσας. Ἀφοῦ ἀνέβησαν δὲ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, κατηρθύνθησαν πρὸς τὰς πύλας, τὰς ὁποίας ἤνοιξαν, καὶ ἐφόνευσαν τοὺς

(1) «Τὸ ξύλινον τεῖχος ἀνάλωτον ἔσσεσθαι».

καταφυγόντας εις τὸν ναόν. Ἄφου δὲ ἐφόνευσαν πάντας, ἐλεηλάτησαν τὸ ἱερόν καὶ ἔθεσαν πῦρ εἰς ὅλην τὴν Ἀκρόπολιν.

54. Ὁ δὲ Ξέρξης, ἀφου ἐκυρίευσεν πλέον ἐξ ὀλοκλήρου τὰς Ἀθήνας, ἔστειλεν ἔφιππον ἀγγελιαφόρον εἰς τὰ Σοῦσα, διὰ νὰ ἀναγγεῖλῃ εἰς τὸν Ἀρτάβανον τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐκστρατείας του.

56. Οἱ δὲ ἐν Σαλαμῖνι Ἕλληνες, ὅταν ἐπληροφορήθησαν, ὅσα ἔγιναν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηναίων, τόσον ἐταράχθησαν, ὥστε μερικοὶ ἐκ τῶν στρατηγῶν, χωρὶς νὰ περιμένουν νὰ ληφθῇ ἀπόφασις ἐπὶ τοῦ ζητήματος, ὤρμησαν πρὸς τὰ πλοῖα των καὶ ὕψωσαν τὰ ἱστία, διὰ νὰ ἀποπλεύσουν. Οἱ ὑπόλοιποι ἀπεφάσισαν νὰ ναυμαχήσουν πρὸ τοῦ Ἰσθμοῦ. Ἐπῆλθεν ὅμως ἡ νύξ καὶ διαλύσαντες τὸ συμβούλιον εἰσῆλθον εἰς τὰ πλοῖα.

57. Τότε, μόλις ὁ Θεμιστοκλῆς ἔφθασεν εἰς τὸ πλοῖόν του, τὸν ἠρώτησεν ὁ Μνησίφιλος ὁ Ἀθηναῖος, τί εἶχεν ἀποφασισθῆ. Ἄφου ἔμαθε δέ, ὅτι ἀπεφασίσθη νὰ ὀδηγήσουν τὸν στόλον εἰς τὸν Ἰσθμόν καὶ νὰ ναυμαχήσουν πρὸ τῆς Πελοποννήσου, εἶπεν· «Ἀσφαλῶς δὲν θὰ ναυμαχήσης πλέον διὰ καμμίαν πατρίδα, ἐὰν τὰ πλοῖα φύγουν ἀπὸ τὴν Σαλαμῖνα· διότι θὰ κατευθυνθῇ ὁ καθεὶς πρὸς τὴν πόλιν του καὶ οὔτε ὁ Εὐρυβιάδης οὔτε ἄλλος κανεὶς θὰ δυνηθῇ νὰ τοὺς συγκαταστή, ὥστε νὰ μὴ διασκορπισθῇ ἡ στρατιά· καὶ θὰ χαθῇ ἡ Ἑλλάς ἀπὸ ἀπερισκεψίαν. Ἄλλ' ἂν ὑπάρχῃ τρόπος, πῆγαινε καὶ προσπάθησε νὰ ἀνακληθῇ ἡ ἀπόφασις, μήπως δυνηθῆς νὰ μεταπέσης τὸν Εὐρυβιάδην νὰ ἀλλάξῃ γνώμην καὶ νὰ μείνῃ ἐδῶ».

58. Ἡ συμβουλὴ αὐτὴ ἤρесе πολὺ εἰς τὸν Θεμιστοκλέα, ὁ ὁποῖος χωρὶς νὰ ἀπαντήσῃ τίποτε, μετέβη εἰς τὸ πλοῖον τοῦ Εὐρυβιάδου. Ἄφου ἔφθασεν ἐκεῖ, εἶπεν ὅτι θέλει νὰ συζητήσῃ διὰ τὴν κοινὴν ὑπόθεσιν· ἐκεῖνος τὸν ἐκάλεσε νὰ ἀναβῆ εἰς τὸ πλοῖον καὶ νὰ τοῦ εἴπῃ, ὅτι θέλει. Τότε ὁ Θεμιστοκλῆς, ἀφου ἐκάθισε πλησίον του, τοῦ ἀνέφερεν ὅλα ὅσα εἶχεν ἀκούσει ἀπὸ τὸν Μνησίφιλον παρουσιάζων αὐτὰ ὡς ἰδικὰ του καὶ προσθέτων καὶ ἄλλα πολλά, ἕως ὅτου τὸν ἔπεισε μὲ τὰς παρακλήσεις του νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὸ πλοῖον καὶ νὰ συγκαλέσῃ τοὺς στρατηγούς εἰς συμβούλιον.

59. Μόλις δὲ συνῆλθον καὶ πρὶν προφθάσῃ ὁ Εὐρυβιάδης νὰ ἐκθέ-

ση τὸν λόγον, διὰ τὸν ὁποῖον συνεκάλεσε τοὺς στρατηγούς, ὁ Θεμιστοκλῆς ἤρχισε νὰ ὀμιλῇ διὰ πολλῶν, διότι ἐβιάζετο νὰ ἐπιτύχῃ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐπεδίωκεν. Ἄλλ' ἐνῶ ὠμίλει, ὁ Κορίνθιος στρατηγὸς Ἀδείμαντος τοῦ εἶπεν· «ὦ Θεμιστόκλεις, οἱ προτρέχοντες εἰς τοὺς ἀγῶνας ραπίζονται» (1) Καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς εἰς ἀπάντησιν τοῦ εἶπεν. «Ἄλλὰ καὶ οἱ ὑπολειπόμενοι δὲν στεφανώνονται». (2)

60. Καὶ τότε μὲν ἀπήντησε μὲ ἠπιότητα εἰς τὸν Κορίνθιον. Εἰς τὸν Εὐρυβιάδην δὲ δὲν ἐπανελάβε τίποτε ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα τοῦ εἶχεν εἶπει προηγουμένως, δηλ. ὅτι, ἂν ἀναχωρήσουν ἀπὸ τὴν Σαλαμίνα, θὰ διασκορπισθοῦν, διότι δὲν ἦτο ὠραῖον νὰ κατηγορῇ κανένα ἐνώπιον τῶν συμμάχων. Ἐλεγεν ὅμως ἄλλα ἐπιχειρήματα· «Ἐὰν ἐκτελέσῃς ὅσα προτείνω, ἰδοὺ τὰ πλεονεκτήματα, πού θὰ ἔχωμεν. Πρῶτον μὲν θὰ συγκρουσθῶμεν εἰς στενὸν μέρος μὲ ὀλίγα πλοῖα ἐναντίον πολλῶν καὶ ἂν ἡ ἔκβασις τοῦ πολέμου εἶναι ἡ συνήθης εἰς τοιαύτας περιστάσεις, θὰ ἔχωμεν μεγάλην νίκην· διότι τὸ νὰ ναυμαχήσωμεν εἰς στενὸν τόπον εἶναι ὑπὲρ ἡμῶν, ἐνῶ εἰς τὰ ἀνοικτὰ εἶναι ὑπὲρ τῶν ἀντιπάλων μας. Ἐξ ἄλλου θὰ σωθῇ καὶ ἡ Σαλαμίς, ὅπου ἡμεῖς ἔχομεν τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκάς μας».

61. Ἐνῶ ὅμως ὁ Θεμιστοκλῆς ὠμίλει, τοῦ ἐπετέθη πάλιν ὁ Κορίνθιος Ἀδείμαντος καὶ ἐζήτηε νὰ σιωπήσῃ ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει πατρίδα, καὶ ἠμπόδιζε τὸν Εὐρυβιάδην νὰ θέσῃ εἰς ψηφοφορίαν τὴν πρότασιν ἀνθρώπου ἀπάτριδος· ἐκάλει δὲ τὸν Θεμιστοκλέα νὰ δείξῃ, ποῖα εἶναι ἡ πατρίς του, καὶ κατόπιν νὰ κάμνῃ προτάσεις εἰς τὸ συμβούλιον. Αὐτὰ δὲ τὰ ἔλεγεν, ἐπειδὴ αἱ Ἀθηναῖοι εἶχον κυριευθῆ καὶ κατεῖχοντο ἀπὸ τοὺς βαρβάρους. Τότε ὁ Θεμιστοκλῆς πλέον εἶπε πολλοὺς καὶ βαρεῖς λόγους κατὰ τοῦ Ἀδειμάντου καὶ ἐδήλωσεν, ὅτι εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὑπάρχει καὶ πόλις καὶ χώρα μεγαλυτέρα ἀπὸ τὴν ἰδικήν των, ἐφόσον διαθέτουν διακόσια πολεμικὰ πλοῖα πλήρως ἐπηνδρωμένα. Διότι κανεὶς ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ ἀποκρούσῃ μίαν ἐπιθεσίαν των.

63. Μετὰ ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ Θεμιστοκλέους ὁ Εὐρυβιάδης

(1) «Ἐν τοῖσι ἀγῶσι οἱ προεξανιστάμενοι ραπίζονται».

(2) «Οἱ δὲ γε ἐγκαταλειπόμενοι οὐ στεφανοῦνται».

ήλλαξε γνώμην· διότι έφοβήθη κυρίως, νομίζω, μήπως οί 'Αθηναίοι τούς έγκαταλείψουν, αν οδηγήση τόν στόλον εις τόν 'Ισθμόν. Διότι, αν τούς έγκατέλειπον οί 'Αθηναίοι, οί υπόλοιποι δέν θά ήσαν πλέον αξιόμαχοι. Έπροτίμησε λοιπόν νά μείνουν και νά ναυμαχήσουν εκεί.

64. *Ηλθεν όμως ή ημέρα και άνέτειλεν ό ήλιος και έγινε σεισμός και εις την ξηράν και εις την θάλασσαν. Έκριναν λοιπόν καλόν νά προσευχηθοῦν εις τούς θεούς και νά επικαλεσθοῦν την βοήθειαν τών Αιακιδών. Και τόν μόν Αϊαντα και τόν Τελαμώνα επεκαλέσθησαν εκεί εις την Σαλαμίνα, τόν δε Αιακόν και τούς άλλους Αιακίδας (1) έστειλαν πλοῖον νά τούς μεταφέρη από την Λίγυαν.

66. Τά πληρώματα του στόλου του Ξέρξου ήλθον από την Τραχίνα και επεσκέφθησαν τόν τόπον της μάχης τών Θερμοπυλών και ειδον την καταστροφήν τών Λακώνων. Κατόπιν ό στόλος διέβη εις την 'Ιστιαίαν και, αφού ήγκυροβόλησεν εκεί τρεις ημέρας, έπλευσε διά του Εύριπτου και εντός τριών άλλων ημερών έφθασεν εις τό Φάληρον.

70. "Όταν δε έλαβον την διαταγήν νά αναπλεύσουν, οί βάρβαροι ώδήγησαν τά πλοιά των προς την Σαλαμίνα και παρετάχθησαν εις τάξιν μάχης άθορύβως. Δέν επήρκεσεν όμως εκείνη ή ημέρα, διά νά συνάψουν ναυμαχίαν· διότι επήλθεν ή νύξ· παρεσκευάζοντο όμως διά την επομένην. Τούς δε 'Ελληνας, και μάλιστα τούς Πελοποννησίους, κατέλαβε φόβος και αγωνία, διότι έφοβοῦντο, ότι μένοντες εις την Σαλαμίνα επρόκειτο νά ναυμαχήσουν διά την γῆν τών 'Αθηναίων και, αν ενικῶντο, θά απέκλειοντο και θά έπολιορκοῦντο εις νῆσον αφίνοντες την ιδιχήν των άπροστάτευτον.

71. Την ιδίαν νύκτα τό περικόν των βαρβάρων έβάδισε προς την Πελοπόννησον. "Αν και είχαν ληφθῆ πάντα τά δυνατά μέτρα, διά νά μη δυνηθοῦν νά εισβάλουν οί βάρβαροι, διά της ξηρας εκεί. Πράγματι στρατοπευδεύοντες εις τόν 'Ισθμόν οί Πελοποννήσιοι, πρώτον μόν κατέστρεψαν την Σκειραϊνίδα όδόν, έπειτα απέφασισαν νά οικοδομήσουν τείχος κατά μήκος του 'Ισθμού.

(1) 'Ο Αιακός ήτο υίός του Διός και της Λίγινης. Ένταῦθα πρόκειται περί των άγγελάτων των άπογόνων του.

74. Μὲ τοιαύτας λοιπὸν ἐργασίας ἡσχολοῦντο οἱ Ἕλληνας, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκοντο εἰς τὸν Ἴσθμόν, διότι διέτρεχον μέγαν κίνδυνον καὶ δὲν ἐστήριζον πολλὰς ἐλπίδας εἰς τὸ ναυτικόν. Οἱ δὲ εὐρισκόμενοι εἰς τὴν Σαλαμῖνα, ὅταν ἔμαθον αὐτά, ἐφοβοῦντο ὄχι τόσον διὰ τοὺς ἑαυτοὺς τῶν ὄσων διὰ τὴν Πελοπόννησον. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν πλησιάζοντες ὁ εἰς πρὸς τὸν ἄλλον συνωμίλου σιωπηλῶς καὶ ἐθαύμαζον διὰ τὴν ἀβουλίαν τοῦ Εὐρυβιάδου. Τέλος ὅμως τὸ πρᾶγμα ἐξέσπασεν εἰς τὸ φανερόν. Καὶ ἔγινε πλέον συγκέντρωσις, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐλέχθησαν πολλὰ διὰ τὰ ἴδια πράγματα καὶ ἄλλοι μὲν ἔλεγον, ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀποπλεύσουν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ δι' αὐτὴν νὰ διακινδυνεύουν καὶ νὰ μὴ μείνουν, διὰ νὰ πολεμήσουν διὰ χώραν ὑπόδουλον πλέον, οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως, οἱ Αἰγινῆται καὶ οἱ Μεγαρεῖς ἔλεγον, ὅτι ἔπρεπε νὰ μείνουν καὶ νὰ ἀγωνισθοῦν ἐκεῖ.

75. Ὁ Θεμιστοκλῆς, ἐπειδὴ ἐπεκράτει ἡ γνώμη τῶν Πελοποννησίων, ἐξῆλθε τότε κρυφίως ἀπὸ τὸ συνέδριον καὶ ἔστειλεν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Περσῶν ἄνθρωπον μὲ πλοιάριον, τοῦ ἔδωκε δὲ ἐντολὴν τί νὰ εἴπῃ ὁ ἄνθρωπος οὗτος ὠνομάζετο Σίικινος, ἦτο δὲ οἰκέτης⁽¹⁾ τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ παιδαγωγὸς τῶν τέκνων του. Βραδύτερον ὁ Θεμιστοκλῆς τὸν ἔκαμε Θεσπιέα — διότι οἱ Θεσπιεῖς ἐδέχοντο πολίτας — καὶ τὸν κατέστησε πλούσιον. Αὐτὸς λοιπὸν τότε, ἀφοῦ ἦλθε μὲ πλοιάριον, εἶπεν εἰς τοὺς στρατηγούς τῶν βαρβάρων τὰ ἐξῆς: «Μὲ ἔστειλεν ὁ ἀρχηγὸς τῶν Ἀθηναίων κρυφὰ ἀπὸ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας (διότι συμβαίνει νὰ εἶναι μὲ τὸ μέρος τοῦ βασιλέως καὶ νὰ προτιμᾷ νὰ ὑπερισχύσετε σεῖς παρὰ οἱ Ἕλληνας), διὰ νὰ σᾶς εἴπω, ὅτι οἱ Ἕλληνας ἔχουν καταληφθῆ ἀπὸ φόβον καὶ σκέπτονται νὰ ἀποδράσουν, καὶ τώρα σᾶς παρέχεται εὐκαιρία νὰ διαπράξετε λαμπρότατον κατόρθωμα, ἂν δὲν τοὺς ἀφήσετε νὰ σᾶς διαφύγουν. Διότι οὔτε ὁμόνοιαν ἔχουν μεταξύ τῶν οὔτε πρόκειται νὰ ἀντισταθοῦν πλέον ἐναντίον σας, ἀλλὰ θὰ τοὺς ἴδγητε νὰ ναυμαχοῦν μεταξύ τῶν, δηλ. ἐκεῖνοι ποὺ εἶναι μὲ τὸ μέρος σας καὶ οἱ ἄλλοι». Ἀφοῦ εἶπεν αὐτά, ἀνεχώρησεν.

76. Οἱ βάρβαροι τὰ ἐπίστευσαν καὶ ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν μικρὰν νῆσον Ψυττάλειαν⁽²⁾, ἡ ὁποία κεῖται μεταξύ τῆς Σαλαμῖνος καὶ τῆς ξη-

(1) ἄνθρωπος τῆς οἰκίας, ἰδίως δούλος οἰκογενῆς ἢ οἰκίστης.

(2) Λειψοκουτάλα.

ρᾶς ἀπεβίβασαν πολλοὺς Πέρσας, ἀφ' ἑτέρου δέ, ὅταν ἐγινε μεσονύκτιον, ὠδήγησαν τὴν δυτικὴν πτέρυγα κυκλοτερῶς, πρὸς τὴν Σαλαμίνα, ὅσοι δὲ ἦσαν πλησίον τῆς Κέω(1) καὶ τῆς Κυνοσοῦρας(2) κατέλαβον μὲ τὰ πλοῖα τῶν ἄλλων τὸν πορθμὸν μέχρι τῆς Μουνηχίας.(3) Ἐπεξέτειναν δὲ τὴν παράταξιν τῶν πλοίων τῶν, διὰ νὰ μὴ δυνηθῇ κανεὶς ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας νὰ διαφύγῃ, ἀλλὰ νὰ ἀποκλεισθοῦν εἰς τὴν Σαλαμίνα καὶ νὰ τιμωρηθοῦν δι' ὅσα εἶχον διαπράξει εἰς τὸ Ἄρτεμεισιον. Ἀπεβίβασαν δὲ Πέρσας εἰς τὴν νησίδα Ψυττάλειαν μὲ τὸν ἐξῆς σκοπὸν ἂν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ναυμαχίας παρεσύροντο πρὸς τὰ ἐκεῖ ἄνδρες καὶ ναυάγια — διότι ἡ νῆσος εὕρισκετο εἰς τὸ στενόν, ὅπου ἐπρόκειτο νὰ ναυμαχήσουν — νὰ περισυλλέγουν τοὺς ἰδικούς τῶν, νὰ φονεύουν δὲ τοὺς ἄλλους. Ἐξετέλουν αὐτὰ σιωπηλῶς, διὰ νὰ μὴ τοὺς ἀντιληφθοῦν οἱ ἀντίπαλοι. Ἦτοιμάζοντο δὲ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς νυκτὸς χωρὶς νὰ κοιμηθοῦν καθόλου.

78. Μεταξὺ δὲ τῶν Ἑλλήνων στρατηγῶν ἐγίνοντο εἰς τὴν Σαλαμίνα πολλαὶ λογομαχίαι. Διότι δὲν ἐγνώριζον ἀκόμη, ὅτι οἱ βάρβαροι τοὺς εἶχον περικυκλώσει μὲ τὸν στόλον τῶν, ἀλλ' ἐνόμιζον ὅτι παραμένον εἰς τὰς ἰδίας θέσεις, ὅπως τοὺς ἔβλεπον κατὰ τὴν ἡμέραν.

79. Ἐνῶ οἱ στρατηγοὶ ἐφιλονίκουν, ἦλθεν ἀπὸ τὴν Αἴγινα ὁ Ἄριστείδης, ὁ υἱὸς τοῦ Λυσιμάχου, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἐξοστρακισθῆ ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ διὰ τὸν ὁποῖον ἐγώ, ἀφοῦ ἐπληροφορήθην τὸν χαρακτῆρά του, ἐσχημάτισα τὴν γνώμην ὅτι ἦτο ἀνὴρ ἄριστος καὶ δικαιοτάτος εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἀφοῦ ἦλθε λοιπὸν εἰς τὸ συνέδριον, ἐκάλεσεν ἔξω τὸν Θεμιστοκλέα, ὁ ὁποῖος δὲν ἦτο φίλος του, ἀλλὰ μέγας ἐχθρὸς του. Ἐξ αἰτίας ὁμως τῶν μεγάλων συμφορῶν τοῦ παρόντος τὰ ἐλησμόνησεν αὐτὰ καὶ ἐπεθύμει νὰ συνομιλήσῃ μαζί του. Διότι εἶχεν ἀκούσει προηγουμένως ὅτι οἱ Πελοποννήσιοι ἔσπευδον νὰ μεταφέρουν τὸν στόλον τῶν εἰς τὸν Ἴσθμόν. Μόλις ἐξῆλθεν ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ Ἄριστείδης τοῦ εἶπε τὰ ἐξῆς: «Καὶ εἰς κάθε ἄλλην περίστασιν, ἀλλὰ κυρίως εἰς τὴν παροῦσαν, ἡμεῖς πρέπει νὰ ἐρίζωμεν, ποῖος ἐκ τῶν δύο μας θὰ εὐεργετήσῃ περισσότερον τὴν πατρίδα. Σοῦ λέγω λοιπὸν ὅτι εἶναι τὸ ἴδιον καὶ πολὺ καὶ ὀλίγα νὰ συζητῇ κανεὶς μὲ τοὺς Πελοποννησίους διὰ τὸν ἀπό-

(1) Ἄγνωστον περὶ τίνος τοποθεσίας ἀκριβῶς πρόκειται.

(2) Ἀνατολικὸν ἀκρωτήριον τῆς Σαλαμίνας ἀπέναντι τῆς Ψυτταλείας.

(3) Τουρκολίμανο.

πλουσιον ἀπ' ἐδῶ. Διότι σὲ βεβαιῶ, ὡς αὐτόπτης πού ὑπῆρξα, ὅτι καὶ νὰ θέλουν οἱ Κορίνθιοι ἢ ὁ ἴδιος ὁ Εὐρυβιάδης δὲν θὰ δυνηθοῦν νὰ ἀποπλεύσουν ἀπ' ἐδῶ. Διότι ἔχομεν περικυκλωθῆ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς. Ἄλλ' εἰσελθε καὶ ἀνάγγειλέ τα».

80. Ὁ Θεμιστοκλῆς ἀπήντησεν· «Αἱ συμβουλαὶ σου εἶναι ὀρθαὶ καὶ αἱ εἰδήσεις σου εὐχάριστοι. Μάθε δέ, ὅτι ὁ ἴδιος ἐγὼ ἐνήργησα, διὰ νὰ γίνων αὐτὰ ἀπὸ τοὺς Μήδους· διότι, ἀφοῦ οἱ Ἕλληνες δὲν ἤθελον νὰ ναυμαχήσουν ἐκουσίως, ἔπρεπε νὰ τοὺς ἀναγκάσωμεν νὰ τὸ κάμουν ἀκουσίως. Σὺ ὅμως, ἀφοῦ ἦλθες μετὰ καλὰς εἰδήσεις, νὰ τὰς ἀναγγείλῃς ὁ ἴδιος. Διότι, ἂν τοὺς τὰς εἶπω ἐγὼ, θὰ νομίσουν, ὅτι τὰς ἐπλασα καὶ δὲν θὰ πιστεύσουν, ὅτι τὸ ἔκαμαν αὐτὸ οἱ βάρβαροι. Ἄλλ' εἰσελθε καὶ ἀνάγγειλέ τους, τί συμβαίνει. Καὶ ἂν μὲν πειθοῦν, αὐτὸ θὰ εἶναι τὸ καλύτερον. Ἄν ὅμως δὲν πιστεύσουν, δι' ἡμᾶς θὰ εἶναι τὸ ἴδιον, διότι δὲν εἶναι δυνατὸν πλέον νὰ φύγουν, ἀφοῦ ἔχομεν περικυκλωθῆ, ὅπως λέγεις, ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη».

81. Ὁ Ἀριστείδης εἰσήλθε καὶ ἀνεκοίνωσεν, ὅτι ἦλθεν ἀπὸ τὴν Αἴγινα καὶ ὅτι μετὰ δυσκολίαν διήλθεν ἀπαρατήρητος διὰ μέσου τῶν ἐχθρικῶν πλοίων· διότι ὅλος ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ἔχει περικυκλωθῆ ἀπὸ τὰ πλοῖα τοῦ Ξέρξου. Καὶ τοὺς συνεβούλευσε νὰ ἐτοιμάζωνται, διὰ νὰ ἀμυνθοῦν. Ἀφοῦ εἶπεν αὐτὰ, ἀπεχώρησεν, οἱ δὲ στρατηγοὶ περιέπεσαν πάλιν εἰς ἀμφισβητήσεις, διότι οἱ περισσότεροὶ ἐξ αὐτῶν δὲν ἐπίστευσαν τὰς εἰδήσεις.

82. Ἐνῶ δὲ αὐτοὶ ἀμφέβαλλον, ἔφθασε τριήρης τῶν Τηνίων, ἣ ἁποία ἠντομόλησεν ἀπὸ τοὺς Πέρσας — ἀρχηγὸς αὐτῆς ἦτο ὁ Παναίτιος ὁ υἱὸς τοῦ Σωσιμέου — καὶ ἀνέφερεν ὅλην τὴν ἀλήθειαν. Διὰ τοῦτο καὶ ἀνεγράφησαν οἱ Τήνιοι εἰς τὸν τρίποδα τῶν Δελφῶν⁽¹⁾ μεταξὺ ἐκείνων, πού κατετρόπωσαν τὸν βάρβαρον. Μετὰ τὴν τριήρη αὐτὴν τὸ ναυτικὸν τῶν Ἑλλήνων ἔφθασεν εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν 380 πολεμικῶν πλοίων. Οἱ δὲ Ἕλληνες ἐπίστευσαν πλέον τοὺς Τηνίους καὶ παρεσκευάζοντο, διὰ νὰ ναυμαχήσουν.

83. Ὑπέφωσκεν ἡδὴ ἡ αὐγή, ὅταν ἐγίνε συγκέντρωσις τοῦ στρατεύματος τῶν πλοίων. Ἀπὸ ὅλους ὠμίλησεν καλύτερον πρὸς αὐτοὺς

(1) Ὁ μετὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς νίκην ἀφιερωθεὶς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων εἰς τοὺς Δελφοὺς τρίπους, ὅστις μεταφερθεὶς βραδύτερον ὑπὸ Μ. Κωνσταντίνου εἰς Κωνσταντινούπολιν σώζεται σήμερον ἐκεῖ.

ὁ Θεμιστοκλῆς. Ὁ λόγος του ἦτο σύγκρισις τῶν καλυτέρων πρὸς τὰ χειρότερα, ὅσα ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀνθρώπου ἢ τὴν κατάστασιν του. Ἀφοῦ συνεβούλευσε νὰ προτιμήσουν τὰ καλύτερα, περματίζων τὸν λόγον του ἔδωσε τὴν ἐντολὴν νὰ εἰσέλθουν εἰς τὰ πλοῖα. Μόλις εἰσῆλθον, ἔφθασεν ἡ τριήρης, ἡ ὁποία εἶχε σταλῆ εἰς τὴν Αἴγινα διὰ τοὺς Αἰακίδας. Οἱ Ἕλληνες τότε ὠδήγησαν ὅλα τὰ πλοῖά των εἰς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος, μόλις δὲ ἐξῆλθον, ἐπέπεσαν ἐναντίον των οἱ βάρβαροι.

84. Οἱ μὲν ἄλλοι Ἕλληνες ἀνέκρουσαν πρύμνην καὶ ἔφεραν τὰ πλοῖα πρὸς τὴν ξηράν, ὁ Ἀθηναῖος Ἀμεινίας ὅμως ὁ Παλληνεύς, ἀφοῦ ἐπλευσεν ἐκτὸς τῆς γραμμῆς, ἐπληξε μὲ τὸ ἐμβολὸν ἐχθρικὸν πλοῖον. Ἐπειδὴ τὰ δύο πλοῖα περιπλέχθησαν καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ χωρισθοῦν, τότε πλέον καὶ οἱ ἄλλοι ἔσπευσαν πρὸς βοήθειαν τοῦ Ἀμεινίου καὶ ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν μάχην. Οἱ Ἀθηναῖοι λοιπὸν λέγουσιν, ὅτι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἔγινεν ἡ ἀρχὴ τῆς ναυμαχίας. Οἱ Αἰγινῆται ὅμως λέγουσιν, ὅτι τὸ πλοῖον, ποῦ εἶχε σταλῆ εἰς τὴν Αἴγινα διὰ τοὺς Αἰακίδας, ἔκαμε τὴν ἀρχήν. Λέγεται ἐπίσης τοῦτο, δηλ. ὅτι ἐνεφανίσθη φάσμα γυναικὸς, ἡ ὁποία τοὺς παρώτρυνε μεγαλοφώνως, διὰ νὰ ἀκούη ὅλον τὸ Ἑλληνικὸν στράτευμα καὶ ἐπιπλήττουσα εἶπε: «Δαιμόνιοι, μέχρι πότε πλέον θὰ ἀνακρούετε πρύμνην;». (1)

85. Ἀπέναντι τῶν Ἀθηναίων εἶχον ταχθῆ οἱ Φοίνικες (διότι οὗτοι κατεῖχον τὴν πρὸς δυσμὰς καὶ πρὸς τὴν Ἐλευσίνα πτέρυγα), ἀπέναντι δὲ τῶν Λακεδαιμονίων οἱ Ἴωνες (οὗτοι κατεῖχον τὴν πτέρυγα, πρὸς ἀνατολὰς καὶ πρὸς τὸν Πειραιᾶ). Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς Ἴωνας ἔδειξαν σκοπίμως ἀπροθυμίαν εἰς τὴν ναυμαχίαν συμφώνως πρὸς τὰς παραγγελίας τοῦ Θεμιστοκλέους, ὅχι ὅμως οἱ περισσώτεροι».

86. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν πλοίων τῶν βαρβάρων, ποῦ ἔλαβον μέρος εἰς τὴν ναυμαχίαν τῆς Σαλαμῖνος, κατεστράφησαν ἄλλα ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἄλλα ἀπὸ τοὺς Αἰγινῆτας. Διότι, ἀφοῦ οἱ μὲν Ἕλληνες ἐναυμάχουν μὲ τάξιν καὶ χωρὶς νὰ ἐξέρχωνται ἀπὸ τὰς γραμμάς των, οἱ δὲ βάρβαροι ἐνήργουν ἀτάκτως καὶ χωρὶς σχέδιον, φυσικὸν ἦτο νὰ συμβῆ, ὅπως ἀκριβῶς ἔγινεν. Ἄν καὶ ἦσαν καὶ ἀπεδείχθησαν κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην οἱ βάρβαροι πολὺ ἀνώτεροι ἀπὸ τοὺς ἑαυτοὺς των παρ' ὅσον εἰς τὴν Εὐβοίαν. Διότι ὅλοι ἔδεικνυον προθυμίαν καὶ ἐφοβοῦντο

(1) «Δαιμόνιοι, μέχρι πόσου ἔτι πρύμνην ἀνακρούσεσθε;».

τὸν Ξέρξην, διότι ὁ καθείς ἐξ αὐτῶν ἐνόμιζεν, ὅτι ὁ βασιλεὺς τὸν παρῆ-
κολούθει.

87. Δὲν δύναμαι νὰ ἀναφέρω μὲ ἀκρίβειαν, πῶς ἠγωνίσθη ὁ καθείς ἀπὸ τοὺς βαρβάρους καὶ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας. Εἰς τὴν Ἀρτεμισίαν⁽¹⁾ ὁμοῦ συνέβη τὸ ἐξῆς, τὸ ὁποῖον ἠύξησε πολὺ τὴν ὑπόληψίν τῆς πλησίον τοῦ βασιλέως. Εἰς μίαν στιγμὴν, ἐνῶ αἱ δυνάμεις τοῦ βασιλέως εἶχον περιέλθει εἰς σύγχυσιν, τὸ πλοῖον τῆς Ἀρτεμισίας κατεδιώκετο ἀπὸ πλοῖον Ἀθηναϊκόν· ἐπειδὴ δὲν ἠδύνατο νὰ διαφύγῃ (διότι ἐμπροσθέν τῆς ἠμποδίζετο ἀπὸ ἄλλα φιλικὰ τῆς πλοῖα, ὀπισθεν δὲ τοῦ ἰδικοῦ τῆς ἐπῆρχοντο τὰ ἐχθρικά), ἀπεφάσισε καὶ ἔκαμε τὸ ἐξῆς, τὸ ὁποῖον πράγματι τὴν ὠφέλησε. Ἐνῶ δηλ. κατεδιώκετο ἀπὸ τὸ Ἀθηναϊκὸν πλοῖον, ἐπέπεσε μὲ ὄρμην ἐναντίον φιλικοῦ τῆς πλοίου τῶν Καλυνδέων⁽²⁾, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου εὐρίσκατο ὁ ἴδιος ὁ βασιλεὺς τῶν Καλυνδέων Δαμασίθυμος. Καθὼς λοιπὸν τὸ ἐπληξε καὶ τὸ ἐβύθισεν, ὑπῆρξεν εὐτυχής, διότι ὠφελήθη κατὰ δύο τρόπους. Διότι ὁ πλοίαρχος τοῦ Ἀθηναϊκοῦ πλοίου, καθὼς τὴν εἶδε νὰ ἐπιπίπτῃ ἐναντίον βαρβαρικοῦ πλοίου, ἐνόμισεν, ὅτι τὸ πλοῖον τῆς Ἀρτεμισίας ἦ εἶναι ἐλληνικὸν ἢ ἠυτομόλησεν ἀπὸ τοὺς Πέρσας καὶ βοηθεῖ τοὺς Ἕλληνας· δι' αὐτὸ ἠλλαξε διεύθυνσιν καὶ ἐστράφη ἐναντίον ἄλλων.

88. Αὐτὸ τὴν ὠφέλησεν, ἀφ' ἐνὸς μὲν διότι διέφυγε καὶ δὲν ἀπωλέσθη, ἀφ' ἐτέρου δὲ συνέβη, ὥστε, ἐνῶ διέπραξε κακόν, νὰ ἐκτιμηθῇ δι' αὐτὸ τὰ μέγιστα ἀπὸ τὸν Ξέρξην. Λέγεται δηλ. ὅτι ὁ βασιλεὺς παρακολουθῶν εἶδε τὸ πλοῖον τῆς νὰ βυθίζῃ ἄλλο πλοῖον, κάποιος δὲ ἀπὸ τοὺς παρόντας τοῦ εἶπε· «Δέσποτα, βλέπεις τὴν Ἀρτεμισίαν πόσον καλῶς ἀγωνίζεται καὶ ἐβύθισεν ἐχθρικὸν πλοῖον;» Ὁ βασιλεὺς ἠρώτησεν, ἂν πράγματι τὸ κατόρθωμα αὐτὸ εἶναι τῆς Ἀρτεμισίας· ἐκεῖνοι τοῦ εἶπον, ὅτι ἀνεγνώρισαν μετὰ βεβαιότητος τὸ ἔμβλημα τοῦ πλοίου τῆς. Ὁ Ξέρξης λέγεται, ὅτι ἀπήντησεν εἰς αὐτά· «Οἱ ἄνδρες μου ἔχουν γίνεαι γυναῖκες, αἱ δὲ γυναῖκες ἄνδρες»⁽³⁾

89. Εἰς τὴν μάχην αὐτὴν ἐφρονεύθη ὁ στρατηγὸς Ἀριαβίγγης, υἱὸς τοῦ Δαρείου καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ξέρξου. Ἐφρονεύθησαν δὲ καὶ ἄλλοι πολλοὶ καὶ ὀνομαστοὶ ἀπὸ τοὺς Πέρσας, ἀπὸ τοὺς Μήδους καὶ ἀπὸ

(1) Βασίλισσα τῆς Ἀλικαρνασοῦ.

(2) Κάτοικοι τῆς Καλύνης, πόλεως τῆς Καρίας.

(3) «Οἱ μὲν ἄνδρες γεγονῶσι μοι γυναῖκες, αἱ δὲ γυναῖκες ἄνδρες».

τούς άλλους συμμάχους. Ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας ἐφονεύθησαν ὀλίγοι. Διότι, ἐπειδὴ ἐγνώριζον νὰ κολυμβοῦν, ἐκεῖνοι τῶν ὁποίων τὰ πλοῖα κατεστρέφοντο, οἱ ἴδιοι ὅμως δὲν ἐφονεύοντο ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν βαρβάρων, ἐφθάνον κολυμβῶντες εἰς τὴν Σαλαμίνα. Ἀπὸ τοὺς βαρβάρους ὅμως οἱ περισσότεροι ἐπνίγησαν εἰς τὴν θάλασσαν, διότι δὲν ἐγνώριζον νὰ κολυμβοῦν. Ὄταν δὲ τὰ πλοῖα τῆς πρώτης γραμμῆς τῶν βαρβάρων ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, τότε ἐπηκολούθησε καταστροφή τῶν περισσοτέρων. Διότι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι εἶχον παραταχθῆ ὀπισθὲν τῶν προσπαθοῦντων νὰ προχωρήσουν μὲ τὰ πλοῖά των, διὰ νὰ ἀποδείξουν εἰς τὸν βασιλέα, ὅτι κἀκεῖ σπουδαῖον κάμνουν καὶ αὐτοί, προσέκρουον εἰς τὰ ἰδικά των, πού εἶχον τραπῆ ἤδη εἰς φυγὴν.

90. Ὁ δὲ Ξέρξης, διὰ νὰ παρακολουθῆ τοὺς ἰδικούς του καὶ τὰ ἔργα των, ἐκάθητο κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ναυμαχίας εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται ἀπέναντι τῆς Σαλαμίνας καὶ ὀνομάζεται Αἰγάλεως, ἐζήτηε δὲ καὶ ἐμάνθανε κάθε φοράν τὸ ὄνομα παντὸς διακρινομένου καὶ γραμματεῖς πλησίον του ἀνέγραφον τὸ ὄνομα τοῦ τριηράρχου καὶ τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς του καὶ τῆς πατρίδος του.

91. Ἀφοῦ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν οἱ βάββαροι καὶ προσεπάθουν νὰ διαφύγουν πρὸς τὸ Φάληρον, οἱ Αἰγινῆται κατέλαβον θέσιν κατάλληλον εἰς τὸν πορθμὸν καὶ διέπραξαν ἀξιόλογα ἔργα. Οἱ Ἀθηναῖοι δηλ. εἰς τὸ μέσον τῆς ταραχῆς κατέστρεφον τὰ πλοῖα τῶν ἐχθρῶν, ὅσα ἀνθίσταντο ἢ ἐτρέποντο εἰς φυγὴν, οἱ δὲ Αἰγινῆται ἐκεῖνα, πού προσεπάθουν, νὰ διαφύγουν. Ὅσα λοιπὸν ἐξέφευγον ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους, ἤρχοντο καὶ ἐπιπτον εἰς τοὺς Αἰγινήτας.

95. Ὁ δὲ Ἀριστείδης, ὁ υἱὸς τοῦ Λυσιμάχου, ὁ Ἀθηναῖος, περὶ τοῦ ὁποίου ὀλίγον προηγουμένως ἔκαμα λόγον ὡς ἀρίστου ἀνθρώπου, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μάχης καὶ ἐνῶ ἐπεκράτει ἡ σύγχυσις, ἀφοῦ παρέλαβεν ἄγημα Ἀθηναίων ὀπλιτῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχον παραταχθῆ κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς τῆς Σαλαμίνας, ἀπεβιβάσθη μετ' αὐτῶν εἰς τὴν Ψυτάλειαν, ὅπου οὗτοι κατέκοψαν ὅλους τοὺς Πέρσας, ὅσοι εὐρίσκοντο εἰς τὴν νησίδα αὐτήν.

97. Ὁ δὲ Ξέρξης, μόλις ἀντελήφθη τὴν ἐπελθοῦσαν καταστροφήν, ἐπειδὴ ἐφοβήθη, μήπως κανεὶς ἀπὸ τοὺς Ἴωνας συμβουλευέσῃ τοὺς Ἕλληνας ἢ καὶ οἱ ἴδιοι μόνον των συλλάβουν τὴν ἰδέαν νὰ πλεύσουν

εις τὸν Ἑλλησποντον καὶ διαλύσων τὰς γεφύρας του, ἀποκλεισθῆ δὲ
εις τὴν Εὐρώπην καὶ κινδυνεύσῃ νὰ ἀπολεσθῆ, ἀπεφάσισε νὰ ἀποχωρήσῃ.
'Ἐπειδὴ ὁμως ἤθελε νὰ μὴ ἀντιληφθῆ κανεὶς ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας μήτε
ἀπὸ τοὺς ἰδιικούς του τὸν σκοπὸν του αὐτόν, προσεπάθει δῆθεν νὰ κα-
τασκευάσῃ γέφυραν μέχρι Σαλαμῖνος διὰ συνδέσεως Φοινικικῶν φορτη-
γῶν πλοιαρίων, ἔκαμνε δὲ πολεμικὰς προετοιμασίας, ὡς ἐὰν ἐπρόκειτο
νὰ συνάψῃ ἄλλην ναυμαχίαν. "Ὅλοι οἱ ἄλλοι βλέποντες αὐτὰ ἐνόμιζον,
ὅτι ἔχει τὴν πρόθεσιν νὰ συνεχίσῃ μὲ κάθε τρόπον τὸν πόλεμον. Δὲν
διέφευγεν ὁμως τὴν ἀντίληψιν τοῦ Μαρδονίου, ὅστις ἐγνώριζεν ἄριστα
τὴν νοοτροπίαν τοῦ βασιλέως. Συγχρόνως ὁ Ξέρξης ἔστειλεν ἀγγελια-
φόρον εἰς τὴν Περσίαν, διὰ νὰ ἀναγγείλῃ τὴν ἐπελθοῦσαν συμφοράν.

99. "Ὅταν ἡ πρώτη εἰδησις ἔφθασεν εἰς τὰ Σοῦσα, ὅτι δηλ. ὁ Ξέρ-
ξης κατέλαβε τὰς Ἀθήνας, οἱ Πέρσαι κατελήφθησαν ἀπὸ τόσον με-
γάλην χαράν, ὥστε ἔστρωσαν ὅλας τὰς ὁδοὺς μὲ μυρσίνας, ἔκαιον θυ-
μιάματα, ἐτέλουν θυσίας καὶ ἐώρταζον. "Ὅταν ὁμως κατέφθασεν ἡ δευ-
τέρα εἰδησις, τόσον συνεταράχθησαν, ὥστε ἔσχιζον ὅλοι τὰ ἐνδύματά
των, παρεδόθησαν εἰς θρήνους, ἐβόων καὶ κατέκρινον τὸν Μαρδόνιον.
Δὲν ἔλυποῦντο δὲ τόσον διὰ τὰ ἀπολεσθέντα πλοῖα, ἀλλ' ἐφοβοῦντο διὰ
τὸν ἴδιον τὸν Ξέρξην. Καὶ αἱ ἐκδηλώσεις αὐταὶ ἐξηκολούθησαν καθ'
ὄλον τὸν μετέπειτα χρόνον, μέχρις ὅτου ὁ Ξέρξης ἐπανελθὼν διέταξε
νὰ παύσων.

ΚΑΛΛΙΟΠΗ

Τὰ μεταξὺ τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας καὶ
τῆς μάχης τῶν Πλαταιῶν

Μετὰ τὴν συντριβὴν τοῦ στόλου του εἰς τὸ στενὸν τῆς Σαλαμίνας ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Ξέρξης, καταληφθεὶς ἀπὸ δειλίαν, ἀπεφάσισε νὰ ἀναχωρήσῃ ὁ ἴδιος ἐξ Ἑλλάδος, ἄφησεν ὅμως τὸν στρατηγὸν Μαρδόνιον ἐπὶ κεφαλῆς 300.000 ἐπιλέκτου στρατοῦ διὰ νὰ συνεχίσῃ τὸν πόλεμον καὶ καθυποτάξῃ τὴν χώραν. Οὗτος κατὰ τὸν ἐπερχόμενον χειμῶνα ἀπεσύσθη καὶ διεχείμασεν ἐν Θεσσαλίᾳ. Κατὰ δὲ τὴν ἄνοιξιν τοῦ ἐπομένου ἔτους 479 π. Χ. ἐβάδισε πρὸς Νότον καὶ ἔχων συμμάχους τοὺς Βοιωτοὺς (1) προσεπάθη νὰ προσεταιρισθῇ καὶ τοὺς Ἀθηναίους διὰ προτάσεων λίαν δελεαστικῶν, τὰς ὁποίας ὅμως οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέρριψαν ἀσυζητητὴ καὶ ἐξεκένωσαν πανδημεὶ διὰ δευτέραν φορὰν τὰς Ἀθήνας καὶ εἰδοποίησαν τοὺς Λακεδαιμονίους. Ὁ Μαρδόνιος κατέλαβε τὰς Ἀθήνας πάλιν ἐρήμους καὶ ἔθεσεν εἰς αὐτὰς ἐκ νέου πύρ. Ἐν τῷ μεταξὺ στρατιὰ 50.000 Λακῶνων ἐξέρχεται ἐπὶ τέλους ἐκ τῶν ὄρειων τῆς Λακωνικῆς καὶ εἰς τὸν Ἴσθμὸν τῆς Κορίνθου συνενοῦται πρὸς τοὺς ἄλλους ἐκ τῆς Πελοποννήσου συμμάχους, ἐν Ἐλευσίνῃ δὲ καὶ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες διήλθον ἐκεῖ ἐκ Σαλαμίνας, καὶ ὅλοι ὁμοῦ βαδίζουσιν εἰς τὴν Βοιωτίαν, ὅπου εἶχεν ἐπανέλθει ὁ Μαρδόνιος μετὰ τὴν δευτέραν περπόλησιν τῶν Ἀθηνῶν.

Κατ' ἀρχὰς παρετάχθησαν εἰς τὰς ἐπιχωρίας τοῦ Κιθαιρώνας, ὁ δὲ Μαρδόνιος ἔστειλεν ἐναντίον των τὸ ἵππικόν του καὶ ἐληκολούθησαν

(1) Πλὴν τῶν Θεσπιῶν καὶ τῶν Πλαταιῶν.

ἀψιμαχίαι, εἰς μίαν δ' ἐξ αὐτῶν ἐφρονεύθη γενναίως μαχόμενος ὁ ἀρχηγὸς τοῦ βαρβαρικοῦ ἰππικοῦ Μασίστιος. Ἀκολούθως οἱ Ἕλληνες, λαβόντες θάρρος κατῆλθον εἰς τὰς Πλαταιάς καὶ κατέλαβον θέσεις ἀπέναντι τῶν βαρβάρων παρὰ τὸν ποταμὸν Ἀσωπὸν καὶ πλησίον τῆς κρήνης Γαργαφίας, διὰ τὰ ὕδρευονται ἐξ αὐτῶν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἑλλήνων ἀνήλθε τελικῶς εἰς 110.000 ἄνδρας. Ἐξ αὐτῶν 50.000 ἦσαν Λάκωνες καὶ ἐκ τούτων 10.000 ἦσαν βαρέως ὀπλισμένοι, ἐξ αὐτῶν δὲ 5.000 ἦσαν ἐκ Σπάρτης. Οὗτοι ἐτάχθησαν εἰς τὴν δεξιὰν πτέρυγα, τὸ δ' ἀριστερὸν κέρασ κατεῖχον οἱ Ἀθηναῖοι (8.000), μεταξὺ τούτων δὲ ἦσαν οἱ ἄλλοι σύμμαχοι (52.000). Ἀλλ' οἱ οἰωνοὶ τῶν θυσιῶν καὶ εἰς τὰς δύο παρατάξεις δὲν ἦσαν αἴσιοι διὰ τὴν ἔναρξιν τῆς μάχης, ἀνέμενον δὲ οἱ μὲν τοὺς δὲ τὰ ἀρχίσουν τὴν ἐπίθεσιν· καὶ αἱ ἡμέραι παρήρχοντο.

Ἡ μάχη τῶν Πλαταιῶν (479 π.Χ.)

38. Ἐπειδὴ αἱ θυσίαι δὲν ἀπέβαινον εἰς τοὺς Πέρσας εὐνοϊκαὶ διὰ τὴν ἑναρξιν τῆς μάχης, συνέρρειον δὲ πανταχόθεν οἱ Ἕλληνες καὶ ἠϋξάνεν ὁ ἀριθμὸς των, ὁ Τιμαγενίδας, ὁ υἱὸς τοῦ Ἑρπυος, Θηβαῖος, συνεβούλευσε τὸν Μαρδόνιον νὰ φυλάξῃ τὰς διόδους τοῦ Κιθαιρῶνος, διότι, ἔλεγε, συρρέουν δι' αὐτῶν συνεχῶς καθ' ἑκάστην ἡμέραν οἱ Ἕλληνες καὶ θὰ ἠδύνατο νὰ συλλάβῃ πολλούς.

39. Εἶχον παρέλθει ὀκτῶ ἡμέραι, ἀφ' ὅτου οἱ δύο στρατοὶ ἦσαν ἀντιμέτωποι. Ὁ δὲ Μαρδόνιος ἀντιληφθεὶς, ὅτι ἡ συμβουλὴ τοῦ Τιμαγενίδου ἦτο ὀρθή, ἔστειλε μόλις ἐνύκτωσε τὸ ἱππικὸν του εἰς τὰς διόδους τοῦ Κιθαιρῶνος, αἱ ὁποῖαι ὀδηγοῦν εἰς τὰς Πλαταιάς. Οἱ Βοιωτοὶ τὰς ὀνομάζουσαν Τρεῖς Κεφαλάς, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι Δρυὸς Κεφαλάς. Καὶ δὲν ἐστάλησαν μάτην ἐκεῖ οἱ ἱππεῖς. Διότι συνέλαβον πεντακόσια ὑπόζυγια καὶ τοὺς συνοδοὺς των, καθὼς εἰσῆρχοντο εἰς τὴν πεδιάδα καὶ ἔφερον τρόφιμα εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον. Οἱ Πέρσαι ἐφόνευον ἀφειδῶς ἀνθρώπους καὶ ὑπόζυγια καὶ ὅταν ἐχόρτασαν νὰ φονεύουν, ὠδήγησαν ὅτι ὑπελείπετο πρὸς τὸν Μαρδόνιον εἰς τὸ στρατόπεδον.

40. Παρῆλθον ἀκόμη δύο ἡμέραι μετὰ τὸ συμβᾶν αὐτό, χωρὶς οὔτε οἱ μὲν οὔτε οἱ δὲ νὰ θέλουν νὰ κάμουν ἀρχὴν τῆς μάχης. Διότι οἱ βάρβαροι ἤρχοντο μέχρι τοῦ Ἀσωποῦ, ἀλλὰ δὲν διέβαινον τὸν ποταμὸν, ἀλλ' οὔτε καὶ οἱ Ἕλληνες. Τὸ ἱππικὸν ὅμως τοῦ Μαρδονίου ἐπετίθετο συνεχῶς κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ τοὺς ἠνώχλει. Διότι οἱ Θηβαῖοι, ἐνθερμοὶ ὁπαδοὶ τῶν Περσῶν, διήγειρον μὲ προθυμίαν τὸν πόλεμον καὶ προηγούντο μέχρι τοῦ σήμειου τῆς συμπλοκῆς, ἀπ' ἐκεῖ δὲ οἱ Πέρσαι καὶ οἱ Μῆδοι ἀνελάμβανον νὰ συνεχίσουν τὴν μάχην καὶ παρεῖχον λαμπρὰ δειγμάτων τῆς ἀνδρείας των.

41. Ἐπὶ δέκα ἡμέρας λοιπὸν δὲν συνέβη τίποτε ἄλλο. Τὴν ἑνδεκάτην ὅμως ἡμέραν, ἀφ' ὅτου οἱ δύο στρατοὶ εὕρισκοντο ἀντιμέτωποι εἰς τὰς Πλαταιάς, οἱ Ἕλληνες εἶχον γίνεαι πολὺ περισσότεροι, ὁ δὲ Μαρδόνιος ἠσθάνετο ἀγανάκτησιν διὰ τὴν ἀπραξίαν. Τότε συνωμίλησε μὲ τὸν Ἀρτάβαζον τὸν υἱὸν τοῦ Φαρνάκου, ὁ ὁποῖος εἶχε μεγάλην ἐκτίμησιν ἐκ μέρους τοῦ Ξέρξου, ὅσον ὀλίγοι ἐκ τῶν Περσῶν, καὶ ἡ γνώμη

του ήτο «νά αναζεύξουν τὸ γρηγορώτερον ὅλον τὸν στρατὸν καὶ νά εἰσέλθουν εἰς τὰ τεῖχη τῶν Ἐθῶν, ὅπου ὑπῆρχον ἄφθονα τρόφιμα καὶ χόρτος διὰ τὰ ὑποζύγια» Ἄλλ' ὁ Μαρδόnius δὲν συνεφώνησε καθόλου καὶ εἶπεν ὅτι «ὁ στρατὸς των εἶναι ἀσυγκρίτως ἀνώτερος ἀπὸ τὸν Ἑλληνικὸν καὶ πρέπει νά δώσουν μάχην τὸ ταχύτερον, μήτε νά ἀδιαφοροῦν διὰ τοὺς Ἕλληνας, οἱ ὅποιοι ἐνισχύονται συνεχῶς καὶ γίνονται περισσότεροι».

42. Αὐτὰ εἶπεν ὁ Μαρδόnius καὶ κανεὶς δὲν ἀντέλεγεν, ἐπεκράτησε δὲ ἡ γνώμη του, δότι εἰς αὐτὸν εἶχεν ἀναθέσει ὁ βασιλεὺς τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατεύματος καὶ ὄχι εἰς τὸν Ἀρτάβαζον. Ἀφοῦ ἐκάλεσε δὲ τοὺς ἀρχηγούς των ταγμάτων καὶ τοὺς στρατηγούς των Ἑλλήνων, πού συνεμάχουν μαζί του, διέταξε νά ἐτοιμασθοῦν καὶ νά τακτοποιήσουν τὰ πάντα, διότι τὴν πρῶταν τῆς ἐπομένης ἡμέρας θά ἐγίνετο ἡ μάχη.

44. Ὅταν δὲ ἡ νύξ εἶχε προχωρήσει καὶ ἐφαίνετο, ὅτι ἐπεκράτει ἡσυχία εἰς τὰ στρατόπεδα, οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐκοιμῶντο, τότε ὁ Ἀλέξανδρος, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀμύντου, στρατηγὸς καὶ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων, ἐπλησίασεν ἐφιππος εἰς τοὺς φρουρούς των Ἀθηναίων καὶ ἐζήτησε νά ὁμιλήσῃ εἰς τοὺς στρατηγούς των. Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς φρουρούς ἔμειναν εἰς τὰς θέσεις των, μερικοὶ ὅμως ἔτρεξαν πρὸς τοὺς στρατηγούς καὶ ἀνήγγειλαν, ὅτι ἦλθεν ἄνθρωπος ἐφιππος ἀπὸ τὸ στρατόπεδον των Μήδων, ὁ ὅποιος τίποτε ἄλλο δὲν ἀποκαλύπτει, ἀναφέρει ὅμως ὀνομαστί τοὺς στρατηγούς καὶ λέγει, ὅτι θέλει νά ὁμιλήσῃ εἰς αὐτούς».

45. Οἱ στρατηγοί, μόλις ἤκουσαν τοῦτο, μετέβησαν ἀμέσως εἰς τὸ μέρος των φρουρῶν καὶ, ὅταν ἔφθασαν ἐκεῖ, ὁ Ἀλέξανδρος εἶπε τὰ ἐξῆς: «Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, σᾶς ἐμπιστεύομαι ἀπόρρητα, τὰ ὅποια δὲν πρέπει νά ἀνακοινώσετε εἰς κανένα ἐκτὸς τοῦ Πausανίου, ἐκτὸς ἐὰν θέλετε τὸν ὄλεθρόν σας. Καὶ δὲν θά σᾶς ὠμίλουν, ἂν δὲν εἶχον μέγα διαφέρον δι' ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Διότι εἶμαι Ἕλληνας ὁ ἴδιος καὶ δὲν θά ἤθελον νά ἴδω τὴν Ἑλλάδα νά γίνεταὶ δούλη ἀντὶ νά μείνῃ ἐλευθέρα. Σᾶς λέγω λοιπόν, ὅτι αἱ θυσίαι δὲν ἀπέβησαν εὐνοικαὶ εἰς τὸν Μαρδόνιον καὶ εἰς τὸν στρατὸν του· εἰ δὲ μή, πρὸ πολλοῦ θά εἶχατε κάμει τὴν μάχην. Τώρα ὅμως ἀπεφάσισε νά ἀφήσῃ κατὰ μέρος τὰς θυσίας καὶ μὲ τὰ ἐξημερώματα θά κάμῃ τὴν ἐπίθεσιν. Διότι, καθὼς συμπεραίνω, φοβεῖται, μήπως συγκεντρωθῆτε ἀκόμη περισσότεροι. Δι' αὐτὸ νά ἐπι-

ἠμποδίζοντο νὰ ὑδρεύωνται ἀπὸ τὸν Ἄσσωπόν, ἤρχοντο εἰς τὴν κρήνην διότι οἱ ἵππεῖς τῶν Περσῶν ῥίπτοντες βέλη καὶ ἀκόντια τοὺς ἠμπόδιζον νὰ λαμβάνουν ὕδωρ ἀπὸ τὸν ποταμὸν.

51. Ἄφοῦ συνεσεκέφθησαν δὲ οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἑλλήνων, ἀπεφάσισαν, ἂν καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην οἱ Πέρσαι δὲν ἐπιτεθοῦν, νὰ μεταβοῦν εἰς τὴν νῆσον, ἣ ὅποια ἀπέχει δέκα στάδια ἀπὸ τὸν Ἄσσωπόν καὶ τὴν κρήνην Γαργαφίαν καὶ εὐρίσκεται ἔμπροσθεν ἀπὸ τὰς Πλαταιάς. Σχηματίζεται δὲ νῆσος εἰς τὴν ξηρὰν ὡς ἐξῆς. Κατερχόμενος δηλ. ὁ ποταμὸς ἀπὸ τὸν Κιθαιρῶνα εἰς τὴν πεδιάδα σχίζεται εἰς δύο ρεύματα, τὰ ὅποια, ἀφοῦ φθάσουν εἰς ἀπόστασιν τριῶν σταδίων μεταξύ των, ἐνώνονται πάλιν εἰς τὸ αὐτὸ μέρος.

52.ς Ἄφοῦ ἐλήφθη ἡ ἀπόφασις αὐτή, ὅλην ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐξ αἰτίας τῶν ἀκαταπαύστων ἐπιθέσεων τοῦ ἵππικοῦ τῶν Περσῶν, ὑπέφερον πολὺ. Ὅταν παρῆλθεν ὅμως ἡ ἡμέρα, οἱ ἵππεῖς τῶν Περσῶν ἀπεσύρθησαν, καὶ μὲ τὸν ἐρχομὸν τῆς νυκτός, ὅταν ἦλθεν ἡ συμπεφωνημένη ὥρα διὰ τὴν ἀναχώρησιν, τότε, ἀφοῦ ἀνέλαβον τὰ ὅπλα, ἀπεμακρύνοντο, χωρὶς ὅμως οἱ περισσότεροι νὰ ἔχουν εἰς τὸν νοῦν νὰ μεταβοῦν εἰς τὸ συμφωνηθὲν μέρος, ἀλλὰ ἀφοῦ ἐξεκίνησαν πλήρεις χαρᾶς, διότι ἔφευγον μακρὰν ἀπὸ τὸ ἵππικόν τῶν Περσῶν πρὸς τὴν πόλιν τῶν Πλαταιῶν, ἔφθασαν εἰς τὸ Ἡραῖον. Αὐτὸ εὐρίσκεται ἔμπροσθεν τῆς πόλεως τῶν Πλαταιῶν. Ὅταν ἔφθασαν ἐκεῖ, ἀπέθεσαν τὰ ὅπλα των πρὸ τοῦ ἱεροῦ.

53. Αὐτοὶ λοιπὸν ἐστρατοπέδευσαν πλησίον τοῦ Ἡραίου. Ὁ Πausanίας ὅμως, ὁ ὅποιος τοὺς ἔβλεπε νὰ ἀναχωροῦν ἀπὸ τὸ στρατόπεδον, παρήγγειλεν εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους, ἀφοῦ ἀναλάβουν τὰ ὅπλα, νὰ ἀκολουθοῦν τοὺς προπορευομένους, διότι ἐνόμισεν, ὅτι μεταβαίνουν εἰς τὸ συμφωνηθὲν μέρος. Τότε οἱ ἄλλοι ἀξιωματικοὶ ἠτοιμάσθησαν νὰ ὑπακούσουν εἰς τὸν Pausanias, ὁ Ἄμομφάρετος ὅμως, ὁ υἱὸς τοῦ Πολιάδου, διοικητῆς τοῦ λόχου τῶν Πιτανατῶν, ἐδήλωσεν, ὅτι δὲν θὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν θέσιν του ἐνώπιον τῶν ξένων (ξένους δὲ ὠνόμαζε τοὺς βαρβάρους), διὰ νὰ μὴ καταισχύνῃ τὴν Σπάρτην, ἐπειδὴ δὲ δὲν εἶχε παρευρεθῆ εἰς τὴν προηγηθεῖσαν συζήτησιν, ἐξεπλήττετο δι' αὐτὸ, τὸ ὅποιον ἔβλεπε νὰ γίνεται. Ὁ Pausanias καὶ ὁ Euryanax, ἐθεώρουν φοβερόν τὸ ὅτι ὁ Ἄμομφάρετος δὲν ὑπήκουεν, ἀλλ' ἀκόμη φοβερώτερον ἐθεώ-

ρουν, ἀφοῦ ἤρνεϊτο νὰ ὑπακούσῃ, νὰ ἐγκαταλείψουν τὸν λόχον τῶν Πι-
τανατῶν, διότι ἐφοβοῦντο ὅτι, ἂν τοὺς ἐγκατέλειπον ἐκτελοῦντες, ὅσα
συνεφώνησαν μὲ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, ὁ Ἄμομφάρετος καὶ ὁ λόχος
του, ἀφοῦ θὰ ἔμενον μόνοι, θὰ ἐξωλοθρεύοντο. Αὐτὰ ἀναλογιζόμενοι
ἐκράτουν εἰς τὴν θέσιν του τὸ Λακωνικὸν στράτευμα καὶ προσεπάθουν
νὰ τὴν πείσουν, ὅτι δὲν ἦτο ἡρόθον αὐτό, τὸ ὁποῖον ἔπραττε.

56. Ἡ αὐγὴ εὔρε τοὺς Λακεδαιμονίους νὰ φιλονικοῦν περὶ τοῦ
πρακτέου, ὁ δὲ Πausanias, ὁ ὁποῖος κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ εἶχε πα-
ραμείνει εἰς τὰς θέσεις του, ὑπολογίζων ὅτι ὁ Ἄμομφάρετος δὲν θὰ πα-
ρέμενε μόνος του, ἂν ἀνεχώρουν οἱ ἄλλοι Λακεδαιμόνιοι — ὅπως ἀκριβῶς
καὶ ἔγινεν — ἔδωκε τὸ σύνθημα τῆς ἀναχωρήσεως καὶ ὠδήγει ὄλον
τὸ ἄλλο στράτευμα διὰ τῶν ὑψωμάτων. Τὸν ἠκολούθουν οἱ Τεγεᾶται.
Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἔλαβον τὴν ἀντίθετον κατεύθυνσιν. Διότι οἱ Λακεδαι-
μόνιοι ἐκινοῦντο πλησίον τῶν ὑψωμάτων καὶ τῶν ὑπωρειῶν τοῦ Κιθαι-
ρῶνος, ἐπειδὴ ἐφοβοῦντο τὸ ἱππικὸν τῶν Περσῶν· οἱ Ἀθηναῖοι ὁμῶς
ἐτράπησαν κάτω πρὸς τὴν πεδιάδα.

57. Ὁ Ἄμομφάρετος κατ' ἀρχὰς νομίζων, ὅτι ὁ Pausanias δὲν
θὰ ἐτόλμα νὰ τὸν ἐγκαταλείψῃ, ἐπέμενε νὰ μείνουν ἐκεῖ καὶ νὰ μὴν ἀφή-
σουν τὰς θέσεις των. Ὅταν ὁμῶς ὁ Pausanias καὶ τὸ ὑπόλοιπον στρά-
τευμα ἀνεχώρησαν, ἀντιληφθεὶς ὅτι τὸν ἐγκαταλείπουν πράγματι, χω-
ρὶς νὰ ὑποκρίνωνται, διέταξε τὸν λόχον του νὰ ἀναλάβουν τὰ ὄπλα καὶ
τὸν ὠδήγει βραδέως ἐπὶ τὰ βήματα τῶν ἄλλων Σπαρτιατῶν.

58. Ὅταν ὁ Μαρδόνιος ἔμαθεν, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀπεσύρθησαν
κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτὸς καὶ εἶδε τὸν τόπον ἔρημον... (59)...,
διέβη τὸν Ἀσωπὸν καὶ ὠδήγει τὸν στρατὸν τῶν Περσῶν ἐπὶ τὰ ἴχνη
τῶν Ἑλλήνων, νομίζων ὅτι τρέπονται πράγματι εἰς φυγὴν. Κατηθύ-
νετο δὲ ἐναντίον τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν Τεγεατῶν μόνον, ἐπειδὴ
ἐξ αἰτίας τῶν ὑψωμάτων δὲν ἔβλεπε τοὺς Ἀθηναίους, οἱ ὁποῖοι ἠκολού-
θουν τὴν πεδιάδα. Οἱ ἄλλοι ἀρχηγοὶ τῶν βαρβαρικῶν τμημάτων, βλέ-
ποντες τοὺς Πέρσας νὰ ρίπτωνται εἰς καταδίωξιν τῶν Ἑλλήνων, ὑψω-
σαν καὶ αὐτοὶ τὰς σημαίας (1) των καὶ ἤρχισαν νὰ καταδιώκουν ὁ καθείς
ὅσον ἠδύνατο γρηγορώτερον, χωρὶς τάξιν καὶ χωρὶς νὰ διατηροῦν τὰς

1) Ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ συμβόλου τῆς ἐνάρξεως τῆς μάχης.

γραμμάς των. Ἐπήρχοντο λοιπὸν μὲ βοήν ὡς ὀρδή, διὰ νὰ ἐκμηδενίσουν τοὺς Ἕλληνας.

60. Ὁ δὲ Πausανίας, ἐπειδὴ ἐπιέζετο, ἀπὸ τὸ ἵππικὸν τῶν Περσῶν, ἔστειλεν ἵππεά πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ὁ ὁποῖος εἶπε τὰ ἐξῆς: «Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἐνῷ πρόκειται μέγιστος ἀγὼν, ἐκ τοῦ ὁποῖου ἐξαρτᾶται ἡ ἐλευθερία ἢ ἡ ὑποδούλωσις τῆς Ἑλλάδος, ἡμεῖς οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ σεῖς οἱ Ἀθηναῖοι ἐπροδόθημεν τὴν παρελθοῦσαν νύκτα ἀπὸ τοὺς συμμάχους μας, οἱ ὁποῖοι ἔφυγον καὶ μᾶς ἄφησαν. Εἶναι φανερὸν πλεόν, τί πρέπει νὰ κάμωμεν ἀπὸ τώρα καὶ εἰς τὸ ἐξῆς, νὰ ἀμυνθῶμεν δηλ. ὅσον δυνάμεθα καλύτερον βοηθούμενοι ἀμοιβαίως. Ἐὰν λοιπὸν τὸ ἵππικὸν τῶν βαρβάρων εἶχεν ἐξ ἀρχῆς ἐπιτεθῆ ἔναντιόν σας, θὰ ἔπρεπεν ἡμεῖς καὶ ὅσοι εἶναι μαζί μας χωρὶς νὰ προδίδουν τὴν Ἑλλάδα, δηλ. οἱ Τεγεᾶται, νὰ σπεύσωμεν εἰς βοήθειάν σας. Τώρα ὁμως, ἀφοῦ τὸ ἵππικὸν τῶν βαρβάρων ἐπέπεσεν ὀλόκληρον ἔναντιόν μας, εἶναι ὀρθὸν σεῖς νὰ ἔλθετε νὰ βοηθήσετε τὸ μέρος, τὸ ὁποῖον κατ' ἐξοχὴν πιέζεται. Ἐὰν ὁμως ἔχη συμβῆ τίποτε, τὸ ὁποῖον σᾶς ἐμποδίζει νὰ ἔλθετε οἱ ἴδιοι, τοῦλάχιστον κάμετέ μας τὴν χάριν νὰ μᾶς ἀποστείλετε τοὺς τοξότας σας. Διότι ἐξ ὧν ἔχουν συμβῆ μέχρι τοῦδε κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου τούτου, ἡξυρόμεν καλῶς, ὅτι εἴσθε προθυμότατοι εἰς ὅλα, ὥστε νὰ εἰσακούσετε καὶ αὐτὴν τὴν παράκλησίν μας».

61. Ἀφοῦ ἤκουσαν αὐτὰ οἱ Ἀθηναῖοι, ἐξεκίνησαν ἀμέσως διὰ νὰ σπεύσουν εἰς βοήθειαν τῶν Λακεδαιμονίων, καθ' ὁδὸν ὁμως ἐπετέθησαν ἔναντιόν των ἐκεῖνοι ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, οἱ ὁποῖοι συνεμάχουν μὲ τοὺς βαρβάρους καὶ εἶχον παραταχθῆ ἐξ ἀρχῆς ἀπέναντί των. Δὲν ἠδυνήθησαν λοιπὸν νὰ βοηθήσουν, διότι ἐπιτιθέμενοι ἐκ τῶν νῶτων τοὺς ἠμπόδιζον. Τοιοῦτοτρόπως ἀπομονωθέντες πλεόν οἱ Λακεδαιμόνιοι, οἱ ὁποῖοι μὲ τοὺς ἐλαφρῶς ὤπλισμένους ἦσαν πεντήκοντα χιλιάδες, καὶ οἱ Τεγεᾶται, οἱ ὁποῖοι ἦσαν τρεῖς χιλιάδες (οὗτοι δὲν ἀπεχωρίζοντο διόλου ἀπὸ τοὺς Λακεδαιμονίους), ἐτέλουν θυσίας, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ συγκρουσθοῦν μὲ τὸν στρατὸν τοῦ Μαρδονίου. Ἄλλ' αἱ θυσίαι δὲν ἦσαν εὐνοϊκαί, ἐφρονεύοντο δὲ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ καὶ πολὺ περισσότεροι ἐτραυματίζοντο· διότι οἱ Πέρσαι, ἀφοῦ ἐσημάτισαν φράγμα μὲ τὰς ἀσπίδας των, ἔριπτον ἀφειδῶς βέλη κατὰ τῶν Ἑλλήνων μὲ τὰ τόξα των, οὕτως ὥστε, ἐπειδὴ οἱ Σπαρτιᾶται ἐπιέζοντο, αἱ δὲ θυσίαι δὲν ἠπέβαινον αἰσία, ὁ Πausανίας, ἀφοῦ ἔστρε-

ψε τὰ βλέμματα πρὸς τὸ Ἑραῖον τῶν Πλαταιῶν, ἐπεκαλέσθη τὴν θεάν καὶ ἰκέτευσε νὰ μὴ διαψευθοῦν οἱ "Ἕλληνες εἰς τὰς ἐλπίδας των.

62. Ἐνῶ ὁ Πausανίας ἐπεκαλεῖτο ἀκόμη τὴν θεάν, οἱ Τεγεᾶται ἐξορμήσαντες πρῶτοι ἀπὸ τὰς θέσεις των ἐρρίφθησαν κατὰ τῶν βαρβάρων· ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους ἀμέσως μετὰ τὴν προσευχὴν τοῦ Πausανίου αἱ θυαίαι ἀπέβησαν εὐνοϊκαί. Ἐκινήθησαν λοιπὸν καὶ οὗτοι κατὰ τῶν Περσῶν, οἱ δὲ Πέρσαι ἀφήσαντες τὰ τόξα ἤλθον ἀντιμέτωποι. Μάχη συνήφθη κατ' ἀρχὰς γύρω ἀπὸ τὸ φράγμα τῶν ἀσπίδων. Ὅταν τοῦτο ἀνετράπη, μάχη κραταιὰ διεξήχθη πλέον παρὰ τὸν ναὸν τῆς Δήμητρος ἐπὶ ἀρκετὸν χρονικὸν διάστημα, ἕως ὅτου ἤλθον εἰς πάλιν σώματος πρὸς σῶμα. Διότι οἱ βάρβαροι ἤρπαζον τὰ δόρατα τῶν Ἑλλήνων καὶ τὰ ἔθραυον. Οἱ Πέρσαι δὲν ἦσαν βεβαίως κατώτεροι τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸ θάρρος καὶ εἰς τὴν βίωμην τοῦ σώματος· δὲν εἶχον ὁμως ἀμυντικὸν ὄπλισμόν, ἐπίσης δὲν εἶχον τὴν πείραν τοῦ πολέμου καὶ εἰς τὴν τακτικὴν ἦσαν κατώτεροι τῶν Ἑλλήνων. Ἐξορμῶντες δὲ πρὸς τὰ πρόσω εἰς ἡ ἀνὰ δέκα ἢ καθ' ὀμάδας περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον μεγάλας ἐπιπτον ἀτάκτως εἰς τὰς γραμμὰς τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἐφονεύοντο ὑπ' αὐτῶν.

63. Ὁ Μαρδόνιος ὁ ἴδιος ἐμάχητο ἐπάνω ἀπὸ λευκὸν ἵππον, ἔχων γύρω του χιλιούς ἐπιλέκτους Πέρσας, τοὺς καλύτερους. Εἰς τὸ μέρος αὐτὸ ἡσκήθη ἡ μεγαλύτερα πίεσις τῶν ἀντιπάλων. Ἐφ' ὅσον λοιπὸν ὁ Μαρδόνιος ἔζη, οὗτοι ἀντεῖχον καὶ ἀμυνόμενοι ἐφόνευον πολλοὺς Λακεδαιμονίους. Ἄλλ' ὅταν ὁ Μαρδόνιος ἐφονεύθη καὶ τὸ τμήμα, τὸ ὁποῖον ἦτο περίεξ αὐτοῦ καὶ ἦτο τὸ ἰσχυρότερον, ὑπέκυψε, τότε πλέον καὶ οἱ ἄλλοι ἔστρεψαν τὰ νῶτα καὶ ὑπεχώρησαν εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους. Πάρα πολὺ τοὺς ἐβλαψεν ὁ ὄπλισμός των, διότι δὲν περιελάμβανεν ἀμυντικὰ ὄπλα. Ἠγωνίζοντο δηλ. πρὸς βαρέως ὀπλισμένους ἄνδρας, χωρὶς οἱ ἴδιοι νὰ διαθέτουν ἀμυντικὸν ὄπλισμόν.

64. Τοιοῦτοτρόπως ὁ Μαρδόνιος ἐπλήρωσε μὲ τὸν θάνατόν του τὸν θάνατον τοῦ Λεωνίδου, συμφώνως πρὸς τὸν χρησμόν, ὁ ὁποῖος εἶχε δοθῆ εἰς τοὺς Σπαρτιάτας. Τὴν λαμπροτέραν δὲ νίκην, ἀπὸ ὅλας ὅσας ἡμεῖς ἔχομεν ὑπ' ὄψει μας, ἐκέρδισεν ὁ Πausανίας, ὁ υἱὸς τοῦ Κλεομβρότου, ὁ ὁποῖος ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀναξανδρίδου... Ἀνεφέραμεν προηγουμένως τὰ ὀνόματα τῶν προγόνων του, ὅταν ἔγινε λόγος διὰ τὸν Λεωνίδα· διότι συμβαίνει νὰ εἶναι καὶ εἰς τοὺς δύο οἱ ἴδιοι.

65. Οἱ Πέρσαι εἰς τὰς Πλαταιάς, ἀφοῦ ἐνικήθησαν ἀπὸ τοὺς Λακεδαιμονίους, ἐτράπησαν εἰς ἄτακτον φυγὴν πρὸς τὸ στρατόπεδόν των καὶ πρὸς τὸ ξύλινον τεῖχος, τὸ ὁποῖον εἶχον κατασκευάσει εἰς μέρος τῆς χώρας τῶν Θηβῶν.

66. Ὁ Ἀράβαζος, ὁ υἱὸς τοῦ Φαρνάκου, ὁ ὁποῖος καὶ ἐξ ἀρχῆς δὲν ἦτο εὐχαριστημένος μετὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ βασιλέως νὰ ἀφήσῃ τὸν Μαρδόνιον εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἶχεν ἐπιχειρήσει καὶ τότε μετὰ πολλὰ ἐπιχειρήματα νὰ πείσῃ τὸν Μαρδόνιον νὰ ἀποφύγῃ τὴν μάχην, ἀλλ' ἀπέτυχεν. Μὴ συμφωνῶν λοιπὸν πρὸς τὸν Μαρδόνιον, ἔκαμε τὸ ἐξῆς κατὰ τὴν ἑναρξιν τῆς μάχης. Προβλέπων τὴν ἔκβασιν τῆς μάχης, ἔθεσεν εἰς τάξιν τὸ σῶμα, τοῦ ὁποίου ἦτο στρατηγὸς (καὶ δὲν ἦτο τοῦτο ἀσήμαντος δύναμις, ἀλλὰ τεσσαράκοντα χιλιάδες ἀνδρῶν), καὶ ἐβάδιζεν ἐπὶ κεφαλῆς, ἀφοῦ ἔδωκε τὴν ἐντολὴν νὰ τὸν ἀκολουθοῦν, ὅπου θὰ τὸν ἔβλεπον νὰ σπεύδῃ. Κατόπιν ἐξεκίνησεν ὡς ὁδηγῶν δῆθεν τὸν στρατὸν του εἰς τὴν μάχην. Προπορευόμενος ὁμοῦ εἶδε τοὺς Πέρσας νὰ τρέπωνται ἤδη εἰς φυγὴν. Τότε δὲν διετήρησε πλέον τὴν τάξιν, ἀλλ' ἤρχισε νὰ τρέχῃ φεύγων ὄχι πρὸς τὸ ξύλινον τεῖχος ἢ πρὸς τὸ τεῖχος τῶν Θηβῶν, ἀλλὰ πρὸς τὴν Φωκίδα, διότι ἤθελε νὰ φθάσῃ ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον εἰς τὸν Ἑλλησποντον. Οὗτοι λοιπὸν ἠκολούθησαν αὐτὴν τὴν κατεύθυνσιν.

67. Οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, ὅσοι ἦσαν μετὰ τὸ μέρος τοῦ βασιλέως, δὲν ἔδειξαν μεγάλην προθυμίαν· οἱ Θηβαῖοι ὁμοῦ ἠγωνίσθησαν ἐπὶ πολλὸν χρόνον ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων· καὶ τοῦτο διότι οἱ Θηβαῖοι, ποὺ ἦσαν μετὰ τὸ μέρος τῶν Περσῶν, εἶχον μεγάλην προθυμίαν καὶ δὲν ἔδειξαν καμμίαν διάθεσιν πρὸς δειλίαν, εἰς τρόπον ὥστε τριακόσιοι ἐξ αὐτῶν, οἱ πρῶτοι καὶ ἀνδρειότατοι, ἐφονεύθησαν τότε ἐκεῖ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων. Ὅταν δὲ ἐνικήθησαν καὶ οὗτοι, ἔφευγον πρὸς τὰς Θήβας, ὄχι βεβαίως πρὸς τὴν ἰδίαν κατεύθυνσιν πρὸς τὴν ὁποίαν ἔφευγον οἱ Πέρσαι καὶ ὅλον τὸ πλῆθος τῶν ἄλλων συμμάχων, οἱ ὁποῖοι οὔτε ἐπολέμησαν διόλου οὔτε διέπραξαν τίποτε ἀξιόλογον.

68. Τοῦτο, νομίζω, ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ ἐπιτυχία ἢ ἀποτυχία τῶν βαρβάρων ἐξηρτᾶτο ἀποκλειστικῶς ἀπὸ τοὺς Πέρσας, ἀφοῦ, πρὶν συγκρουσθῶν μετὰ τοὺς ἀντιπάλους των, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, ἐπειδὴ εἶδον καὶ τοὺς Πέρσας νὰ φεύγουν.

Τοιουτοτρόπως ὅλοι ἐτράπησαν εἰς φυγὴν πλὴν τοῦ ἵππικοῦ, ἰδίως δὲ τοῦ ἵππικοῦ τῶν Βοιωτῶν, τὸ ὁποῖον ἐβοήθησε πολὺ τοὺς φεύγοντας συμμάχους, διότι εὐρίσκατο συνεχῶς πολὺ πλησίον καὶ ἐπροστάτευε τοὺς φεύγοντας ἀπὸ τὰς ἐπιθέσεις τῶν Ἑλλήνων. Οἱ δὲ Ἕλληνες

νικῶντες κατεδίωκον τὸν στρατὸν τοῦ Ξέρξου καὶ ἐφόνεον ὄσους ἠδύ-
ναντο.

69. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς φοινικῆς αὐτῆς καταδιώξεως ἐφθασεν εἰς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, ὅσοι εἶχον προσφύγει εἰς τὸ Ἑραῖον καὶ δὲν εἶχον λάβει μέρος εἰς τὴν μάχην, ἢ εἶδησις, ὅτι ἡ μάχη ἤδη ἐγινε καὶ ὅτι ἐνίκων οἱ Ἕλληνες μὲ τὸν Πausανίαν. Ὅταν ἤκουσαν τὴν εἶδησιν αὐτὴν, χωρὶς κἄν νὰ συνταχθοῦν, ἄλλοι μὲν μὲ τοὺς Κορινθίους ἐτράπησαν διὰ τῶν ὑπαιρειῶν καὶ τῶν ὑψωμάτων πρὸς τὴν ὁδόν, ἢ ὅποια ὀδηγεῖ κατ' εὐθειᾶν εἰς τὸ ἱερόν τῆς Δήμητρος, ἄλλοι δὲ μὲ τοὺς Μεγαρεῖς καὶ τοὺς Φλειασίους ἠκολούθησαν τὴν ὁμαλωτέραν ὁδὸν διὰ μέσου τῆς πεδιάδος. Ἄλλ' ὅταν οἱ Μεγαρεῖς καὶ οἱ Φλειάσιοι ἐφθασαν πλησίον τῶν ἐχθρῶν, οἱ ἵππεῖς τῶν Θηβαίων, τῶν ὁποίων ἀρχηγὸς ἦτο ὁ Ἀσωπόδωρος, ὁ υἱὸς τοῦ Τιμάνδρου, εἶδον ὅτι σπεύδουν ἐν ἀταξίᾳ καὶ ἐπιτεθέντες ἐφόνευσαν ἐξακοσίους ἐξ αὐτῶν, τοὺς δὲ λοιποὺς καταδιώξαντες ἠνάγκασαν νὰ καταφύγουν εἰς τὸν Κιθαιρῶνα. Οὗτοι λοιπὸν ἀδόξως ἐχάθησαν.

70. Οἱ δὲ Πέρσαι καὶ τὸ ἄλλο πλῆθος, τὸ ὅποιον κατέφυγεν εἰς τὸ ξύλινον τεῖχος, ἐπρόφθασαν καὶ ἀνῆλθον εἰς τοὺς πύργους, πρὶν καταφθάσουν οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ ἀφοῦ ἀνῆλθον, ἠσφάλισαν τὸ τεῖχος ὅσον ἠδύναντο καλύτερον. Ἄλλ' ἡ τειχομαχία κατέστη περισσότερον σκληρά, ὅταν κατέφθασαν οἱ Ἀθηναῖοι. Πρὶν φθάσουν οἱ Ἀθηναῖοι οἱ βάρβαροι ἠμύνοντο καὶ ὑπερεῖχον τῶν Λακεδαιμονίων, οἱ ὅποιοι δὲν ἦσαν ἐμπειροὶ εἰς τὴν τειχομαχίαν. Ὅταν ὁμως ἐφθασαν, συνήφθη κραταιὰ τειχομαχία καὶ διήρκεσε πολὺ. Τέλος διὰ τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς ἐπιμονῆς τῶν οἱ Ἀθηναῖοι ἀνέβησαν εἰς τὸ τεῖχος καὶ τὸ ἐκρήμνισαν, οἱ δὲ Ἕλληνες εἰσώρμησαν εἰς αὐτό. Πρῶτοι δὲ εἰσῆλθον εἰς τὸ τεῖχος οἱ Τεγεᾶται, οἱ ὅποιοι καὶ διήρπασαν τὴν σκηνὴν τοῦ Μαρδονίου, καὶ τὰ ἄλλα μέρη τῆς καὶ τὴν φάτνην τῶν ἵππων, ἢ ὅποια ἦτο ὀλόκληρος ἀπὸ χαλκῶν καὶ ἦτο ἀξιοθαύμαστος. Τὴν φάτνην αὐτὴν οἱ Τεγεᾶται τὴν ἀφιέρωσαν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀλέας⁽¹⁾ Ἀθηνᾶς, τὰ δὲ ἄλλα λάφυρα τὰ ἔφεραν καὶ τὰ κατέθεσαν εἰς τὸ αὐτὸ μέρος μὲ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας. Ἀφοῦ τὸ τεῖχος τῶν ἔπεσεν, οἱ βάρβαροι δὲν ἐσχημάτισαν πλέον ἐνιαῖον σῶμα, διὰ νὰ ἀντισταθοῦν, οὔτε ἐφρόντιζε κανεὶς ἐξ αὐτῶν νὰ φανῆ ἀνδρεῖος, συνεθλίβον-

(1) Ἐπιθετὸν τῆς Ἀθηνᾶς λατρευομένης εἰδικῶς ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐν Τεγῆ καὶ Μαντινείᾳ τῆς Ἀρκαδίας.

το δέ, καθώς είχαν καταληφθῆ ἀπὸ τὸν φόβον καὶ εἶχον συσσωρευθῆ, πολλαὶ δεκάδες χιλιάδων εἰς στενὸν τόπον. Οἱ Ἕλληνες ἐφόνευον πλέον ἀνέτως, εἰς τρόπον ὥστε ἐκ τριακοσίων χιλιάδων βαρβαρικοῦ στρατοῦ, ἐκτὸς τῶν τεσσαράκοντα χιλιάδων, αἱ ὀπαῖαι ἔφυγον μὲ τὸν Ἀρτάβαζον. οὔτε τρεῖς χιλιάδες δὲν περισώθησαν. Ἐκ τῶν Λακεδαιμονίων ἐφονεύθησαν ἐνενήκοντα καὶ εἰς Σπαρτιᾶται εἰς τὴν μάχην ταύτην, ἐκ τῶν Τεγεατῶν ἐφονεύθησαν δέκα ἕξ καὶ ἐκ τῶν Ἀθηναίων πεντήκοντα δύο.

71. Ἀπὸ τοὺς βαρβάρους ἠρίστευσε τὸ πεζικὸν τῶν Περσῶν καὶ τὸ ἰππικὸν τῶν Σακῶν, ὡς ἄτομον δέ, καθώς λέγεται, ὁ Μαρδόσιος. Ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας δὲ καὶ οἱ Τεγεᾶται βεβαίως καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ὑπῆρξαν γενναῖοι, ἀλλὰ οἱ Λακεδαιμόνιοι τοὺς ὑπερέτρησαν εἰς τὴν ἀνδρείαν. Τοῦτο δὲ τὸ λέγω ὄχι δι' ἄλλην αἰτίαν (διότι ὅλοι αὐτοὶ ἐνίκησαν τοὺς ἀπέναντί των), ἀλλὰ διότι οἱ Λακεδαιμόνιοι εἶχον ἀντιμετώπους των τὸ κραταιότατον μέρος τοῦ βαρβαρικοῦ στρατοῦ καὶ τὸ κατενίκησαν. Κατὰ τὴν ἰδικὴν μου γνώμην ἀνδρειότατος πάντων ὑπῆρξεν ὁ Ἀριστόδημος, ὁ ὁποῖος εἰς τὰς Θεροπύλας εἶχε περισωθῆ μόνος ἐκ τῶν τριακοσίων καὶ διὰ τοῦτο ἠσθάνετο ἐντροπὴν καὶ ἀνυποληψίαν.

72. Ὁ Καλλικράτης, ὁ ὁποῖος ἦτο ὁ ὠραιότερος ἀνὴρ ἐξ ὅλων, ὅσοι εἶχον ἔλθει εἰς τὸ στρατόπεδον, ὄχι μόνον τῶν Λακεδαιμονίων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, ἐφονεύθη ἔξω τῆς μάχης. Οὗτος, ἐνῶ ὁ Πausανίας ἐτέλει θυσίαν, καθήμενος εἰς τὴν τάξιν του ἐτραυματίσθη ἀπὸ βέλος εἰς τὰ πλευρά. Ἐνῶ δὲ οἱ ἄλλοι ἐμάχοντο, μετεκομίσθη ἔξω τῆς μάχης καὶ ἀποθνήσκων εἶπεν εἰς τὸν Ἀρίμνηστον τὸν Πλαταιέα, ὅτι δὲν λυπεῖται, διότι ἀποθνήσκει ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ διότι δὲν ἠδυνήθη νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸν βραχίονά του καὶ νὰ διαπράξῃ κάτι ἀντάξιον πρὸς τὸν ζῆλον καὶ τὴν προθυμίαν του.

77. Οἱ Μαντινεῖς ἔφθασαν, ἀφοῦ τὰ πάντα εἶχον τελειώσει. Ἀφοῦ διεπίστωσαν δέ, ὅτι ἔφθασαν μετὰ τὴν μάχην, ἐθεώρησαν τοῦτο συμφορὰν καὶ ἐδήλωσαν, ὅτι εἶναι ἄξιοι τιμωρίας. Ὄταν ἤκουσαν δέ, ὅτι οἱ Μῆδοι μὲ τὸν Ἀρτάβαζον ἔφευγον πρὸς τὸν Ἑλλησποντον, τοὺς κατεδίωξαν μέχρι τῆς Θεσσαλίας, ἂν καὶ οἱ Σπαρτιᾶται δὲν ἐπέτρεπον τὴν καταδίωξιν τῶν φυγάδων. Ὄταν ἐπέστρεψαν εἰς τὴν χώραν των, ἐξώρισαν τοὺς στρατηγούς των. Μετὰ τοὺς Μαντινεῖς ἦλθον οἱ Ἡλεῖοι καὶ οὗτοι, ὅπως οἱ Μαντινεῖς, ἐθεώρησαν τὴν καθυστέρησίν των ὡς συμφορὰν καὶ, ὅταν ἐπέστρεψαν εἰς τὴν πατρίδα των, ἐξώρισαν καὶ αὐτοὶ τοὺς στρατηγούς των.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.	Σελ.	5-10
1. 'Ο βίος του 'Ηροδότου,	»	5-7
2. Τò ἔργον του 'Ηροδότου	»	7-8
3. 'Ο 'Ηρόδοτος κρινόμενος ἀπὸ τὸ ἔργον του	»	8-10
Βιβλ. I. ΚΛΕΙΩ	»	11-21
1. 'Ο Κροίσος,	»	11-12
2. Κροίσος καὶ Σόλων	»	12-16
3. "Ονειρον τοῦ Κροίσου διὰ τὸν υἱόν του	»	16-
4. 'Η πρὸ τῶν Σάρδεων μάχη Κύρου καὶ Κροίσου	»	17-18
5. Πόλεμος Σπαρτιατῶν καὶ 'Αργείων περὶ Θυρέας	»	18-19
6. 'Ο Κροίσος ἀιχμαλωτίζεται	»	19-21
Βιβλ. II. ΕΥΤΕΡΠΗ	»	22-27
1. Οἱ Πυγμαῖοι	»	22-23
2. Αἱ Πυραμίδες	»	23-26
3. 'Ο Λαβύρινθος	»	26-27
Βιβλ. III. ΘΑΛΕΙΑ	»	28-35
1. Οἱ Αἰθίοπες	»	28-32
2. 'Ο δακτύλιος τοῦ Πολυκράτους	»	33-35
Βιβλ. IV. ΜΕΛΠΟΜΕΝΗ	»	36-39
'Η Λιβύη	»	36-39
Βιβλ. V. ΤΕΡΨΙΧΟΡΗ	»	40-44
'Η Λάβδα	»	40-44
Βιβλ. VI. ΕΡΑΤΩ	»	45-51
'Η ἐν Μαραθῶνι μάχη	»	45-51

Βιβλ. VII. ΠΟΛΥΜΝΙΑ	»	52-65
'Η μάχη τῶν Θερμοπυλῶν	»	54-65
Βιβλ. VIII. ΟΥΡΑΝΙΑ	»	66-78
'Η ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία	»	67-78
Βιβλ. IX. ΚΑΛΛΙΟΠΗ	»	79-90
'Η μάχη τῶν Πλαταιῶν	»	81-90

Σημείωσις. 'Η εἰσαγωγή καὶ ἡ μετάφρασις τῶν βιβλίων VII - IX ἐγένοντο ὑπὸ τοῦ κ. Γρηγορ. 'Ι. Οἰκονομάκου, ἡ δὲ μετάφρασις τῶν βιβλίων I - VI ὑπὸ τοῦ κ. 'Αγησ. Ε. Περιστεράκι.

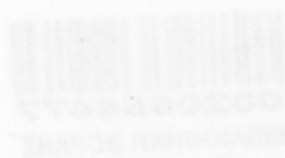
'Η ἀπόδοσις τῶν ἐν σελ. 62 ἐπιγραμμάτων κατὰ κ. Παῦλον Ξιφραῶν.

ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΓΕΩΡΓ. ΝΙΚΟΛΟΥΤΣΟΣ ('Απ. Δ.Σ. 6662]22-11-68).

ΕΚΔΟΣΙΣ Ε΄, 1972 (VI) — ΑΝΤΙΤΥΠΙΑ 249.000 — ΣΥΜΒ. : 2206/31 - 3 - 72
ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ : Μ. ΠΕΧΑΙΒΑΝΙΔΗΣ & ΣΙΑ - Α. Ε.

0020556477

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

